

סוגיות נבחרות במשפט התעבורה
ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

עלון בית הכנסת: "מורשת עדי"

בעריכת עו"ד אילן צ'בולבה

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

אקדמות מלין

מפעל עלון בית הכנסת: "מורשת עדי" הינו פרי רעיונו, יצירתו, עיבודו ועריכתו של עו"ד אילן צ'בולבה, מנאמני בית הכנסת, הי"ו. בעלון זה חברנו היקר אילן, פורס בפנינו מדי שבוע בשבוע צוהר מחכים בנושאים מגוונים מפרשת השבוע ומאירועים היסטוריים שקרו בתולדות עם ישראל בתקופות מקבילות.

הכללתו של העלון באתר זה, בהסכמתו של עורך העלון, עו"ד אילן צ'בולבה, מוסיפה ערך בל יסולא בפז ומעשירה את הקורא בידע רחב בנושאים מגוונים והכל מתוך עשייה מבורכת לטובת כל מי שירצה להרחיב את ידיעותיו בתולדות עם ישראל בארצו.

שיטת העריכה. העלונים השבועיים ייקובצו לקבצים חודשיים, כך שכל קובץ יכלול ארבעה עלונים מידי חודש בחודשו.

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 673 שבת פרשת משפטים ד באדר א תשפ"ב 5 פברואר 2022
 לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, ז"ל. תנצב"ה
 לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב

כניסת שבת: 1645 צאת שבת: 1753

משלכנס אדר מרבנים לשמוחה

השבוע בדברי הימים

ד אדר - ה' ד'רס"ו - נפטרו רב אחאי בר הונא, מחכמי הסבוראים (איגרת רב שריא גאון) ה'תצ"א (אדר א') - נפטר רבי אליהו מפולדא, מחבר פירוש על התלמוד תרצ"ד - ראשוני עליית הנוער עלו ארצה ונקלטו בעין חרוד ה'תרצ"ז - נוסדה חברת מקורות ה'תר"ע (אדר א') - נפטר אליעזר גורדון, ראש ישיבת ורב העיר טלז ה'תש"ש האוניה "סקריה" של בית"ר הגיע לחיפה ו-2,400 מעפילים נעצרו ה'תש"א - מוצא הצו המורה על הקמת גטו קרקוב ה'תש"ט - מלחמת העצמאות: תחילת מבצע עובדה, פתיחת הדרך לאילת ה'תשמ"ה - יעקב אליאב, איש אצ"ל וממייסדי הלח"י. ה'תשנ"ב (אדר ב') - נפטר מנחם בגין, ראש הממשלה השישי של מדינת ישראל. סיעות רצ, מפ"ם ושינוי מקימות את מרצ ה'תשנ"ז (אדר ב') - שבע תלמידות מבית שמש נרצחו באי השלום בנהריים בידי חייל ירדני ה'תשס"ה (אדר א') - נפטרה סילביה רפאל, לוחמת מוסד.

ה אדר ה'תש"ח (אדר א') - הגיליון הראשון של עיתון מעריב יוצא לאור. ה'תשכ"ב (אדר א') - פיחות חד בשער הלירה הישראלית מביא לגל שבתות ולעליות מחירים. ה'תשנ"ו - 26 הרוגים בפיגוע התאבדות בקו 18 בירושלים

ו אדר ה'תרס"ז - נפטר אנרי מואסאן, כימאי יהודי-צרפתי, חתן פרס נובל לכלכלה (הרחבה תשע"ה). ה'תרע"ג (אדר ב') - נפטר יחיאל מיכל פינס, שפעל לפיתוח היישוב בירושלים ומחוצה לה. ה'תרע"ו - נפטר רבי נפתלי אמסטרדם, מראשי תנועת המוסר ה'תרפ"ד - הקמת "סולל בונה", חברת פועלים לעבודות ציבוריות. ה'תש"ב - נפטר סטפן צווייג, סופר יהודי-אוסטרי. ה'תש"ג (אדר ב') - הנאצים מחסלים את גטו קרקוב. אחרוני יושביו מועברים לפלאשוב. ה'תש"ח (אדר ב') - שיירה שהובילה נשק ותחמושת לערביי חיפה הושמדה במבואות קרית מוצקין על ידי מארב של "ההגנה", נפל עמנואל לנדאו (ראה הרחבה תשע"ג) לחיל פלמ"ח, גבור ישראל. ה'תש"ח (אדר ב') - הוקם השירות הימי - חיל הים הישראלי בראשית ימיו. ה'תשט"ו - מבצע "חץ שחור", פשיטת צה"ל על מחנה צבאי מצרי בסמוך לעזה. ה'תשל"ח (אדר ב') - החל מבצע ליטני, שנועד להרוס את התשתית של המחבלים בדרום לבנון. ה'תשנ"ה (אדר א') - נפטרה מירה לובה, סופרת יהודיה-אוסטרית. ה'תשס"ה (אדר א') - נפטר דודו רב, חתן פרס ישראל. ה'תשס"ז - נפטר הרב מרדכי ברויאר, חתן פרס ישראל לספרות תורנית, מהדיר נוסח המקרא ומחשובי המחנכים בתנ"ך.

ז אדר בשס"ח - ב'תפ"ח - נולד ונפטר משה רבנו. ה'תרמ"ב - נפטר מוריץ דניאל אופנהיים, צייר יהודי (הרחבה תשעו). ה'תרמ"ו (אדר א') - עיתון יומי ראשון בעברית, "היום", החל להופיע בסנקט פטרבורג ה'תרצ"ג - בבחירות שנערכו בגרמניה חודשיים לאחר עליית היטלר לשלטון וימים ספורים לאחר שריפת הרייכסטאג, זוכה המפלגה הנאצית ל-44% מהקולות. תרצ"ד נחנת מצבת נופלי תל חי "האריה השואג" (הרחבה תש"ף) ה'תש"ב - אניית המעפילים סטרומה טובעת בים השחור לאחר פגיעת טיל טורפדו רוסי. ה'תש"ט בן-גוריון מציג את ממשלת ישראל הראשונה בפני הכנסת. היא מקבלת את אמון הכנסת כעבור יומיים. ה'תש"ז (אדר א') - נפטר ג'ון פון נוימן, מתמטיקאי אמריקאי יהודי-הונגרי. ה'תשל"ב - נפטר פאול גרינגר, מחסידי אומות העולם. ה'תש"ס - השקל הונהג כמטבע בישראל במקום הלירה, 1 שקל = 10 לירות ישראליות ה'תשנ"ה (אדר א') - נפטר הרב חיים יעקב גולדוויכט, ראש ישיבת ההסדר הראשונה - ישיבת כרם ביבנה ה'תשנ"ה (אדר ב') - נפטר רבי חיים צימרמן הלוי, מגדולי הרבנים בארצות הברית בדור שאחרי השואה (הרחבה תשעו). ה'תשנ"ט - הוקמה מפלגת המרכז ה'תשס"ה (אדר א') - אושר בכנסת בקריאה שלישית חוק יישום תוכנית ההתנתקות

ח אדר ה'תרפ"ט (אדר א') - המתיישבים הראשונים מגיעים לנתניה. ה'תש"ג (אדר א') - הגרמנים מטילים קנס של עשרה מיליון פרנק על יהודי גירבה ה'תש"ד (אדר א') - נתן אלבו, חייל צה"ל הקריב את חייו כדי להציל את חי חבריו. ה'תשכ"ו - אייבי נתן טס במטוס פרטי לפורט סעיד מגורש כעבור יממה. ה'תשכ"ט - נפטר לוי אשכול, ראש ממשלת ישראל השלישי. ה'תשל"ח (אדר א') - נוסד היישוב קרני ה'תשנ"ד - נפטר יצחק יצחקי, ח"כ מטעם שלומציון. ה'תשנ"ה (אדר ב') - נפטר אלוף מתי פלד, איש פלמ"ח וצה"ל וח"כ מטעם הרשימה המתקדמת לשלום. ה'תשנ"ז (אדר א') - נפטר השחקן שמואל סגל. ה'תש"ע - נפטר הרב מנחם פרוש, ח"כ וסגן שר.

ט אדר בית הלל ובית שמאי, זכר לכך אף קבעו במגילת תענית תענית צדיקים. ד' תתקע"ז, 1217, נפטר ר' יהודה החסיד גרמניה-רגנסבורג. ה'תש"ז - פיצוץ "מועדון גולדשמיט" בירושלים בידי האצ"ל. ה'תש"ט - הנפת דגל הדיו סמוך למשטרת אום רשרש (אילת) במבצע עובדה וסיום מלחמת העצמאות. ה'תש"ט - לאחר 10 חודשי הממשלה הזמנית, מוקמת ממשלת ישראל הראשונה בראשות דוד בן-גוריון. ה'תש"ס - השגרירים הראשונים של ישראל ומצרים הגישו כתבי האמנה לנשיאי המדינה בקהיר ובירושלים

י אדר ה'תקע"ד - נפטר שלמה פפנהיים, בלשן ומשורר מאנשי תנועת ההשכלה. ה'תרפ"ט (אדר א') - נפטרה חביבה מסיכה, זמרת ושחקנית תיאטרון יהודיה-תוניסאית. ה'תשכ"ה (אדר ב') - ישראל וגרמניה מודיעות על כנון יחסים דיפלומטיים ביניהן. ה'תשל"ז - נפל יוסי יפה, מפקד בצה"ל. ה'תשל"ח (אדר ב') - עצרת האו"ם מעבירה את ההחלטות 425 ו-426, הקוראות לישראל להסיג את כוחותיה מאדמת לבנון (אליה נכנסו תחת מבצע ליטני) ומקימה את ארגון UNIFIL. ה'תשמ"ו (אדר א') - נפטר גדעון מחניימי, קצין בצה"ל. ה'תשנ"ב (אדר ב') - נפטר ישעיה תשבי, חוקר קבלה. ה'תשנ"ד - נפטר מרדכי קראוסמן, איש "הפועל המזרחי", כיהן כראש עיריית פתח תקווה למשך תקופה קצרה. ה'תשס"ג (אדר א') - נפטר דוד שטרן, מנכ"ל חברת בנייה ישראלית, נשיא התאחדות הקבלנים וכיהן כחבר

כנסת מטעם הליכוד במהלך חלק מהכנסת התשיעית. ה'תשס"ז – נפטר יוסף בוקסבוים, רב, סופר, חוקר ועורך תורני, מייסד ומנהל מכון ירושלים. ה'תשס"ח (אדר א') – נפטרה בטי דובינר, מייסדת ונשיאת איל"ן

פרשת תרומה

משפטים – מי יודעי ?

הרב יהושע שקדי

- א. שפחה בפרשתנו מצויה פעמים שלמה ופעמים חצויה
- ב. אסור שמהארון יסור
- ג. בפרשתנו יש המון ונגנב מהארמון
- ד. צריך לעשות סיר ואת זה מהמזבח להסיר
- ה. הפרוכת ליד קודש הקדשים עמדה מה היה תפקידה?
- ו. אות בשביל לתלות
- ז. שאלת מבחן מה היה בארון מזבח הזהב ובשולחן?
- ח. דפים לציור זה יכול להיות עשויים מ'שתי אחיות'
- ט. מידה קטנה ובלשון חכמים הניקוד השתנה
- י. שש ועוד חמש לאהל במשכן זה משמש
- כ. מה הקשר מלאך תינוק אריה ונשר
- ל. עשוי מתכלת ואת הקרסים מקבלת
- מ. מגרש מה שהיה בתוך הקרש
- נ. חלול כמו לול
- ס. הבת של אשר ומהמשכן זה נושר
- ע. למספר הכוכבים שראה יוסף עוד שם התוסף
- פ. פינה ומצוה בגינה
- צ. למשכן ולארון – אחד הצדדים, בבראשית ה' את אדם הרדים

ק. ליכנס שם אסורים חוץ מיום הכיפורים.

ר. סוג של תפירה משני הצדדים אותה צורה מרדכי ארגמן

ש. מספר בד שנתפר

ת. הפרשה והפרשה

עבודת ההודיה – תרומה (שמות כהא – בזיט)

מאת הרב יונתן זקס ז"ל

עם שמסוגל רק לקבל הוא עם הלכוד בקורים של תלות ושל היעדר כבוד עצמי. האל אפשר לבני ישראל להתקרב אליו, ולעצמו להתקרב אליהם, כשנתן להם את ההזדמנות לתת.

יש ביהדות כלל חשוב, שהוא מקור לתקווה וגם אחד העקרונות המארגנים של התורה: "אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה" (מגילה יג ע"ב). דברים רעים אומנם עלולים לקרות, אבל האל כבר נתן לנו את התרופה להם, ואנו רק צריכים לדעת היכן לחפש אותה.

כך היה למשל בסדרת אירועים המסופרים בפרשת חוקת: מות מרים, מות אהרן, וההודעה למשה שהוא ימות במדבר ולא ייכנס לארץ ישראל. זוהי שרשרת מבעיית של פגישות עם הסופיות שלנו, עם היותנו בני תמותה. והנה, באותה פרשה, לפני כל אלה, נמסר לנו חוק פרה אדומה, שאפרה מטהר ממגע עם המוות. התורה הציבה אותו שם כדי להבטיחנו מבעוד מועד שאחר כל אובדן ושכול נוכל להיטהר. סופיותנו אינה מסלקת אותנו לצמיתות מהמגע עם האלמוות האלוהי.

זה המפתח להבנת פרשת תרומה. בעיניי – אף כי הדבר נתון למחלוקת פרשנים – משמעותה האמיתית טמונה בהיותה התרופה שהקדים השם למכת חטא העגל. על פי סדר האירועים, מקומה אינו כאן. פרשיות תרומה ותצווה צריכות היו להופיע לאחר פרשת כי תישא, המגוללת את סיפור חטא העגל. הן הוצבו לפני החטא כדי ללמדנו שהתרופה התקיימה לפני המחלה, התיקון לפני הקלקול, היישור לפני ההתעקמות.

ואם כן, כדי להבין את פרשת תרומה ואת תופעת המשכן על כל הכרוך בה, עלינו להבין תחילה מה התקלקל בזמן חטא העגל. התורה רומזת מאוד בפרשת כי תישא, ופורשת לפנינו עלילה שאפשר להבינה בכמה נדבכים נבדלים.

הפרשה ה-19 בתורה וה-7 בחומש שמות. הפרשה נכתבת ב-155 שורות בספר תורה ויש בה 9 פרשיות (מיקום 30), מתוכן 3 פרשיות פתוחות ו-6 סתומות. בפרשה יש 96 פסוקים (מיקום 38), 1145 מילים (מיקום 45) ו-4692 אותיות (מיקום 40). לפי ספר החינוך יש בפרשת תרומה 3 מצוות (מיקום 27), מתוכן 2 מצוות עשה (מיקום 26) ו-1 מצוות לא תעשה (מיקום 26). המצוות הן: מצווה צ"ו: מצוות עשה לבנות בית מקדש שנאמר: "ועשו לי מקדש"; מצווה צ"ז: שלא להוציא בדי הארון מן הארון. שנאמר: "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו" ומצווה צ"ז: מצוות עשה שישדרו כהנים בהיכל לחם הפנים. שנאמר: "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד". מצוות שבימינו אנו יכולים לקיימן בדרך של נשלמה פרים שפתנו בלבד.

שם הפרשה מקורו בפסוק השני שלה: "דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּקוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֶת-תְּרוּמַתִּי" הפרשה עוסקת בבניית משכן אוהל מועד, כפי שנאמר בעת חנוכת המשכן: "וַיִּתְקַל כָּל-עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה בְּן עֲשׂוֹי" - הוא המִשְׁכָּן, אשר מכוּנה בפרשה גם בתור מקדש, שנאמר: "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם" (ח) הפרשה עוסקת במספר נושאים וכמובן שכל אחד מן הנושאים מעורר מיד שאלות:

מרכיבי התרומה - ר' יצחק אברבנאל: "שהיו באים עמים מכל הסביבות אל מחנה ישראל למכור כל מיני סחורות ומשם קנו השמן למאור והבשמים ושמן המשחה ולקטרת - כי אין לחשוב שהוציאו כל זה ממצרים - ומשם גם קנו **עצי שטים**. לעומתו, מדרש תנחומא כתב: "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב. אמר להו הקדוש ברוך הוא, אין אתם מביאים משלכם, אלא מביאות הים שנתתי לכם" תרומה סימן ה'. **עשית ארון העדות** - ילקוט שמעוני: "כי צד עשה בצלאל את הארון ועשאו שלש תיבות שטים של זהב ואחת של עץ. נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחיפה שפתו העליונה בזהב שנאמר וצפית אותו זהב טהור" (שמות - פרק כה - רמז שסז)

בניית שלחן הפנים - רבי עובדיה ספורנו כתב: "הושמו בשלחן שני כְּתָרִים, אֶחָד מֵהֶם לְשִׁלְחֹן עֲצָמוֹ, הַמּוֹרָה עַל פְּרֻסַת הַמִּדְיָנָה וְסָדוּר עֲנִינָהּ, וְהַשֵּׁנִי לְמִסְגָּרָתָהּ, הַמּוֹרָה הֵיחֹת סוּגָר בַּעֲדָה מִכָּל מִזְיָק וְהַשְּׁבִיט אוֹיֵב וּמְתַנְקֵם" (ע"פ תהלים ח, א)

מעשה המנורה - הרשב"ם מבאר כי על המורה להאיר את השלחן וכך הוא כתב: "**והאיר על עבר פניה** - ידליק הפתילות אל עבר מול המנורה שזהו לצד השלחן שכנגדו, כדכתיב: ואת המנורה נוכח השלחן. וכן כתב: אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות - שכל שבעתן מאירין לצד השלחן שכנגדו לפניה. **הצבת יריעות אוהל המשכן** - רבינו בחיי בן אשר באר "ידוע כי מעשה משכן הכל ציורין כנגד מעשה השמים" ולכן "עשר היריעות כנגד עשר הגלגלים ואמר שמונה ועשרים כנד שמונה עשרים העיתים בספר קהלת"

בניית המשכן - כתב **הרב יעקב מידן** (בית המדרש הוירטואלי, הר עציון): "על בניין הקרשים נאמר: "ועשית את הקרשים למשכן". הקרשים הם עבור המשכן, אך היריעות - הן עצמן המשכן. ואכן, משהקימו את המשכן בשילה - בנאוהו מאבנים וגזו את הקרשים, שהרי הם אינם עיקר המשכן.

מזבח העולה - רבי משה אלשיך כתב: **וצפית אותו נחשת** - רש"י כתב לכפר על עזות מצח שנאמר "ומצחך נחושה". ומכאן "שיסד רבינו ניסן בוידוי הגדול ובעזות מצח.

הפרטים המובאים על מנבה המשכן מצביעים על כך כי **המרכיבים המפוארים שבו**, העשויים זהב או כסף, מצויים בתוך המשכן ואילו מחוצה לו המרכיבים נראים פשוטים לכאורה: הם עשויים מנחושת ומבדים. **הרב מרדכי אליהו** זצ"ל כתב על כך **במעייני הישועה** לפרשת השבוע במאמרו **מקום של ברכה צריך הסתר**. כשם ש **יעקב אבינו** ציווה את בניו כאשר ירדו למצרים: "למה תתראו?", דהיינו, אל תראו את עצמכם לפני השכנים שלכם בני ישמעאל ועשיו שאתם עשירים ואינם צריכים לקנות מזון ממצרים. לכו לקנות אוכל במצרים, שלא להראות את עושרכם ברבים. הנהגה זו של יעקב אבינו היא לנו לדורות. לא להחצין את העושר או כל מעלה אחרת שיש לנו. זה מה שנקרא צניעות, והיא הייתה בעיקר באמהות שניכרו ביופין, ובשרה ורחל שניכרו גם בצניעותן. את המידה הזאת רואים אפילו

בבית המקדש.

עמודי המשכן היו מיוסדים על אדני כסף ואילו העמודים החיצוניים של החצר היו עשויים נחושת.

בתוך המשכן, בקודש, פנים בית המקדש היה שולחן זהב. מנורת זהב ומזבח זהב. בחוץ היה מזבח חיצון, מזבח העולה שהיה עשוי נחושת.

בקודש הקודשים שהוא לפני ולפנים, סמוי לגמרי מכל עין, היה ארון שכולל שני ארונות זהב. אחד בתוך השני וכפורת זהב וכרובים זהב. גם על הלוחות אמרו חז"ל שצריך להיזהר לא להראות ברבים. כך אמרו חכמינו למה הלוחות הראשונים נשתברו ואילו הלוחות השניים נשארו לדורי דורות? - כי הלוחות הראשונים ניתנו ברוב עם ובפרסום גדול - שלטה בהם העין, בני ישראל עשו אחר כך את העגל ונשתברו הלוחות הראשונים. ואילו הלוחות השניים שניתנו בקול דממה דקה ביום כיפור בצנעה, לא שלט בהם היצר הרע ונשארו עד היום.

יונה בר מעוז במאמרה **המשכן ואהל מועד** בדף שבועי של אוניברסיטת בר-אילן עומדת בהרחבה על נושא שמות המשכן ומסכמת: אהל מועד הוא הקודש, והמשכן הוא קודש הקודשים. ואכן אם נחזור לרוב האזכורים של "אוהל מועד", נראה שהם מוסבים לאדם וליכולתו לבוא אל האוהל או לשבת בפתחו, ואילו כבוד ה' לעולם איננו שוכן בו ואיננו ממלא אותו, אלא רק **במשכן**. הבחנה זו יש בה כדי להסביר את השם הנוסף שבו מכונה המקדש, שם המורכב משני המונחים יחד - **"משכן אהל מועד"**: "וַתִּכְלֶל כָּל - עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֱהֵל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת - מֹשֶׁה בְּעֹשׂוֹ". זהו כנראה שמו המדויק והמלא, וכל כינוי אחר בא בדרך של מטונימיה - שימוש בחלק כדי לתאר את השלם, ובכל פעם, כפי שהזכרנו רבות בעלון, כדרכה של התורה **נבחר המונח המתאים לעניין ולהקשר**.

זמנה של הפרשה היה בארבעים היום שהיה משה רבנו על הר סיני. על כך ניתן ללמוד מהפסוקים הבאים: **כָּל אֲשֶׁר אָנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹת הַמִּזְבֵּחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת - מֹשֶׁה בְּעֹשׂוֹ". זהו כנראה שמו המדויק והמלא, וכל כינוי אחר בא בדרך של מטונימיה - שימוש בחלק כדי לתאר את השלם, ובכל פעם, כפי שהזכרנו רבות בעלון, כדרכה של התורה **נבחר המונח המתאים לעניין ולהקשר**.**

על השאלה אם מדובר בארבעים הימים לפני או אחרי חטא העגל אומר רש"י: **"לד ה' ויתן אל משה"**: אין מוקדם ומאוחר בתורה; מעשה העגל - קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ביז בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקבה לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן, והוקם באחד בניסן, **"המהר"ל** ביגור אריה' כתב: וקשה, דמה ראה מביא מזה שאין מוקדם ומאוחר בתורה, שהרי עדיין יש לומר דהיה ציווי מלאכת המשכן **קודם** מעשה העגל, אלא שמשם אמר לישראל הציווי על מלאכת המשכן אחר יוה"כ, כאשר נתרצה להם על מעשה העגל? דהיינו, רק אחרי שבאה הכפרה על מעשי העגל, **משה רבינו** ציוו על הקמת המשכן. **הרב מרדכי סבתו** מקשר בין שני נושאים **הכוהנים הלוויים ומעשה העגל ומסכם את הראיות**:

ראיות לשיטת הרמב"ן: לשיטתו, הפרשיות באות כסדרן ומשמען. ואף אם אנו מקבלים את העיקרון של אין מוקדם ומאוחר בתורה, לא בטל תוקף הראיה. עצם העובדה, שהתורה הקדימה את בחירת אהרן ובניו לכהונה לספור מעשה העגל, מוכיחה, כי מבחינה רעיונית אין הבחירה קשורה למעשה זה.

מתוך האמור בספר במדבר, ג', ו: הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו אותו... ונתת את הלוויים לאהרן ולבניו נתונם נתונם המה לו מאת בני ישראל, וגם מהאמור במדבר, יח, ב: וגם את אחיך מטה לוי שבת אביך הקרב אתר וילוו עלי וישרתוך, משמע, כי עיקר הבחירה היא באהרן ובניו, ורק בשלב שני מצרפים אליו את הלוויים כמשרתים אותו. כמו כן, אין המקרא מפרש במקומות אלו את סיבת בחירת שבת לוי. **הראיות לשיטת רש"י**: בעקבות מעשה העגל אומר משה לשבת לוי: מלאו ידכם היום לה' כי איש בבנו ובאחיו (שמות, לב, כט), ופירש שם רש"י: בדבר זה תתחנכו להיות כוהנים למקום. וזו באמת משמעות מילוי ידיים בכל מקום (עייין שמות, כט, ט, כט, לה; מלכא, יג, לג; ועוד). ברכת משה לשבת לוי (דברים, לג, ח-יא) מדברת במפורש על תפקידי כהונה (תמיד ואוריק) שניתנו לשבת לוי, כנראה בעקבות מעשה העגל (כך פירש רש"י, והסכים לו רמב"ן) ומייחסת אותם לכלל השבט, הראיה העיקרית היא, כאמור, מהפסוק בדברים, י"ח, ת, שהובא לעיל, וממנו משמע כי בחירת שבת לוי אירעה לאחר מעשה העגל, והיא הייתה בחירה הן לכהונה והן ללווייה

הראשון והמתבקש מכולם הוא שחטא העגל היה תוצאת כישלון מנהיגותי של אהרן. זהו הרשם המציף אותנו בקוראנו את שמות פרק ל"ב לראשונה. אנו מרגישים שראוי היה כי אהרן לא ייכנע לצעקותיו של העם. היה עליו לומר לבני ישראל להתאזר בסבלנות. הוא צריך היה להפגין מנהיגות. והוא לא עשה כן. כאשר הגיע משה מן ההר ושאל את אהרן מה עשה, השיב אהרן: אל יחר אף אֲדֹנָי. אֲתָה יָדַעְתָּ אֶת הָעָם כִּי בָרַע הוּא, וַיֹּאמְרוּ לִי "עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ, כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ, אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מִצְרָיִם, לֹא יָדַעְנוּ מַה הָיָה לוֹ". וְאָמַר לָהֶם: "לָמָּה זֶהב - הִתְפָּרְקוּ". וַיִּתְּנוּ לִי, וַאֲשַׁלְכֶהוּ בְּאֵשׁ, וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה (שמות לב, כב-כד).

זהו וידוי על חוסר אחריות משווע. זהו גם מופע מפואר של הכחשה: "וַאֲשַׁלְכֶהוּ בְּאֵשׁ, וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה". בסיפור החוזר של מעשה העגל, בספר דברים (ט, כ), משה מגלה לנו פרט שנחסך מאתנו עד אז: "וַיִּבְאֶהְרֹן הַתְּאֵנָף ה' מֵאֵד הַשְּׂמִידוֹ, וַאֲתַפְּלֵל גַּם בְּעַד אֶהְרֹן בְּעַת הַהוּא".

עד כאן הקריאה הראשונה של מעשה העגל - כסיפור של כישלון מצידו של אהרן.

מקריאה אחרת, מעמיקה יותר, עולה כי הבעיה היא במשה. היעדרותו מהמחנה היא שחוללה את המשבר מלכתחילה. "וַיֵּצֵא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרַדֵּת מִן הָהָר. וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהְרֹן, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: 'קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ, כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מִצְרָיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה הָיָה לוֹ" (לב, א).

האל סיפר למשה מה מתרחש, ואמר לו "לָךְ רֵד כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מִצְרָיִם" (לב, ז). מתחת למשפט הזה רוח מסר אישי קשה. "לָךְ רֵד", כי מקומך כנראה לא פה, איתי בראש ההר, אלא למטה, עם העם שלרגליו. שהרי העם הזה הוא "עַמְּךָ", והוא הבעיה שלך, לא שלי. הקדוש ברוך הוא עומד להיפרד מעם ישראל.

משה מיהר להתפלל להשם ולהתחנן למחילה, ואז ירד האירועים ניתכו עתה כרוח סערה. משה ראה מה קרה לרגלי ההר, שבר את הלוחות, שרף את העגל, ערבב את אפרו במים ונתן לעם לשתות, ואז ביקש עזרה בהענשת החוטאים. הוא נעשה למנהיג שבקרב העדה, והחזיר את הסדר רגע לפני שהדברים גלשו לתוהו ובוהו. על פי קריאה זו, הדמות המרכזית בפרשת העגל היא משה. הוא היה מנהיג חזק מאין כמוהו, אך התוצאה הייתה שבהיעדרו תקפה את העם בהלה. זה מחירה של מנהיגות גדולה: שבהיעדרה היא מותירה חלל עצום.

אלא שבתום האירועים הללו מגיע פרק ל"ג, שהוא מן הקשים להבנה בתורה כולה. הוא מתחיל בהודעה של הקב"ה כי הוא אמנם ישלח "מַלְאָךְ" לפני עם ישראל שילוהו בהמשך מסעו אל הארץ, אך הוא עצמו לא יעלה בקרב של עם ישראל "כִּי עַם קָשָׁה עֲרַף אֶתָּה, פֶּן אֶכְלָךְ בְּדֶרֶךְ". למשמע הבשורה העם מתאבל (לג, א-ו).

בפסוקים יב-כג, משה מערער בפני האל על גזר הדין הזה. הוא רוצה שהשכינה תוסיף ותשרה בקרב העם. הוא מבקש, "הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכֶךָ" ו"הֲרַאֲנִי נָא אֶת כְּבוֹדֶךָ". קשה להבין זאת. כל חילופי הדברים הללו בין משה והקב"ה, מן המתוחים ביותר בתורה, אינם עוסקים עוד בחטא ובמחילה. הם נראים כמעט כחקירה מטפיזית בדבר טבעו של האלוהים. מה הקשר בינה לבין חטא העגל?

ההתרחשות שבין שתי האפיזודות הללו היא המבלבלת מכולן. הכתוב מספר שמשה לקח את אוהלו "וַיִּנְטֵה לוֹ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה, הֲרַחֵק מִן הַמִּחֲנֶה" (לג, ז). לכאורה, זה המעשה השגוי ביותר שאפשר לעשות במצב הזה. הרי אם, כפי שרומזים האל והכתוב, הבעיה הייתה ריחוקו של משה כמנהיג, הצעד החיוני ביותר שעליו לעשות עכשיו הוא להישאר בקרב העם, לא להתמקם מחוץ למחנה. יתרה מכך, אך זה עתה סיפרה לנו התורה שהאל הודיע שלא יעלה בקרב העם - והדבר ציער את העם צער גדול. החלטתו של משה לעשות כך אף הוא ולפרוש מן העם ודאי הסבה לבני ישראל כפל צער. דומה שמשה עמוק מסתתר פה מתחת לפני השטח.

נראה לי שבפרק זה עושה משה את המעשה הנועז ביותר בחייו. הוא אומר לאל - לא הריחוק שלי הוא הבעיה, אלא הריחוק

שלך. העם מבוהל מפניך. הוא ראה את כוחך הנורא בפעולה. הוא ראה אותך מוריד את האימפריה הגדולה בעולם על ברכיה. הוא ראה אותך הופך ים ליבשה, מוציא לחם מן השמיים ומים מן הסלע. הוא שמע את קולך בהר סיני, ומיהר לבוא אליי ולהפציר בי שאעמוד כמלפני בנייכם. בני ישראל אמרו לי, "ידבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות" (כ, טז). הם עשו את העגל לא כי רצו לעבוד אליי, אלא כי רצו דבר שיסמל את קרבתך ושלא יבעית אותם. הם רוצים אותך קרוב. הם רוצים שתימצא להם לא בשמיים ולא על ראש ההר אלא בקרב המחנה. ואפילו אם אין הם יכולים לראות את פניך, כי מי יראה את פניך וחי, תן להם לפחות לראות בעיניהם אות כלשהו לכבוד תפארתך.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א
שבוע שעבר: יג – בית וחממה ועציץ שאינו נקוב

הסתפקו חכמים אם דיני שביעית חלים בתוך בית, והכוונה לבתים שרצפתם אדמה, כפי שהיה מקובל עד לפני כמה דורות, והיה אפשר לשתול בהם שיחים ולזרוע זרעים. השאלה האם מצוות שביעית חלה על כל הארץ, ובכלל זה גם על המקום שבתוך הבית, וכפי שנאמר (ויקרא כה, ב): "שְׁבִיעֵתָהּ הָאֲרֶץ שְׁבֵת לָהּ". או שהמצווה חלה דווקא בשדה, היינו תחת כיפת השמים, שנאמר (שם, ד): "שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע", וממילא איסורי שביעית אינם חלים בתוך הבית (ירושלמי ערלה א, ב).

אבל אם העמידו בתוך הבית עציצים שאין בהם נקב, אין עליהם דין שביעית. כי בנוסף לכך שהם גדלים בבית ולא בשדה הם גם מנותקים מהארץ, והרי הם מופרדים לגמרי מהמקום שחלים עליו דיני השיטה.

ויש אומרים שכך הדין גם לגבי עציצים שמגדלים בחממות, שאם אין להם נקב, אין חלים עליהם דיני שביעית, מפני שאין זה משנה ממה הבית עשוי, מאבנים, עצים או יריעות פלסטיק. ונראה יותר כדעת הסוברים שדין החממה כשדה ולא כבית, הואיל והחממה נועדה לגידול ירקות והבית לא. ואע"פ כן, כיוון שישוד דין שביעית בזמן הזה מדברי חכמים, וגם גידול בעציץ שאינו נקוב מדברי חכמים, בשעת הדחק, הרוצים להקל רשאים לגדל ירקות בחממות על גבי מצע מנותק.

וצריך שגובה החממה יהיה לפחות עשרה טפחים (76 ס"מ), ורוחבה לפחות 4 אמות (כ-182 ס"מ). ולדעת רבים, כדי שהחממה תוגדר כבית, צריך שיהיה לה רוב מחיצות.

בפועל, המגדלים ירקות בחממות בשביעית נוהגים לשתול בעציצים שיש בהם נקב כדי לנקות מהם את המים המיותרים, וכדי שיחשבו כדיון עציץ שאינו נקוב, מניחים את העציצים הנקובים על יריעת פלסטיק עבה ששום שורש אינו יכול לחדור דרכה, ובכך הם מנותקים מהקרקע ונחשבים כעציצים שאינם נקובים. הספק לגבי בית הובא בירושלמי ערלה א, ב. יש אומרים שהואיל ושביעית בזמן הזה מדרבנן, ספיקא לקולא. וכ"כ בפאת השולחן כ, ס"ק נב; והרב הרצוג. מנגד יש סוברים שכאשר יסוד המצווה מדאורייתא, אף שדינה בפועל הוא מדרבנן, הרי היא נחשבת כספק דאורייתא לחומרא (חזו"א כב, א). ויש אומרים, שכל הספק הוא האם יש בתוך בית איסור תורה, אבל איסור דרבנן ודאי יש (עי' במנחת שלמה נא, ז). ומרן הרב קוק העלה סברות לשני הצדדים, והכריע, שרק במקום הפסד אפשר להקל, ויש לנהוג מספק קדושה פמירות (שבת הארץ א, ג; קונטרס אחרון ג). ויש מחמירים וסוברים שדין חממה כשדה ולא כבית, כי סתם בית אמור להזיק לצמיחה ואילו החממה מועילה (ריש"א, ר"ן קרליץ). וכך נראה בפשטות. והמקילים טוענים שעיקר טעם הפטור משום שבת אינו נחשב שדה והופקע מהמצווה (ריש"א, הרב ואזנר). ויש משיבים, שהחממה רק מגינה על הצמחים, אבל לעניין הצמיחה פעמים רבות היא מזיקה יותר מאשר מועילה (משפטי ארץ ז, ה; קטיף שביעית יז, 8). למעשה, הרב ישראל התייר רק בשני דרבנן, כגון מלאכות דרבנן על ידי גוי, או נטיעת עץ סרק בגוש. והרב אליהו התייר גם בדרבנן אחד (עי' קטיף שביעית יז, א). וכפי שלמדנו, הרוצים להקל במצעים מנותקים, רשאים בשעת הצורך להקל גם במלאכות שיסודן מהתורה, הואיל ושביעית בזמן הזה מדרבנן. עוד כתב מרן הרב (קונ"א ג), שאולי צריך שהבית יוקם לפני השתילה או הזריעה, ולא צריך שיהיה לו רוחב ד' אמות. ע"כ. ובגג רשת צריך שצפיפותה תהיה מעל 50% צל (הרב אליהו). יש אומרים שאין צריך מחיצות והגג לבדו עושה את המקום כבית (הר צבי זרעים ב, לד). ויש אומרים שצריך רוב מחיצות בגובה 10 טפחים (הרב שפירא). ועיין בקטיף שביעית יז, ג-ד. דין עציץ: בהלכות רבות למדנו, שדין עציץ נקוב שמונה מעל הקרקע כדיון הקרקע, וזאת משום שעל ידי הנקב שיש בו הוא נחשב כמחובר לאדמה. ולכן חובה מהתורה להפריש מהצומח בו תרומות ומעשרות. אבל אם אין בו נקב, הוא נחשב כמנותק מהארץ, ורק מדברי חכמים מפרישים ממנו תרומות ומעשרות (משנה דמאי ה, ל). וכן בדין קוצר בשבת: בעציץ נקוב האיסור מהתורה ובאינו נקוב מדברי חכמים (שו"ע א"ח שלו, ז; מ"ב מב). וכן הדין לגבי שביעית, שאם יש נקב בעציץ שמונה מעל הקרקע, כל איסורי התורה חלים עליו. ואם אין בו נקב, דינו כמנותק מהקרקע, ורק מדברי חכמים איסורי שביעית חלים עליו (נחפה בכסף י"ד ה). וממילא בכל מצב של ספק יש להקל בו. וכפי שלמדנו דין שביעית בבית מונח בספק, ואם כן בעציץ שאינו נקוב הלכה להקל. וזאת

בקשה זו של משה היא, להערכתך, השאלה שפרשת תרומה היא התשובה לה. "ויעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כה, ח). זו הפעם הראשונה בתורה שהפועל שכ"ן אמור על אלוהים. שכן הוא מי שגר לידנו, בקרבנו. בלשון חז"ל נגזרה משורש זה המילה שכנה, המציינת את האימננטיות של הקדוש ברוך הוא (להבדיל מן הטרנסצנדנטיות), את התפיסה הנועזת של אלוהים כשכן קרוב. על רקע התיאולוגיה המשתמעת מהתורה, עצם הרעיון של משכן, בית פיזי ל"כבוד השם", הוא פרדוקסלי מאוד. אלוהים איננו ישות המתקיימת במרחב; הוא מעבר למושגים הללו. כדברי המלך שלמה בחוכמת המקדש, "כי האמנם ישב אלהים על הארץ? הנה השמים וישמי השמים לא יכללוך, אף כי הבית הזה אשר בניתי" (מל"א ח, כז); וכדברי הנביא ישעיהו, "פה אמר ה': השמים כסאי, והארץ הדם רגלי. אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי?" (ישעיה סו, א).

התשובה, כפי שהסבירו חכמי הקבלה, היא שהאל איננו גר בבניין אלא בלבבות של בוניו: "ויעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". בתוכם, לא בתוכו. אבל איך זה מתרחש? איזה מעשה אנושי גורם לשכינה לשרות בתוך המחנה, בקרב הקהילה? התשובה נמצאת בשמה של הפרשה: תרומה. "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". ציווי זה עתיד להתגלות כנקודת מפנה בהיסטוריה היהודית.

עד לאותו רגע, בני ישראל היו מוטביהם של מופתים וישועות שהאל חולל להם. הוא הוציא אותם מעבדות לחירות ועשה למענם ניסים ונפלאות. רק דבר אחד האל עוד לא עשה, והוא לתת לבני ישראל הזדמנות להחזיר לו משהו. עצם הרעיון נשמע אבסורדי. איך יכולים אנחנו, ברואיו של הקדוש ברוך הוא, להחזיר משהו לבוראנו? כל מה שיש לנו הוא שלו. כמאמר המלך דוד באספת העם הגדולה שהקהיל בערוב ימיו לקראת תחילת בניין המקדש בידי בנו:

והעֲשֶׂה וְהַקְבֹּד מִלְפָּנֶיךָ, וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל... וְכִי מִי אֲנִי וּמִי עַמִּי כִּי נַעֲצֵר כָּח לְהַתְנַבֵּד כְּזֹאת? כִּי מִמֶּךָ הַכֹּל, וּמִיָּד נִתְּנוּ לָךְ (דה"א כט, יב-יד).

זהו הגיונו של המשכן. מתנתו הגדולה ביותר של האל לנו היא היכולת לתת לו. "ומיָד נִתְּנוּ לָךְ". מנקודת מבט יהודית, רעיון זה טעון חומר נפץ. המחשבה שהשם זקוק למתנות מידו קרובה לאלילות ולכפירה. ובכל זאת, בעיניים פקוחות לסכנה, האל הרשה לעצמו להשתכנע מבקשת משה להשכין את רוחו בתוך המחנה ולאפשר לבני ישראל להחזיר לו משהו.

בלב רעיון המשכן נמצא מה שלואיס הייד הפליא לתאר כ"עבודת ההודיה". מחקרו הקלאסי, "המתנה", Lewis Hyde, The Gift: How the Creative Spirit Transforms the World. Edinburgh: Canongate, 2006. למשל ברגעי מעבר מכריעים. הוא מביא את האגדה התלמודית על רבי עקיבא שחוזים חזו לו כי בתו תמות ביום חתונתה. בבוקר שלמחרת החתונה הלך לבקר אותה וראה שהיא עדיין חיה. התברר כי בליל האמש, כאשר נעצה את מכבת השיער שלה בין שתי אבנים בקיר, הרגה נחש שאחרת היה מכיש אותה למוות. רבי עקיבא שאל אותה אם עשתה לאחרונה מעשה טוב. היא סיפרה כי בעת החתונה דפק עני בדלת, ובשל השמחה איש לא שם אליו לב. היא לקחה אפוא את צלחתה המלאה ונתנה אותה לעני שיאכל. בזכות הנדיבות הזו נעשה לה נס וחייה

ניצלו שבת קנו ע"ב.

בניית המשכן הייתה בגדר שידוד מערכות ביחסים בין אלוהים ואדם. היא נתנה לבני ישראל הזדמנות לתת משהו להשם. לימים עמדה ההלכה על כך שהנתינה היא חלק מהותי מכבודו העצמי של אדם, כשנפסק כי אפילו עני מרוד התלוי למחיתו בצדקה חייב לתת צדקה בעצמו. משנה תורה לרמב"ם, הלכות שקלים א, א; הלכות מתנות עניים ז, ה. יכולת לקבל בלבד, ולא לתת, היא בגדר פגיעה בכבוד האדם.

המשכן נעשה בית לשכינה מפני שהקדוש ברוך הוא ציווה שהוא ייבנה רק מתרומות נדבה. הנתינה יוצרת חברה של חן וחסד, משום שהיא מאפשרת לכל אחד מאיתנו לתרום לטוב הציבורי. משום כך הייתה בניית המשכן תרופה לחטא העגל. עם שמסוגל רק לקבל הוא עם הלכוד בקורים של תלות ושל היעדר כבוד עצמי. ה' אפשר לבני ישראל להתקרב אליו, ולעצמו להתקרב אליהם, כשנתן להם את ההזדמנות לתת.

חברה המבוססת על זכויות ולא על חובות, על מה שאנחנו תובעים לעצמנו ולא על מה שאנחנו נותנים לאחרים, חזקה עליה שתאבד את דרכה. המתנה החשובה ביותר שהורה יכול לתת לילדו היא ההזדמנות לתת. המילה "תרומה" רומזת לכך, משום שהיא גזורה מן השורש "רום". תרומה היא בעצם התרוממות. כשאנחנו נותנים, לא רק את התרומה אנחנו מרימים, אלא גם את עצמנו. אנחנו מתקיימים בזכות מה שניתן לנו, אך אל מדרגת הכבוד הסגולי או מתרוממים בזכות מה שאנחנו נותנים.

מספר האגדה

מדרש בראשית רבה, פרשה ח, דרשה י.

"בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֱתוֹ" (בראשית א, כז)

אָמַר ר' הוֹשֶׁעַיָא: בְּשִׁעָה שְׁבָרָא הֶקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֶדְם הָרֵאשׁוֹן

טַעַם בּוּ מִלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת

וּבִקְשׁוּ לִזְמַר לְפָנָיו "קְדוֹשׁ"

מָה עָשָׂה הֶקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא?

הַפִּיל עָלָיו תְּרַדְמָה וַיִּדְעוּ הַכֹּל שֶׁהוּא אֶדְם.

מָשַׁל לְמֶלֶךְ וְאֶפְרָכֹס שֶׁהָיוּ בְּקָרוּכִין

וְהָיוּ בְּגִי הַמַּדִּינָה מִבְּקָשָׁיו לִזְמַר לְמֶלֶךְ "דּוֹמִינִי"

וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין אֵיזָהוּ.

מָה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ?

דָּחַפוּ וְהוֹצִיאוּ חוּץ לְקָרוּכִין וַיִּדְעוּ הַכֹּל שֶׁהוּא אֶפְרָכֹס.

לידת משה

ע"פ המסורת שבידינו משה רבנו נולד ונפטר ביום ז באדר. אצל עמים רבים קיימים ספורים מופלאים על לידת דמויות מרכזיות, סכנה שממנה ניצלו בדרך מופלאה ועוד. אחדים מהם מעוררים דמיון לספור לידת משה רבנו. כך למשל סיפור לידת סרגון שקדם למשה באלף שנים לפחות. סרגון היה מייסד האמפריה האכדית, שקדמה אף לתקופת האבות. טקסט אשורי מהמאה ה-7 לפנה"ס המכונה "לידת סרגון" או "האוטוביוגרפיה של סרגון" מספר על עלייתו של סרגון בגוף ראשון. מקור הטקסט אינו ידוע, וייתכן כי הוא נכתב בחצרו של המלך האשורי סרגון השני, כדי לפאר את שמו של סרגון. הסיפור מזכיר את סיפורו של משה בתיבה: "אמי הכוהנת הגדולה הרתני וילדתני בסתר, הניחתני בסל נצרים, את המכסה חתמה בזפת. היא הפקירתני לנהר אשר לא כיסני, הנהר נשאני עמו, ולקחני לאקי שואב המים, הוא לקחני לבן וגידלני" אמו של סרגון הייתה כוהנת גדולה, שהרתה אותו בסתר מאב לא ידוע. היא הכניסה אותו לסלסלה אטומה עשויה קנים, אותה הניחה בנהר הפרת. סרגון נמצא על ידי גן, שגידל אותו והכשיר אותו להיות גן. האלה עשתה אהבה את סרגון והעלתה אותו לשלטון. מכאן, הסיפור ממשיך בתיאור הצלחתו הצבאית של סרגון. ויש רואים בו רמז להשפעות התרבויות של המזרח הקדום על המקרא ועל כתביו. קיימים ספורים נוספים ואגדות על מנהיגים שהוטררו בלידתם או שניסו להרגם בלידתם וניצלו ע"י "הגורל", כמו פאריס מטרואה ורמוס ורומולוס מייסד רומא. המכנה המשותף של תינוק שנמצא במים, אינו דבר נדיר לעומת זאת הסיפור עצמו שונה לחלוטין, סרגון הושלך למים, כדי להפקירו, משה הוצב בצד הנהר, כדי

בנוסף לכך שעצם דין שביעית בזמן הזה מדברי חכמים. למעשה, בחזו"א כב, א; כו, ד, כתב שהמיקל בעציץ שאינו נקוב בתוך בית במלאכות דאורייתא יש לו על מלה לסמוך. והרב ישראל, רש"ז, א, ריש"א, הרב אליהו וילקו"י עמ"ר רי-רכב, הקלו בזה לכתחילה. והמהדרים מוכרים גם את העציצים לגוי (ועיין קטיף שביעית יח, 36). העציץ צריך להיות בגודל שאפשר לטלטל אותו, לרב אליהו צריך שאדם אחד יוכל להרים אותו, ולרב ישראל, כל שהוא פחות מארבעים סאה, דינו כעציץ (קטיף שביעית יח, 22). ארבעים סאה הם 288 ליטר (לחישוב המדויק לפי הרמב"ם). נקב כשיעור שורש קטן הוא בקוטר של כמילימטר (אמנם לעניין שנות ערלה, כדי שיחשב מחובר לקרקע, מחמירים להצריך קוטר של 2.5 ס"מ). ועיין בקטיף שביעית פרק יח, בכל פרטי הדינים. גידולי מים (הידרופניקה), היינו צמחים שמגדלים במים שמועשרים בדשנים כימיים. יש מחמירים (עיין הר צבי לא; מהרי"ל דיסקין כז, א). ויש מקילים, הואיל ואין זה דרך גידול בעפר (נחפה בכסף יו"ד ה; מאמ"ר ד, ט). ובתוך כממה פשוט שאפשר להלק. ועיין להלן ג, 8, בדין פטריות.

שבוע הבא בע"ה: יד - עציצים בגינה ובבית

פיוט

לא פעם הבאנו במדור פיוט משירתה של נעמי שמר ז"ל ומקורותיה היהודיים. חלק לא מבוטל מזיהוי מקורות אלה נעשה ע"י איש הרדיו, אברהם זיגמן, ז"ל, פזמונאי, משורר ומוזיקאי שנלבי"ע ביום ל' בשבט

תשפ"ב, בספרו "מדרש נעמי". זיגמן, ג נולד (י"א בניסן תש"ט) וגדל בשכונת רמות רמז בחיפה כבן להורים (מנחם מענדל הלוי וזלדה זיגמן) ניצולי השואה, למד בבית הספר הבוניס ובתיכון חוגים בחיפה. כבר בילדותו הפגין כישרונות מוזיקליים. בנעוריו הרבה להשתתף בפעילות תנועת הנוער השומר הצעיר בשכונת מגוריו, ולהשתתף בפעילויות מוזיקליות. בהמשך הצטרף לגרעין נח"ל ובשירותו בצה"ל עסק במוזיקה ובהלחנה. התקרבותו לחסידות חב"ד החלה כבר בעודו נער תיכון, כאשר נפגש ברי ראובן דונגן וערך עמו שיחות עומק ארוכות, אך הקשר הידידותי לא היה מחייב, והוא לא החל בתהליך של חזרה בתשובה. חרורו מצה"ל החל בהליך חזרה בתשובה והצטרף לתנועת חב"ד. היה חבר קיבוץ נחשון, ולאחר מכן עבר לירושלים ושימש עורך ושדרן ברשת ג' ובתחנות הרדיו של קול ישראל. יצא למלאות בסוף דצמבר 2012, היה נשוי למרים (לבית זוננפלד) והתגורר בירושלים. נולדו להם תשעה ילדים. טרם גיוסו לצה"ל הצטרף לגרעין נח"ל אשר פעל בנחשון. בנחשון הכיר לראשונה את מירה מאיר. שיתוף הפעולה בין השניים הוליד את השירים: "גשם ראשון (שבוצע לראשונה בפי בני אמדורסקי)", "נחל נערן" אשר הלחין זיגמן למילותיה של מאיר, וכן את השיר "מה עושים דגים בגשם" שהיווה חלק מתקליט ילדים. אותו כתבה מאיר וביצעו דליה פרידלנד ואלי גורנשטיין. בשנת 1968 התגייס לצה"ל שם שירת בצוות הווי חטיבת הצנחנים ממנו הוקמה בהמשך להקת פיקוד מרכז. בין חבריו לצוות היו דודו זכאי, איתן שפירא, שמעון ספיר, אורי שבת, איריס לבאי, אסתי קוסוביצקי, שלומית אהרון, גילה רונן (רוזנבלט), לואי להב, יגאל גוטפריד רונני ויטאלס. במהלך השירות בלהקה השתתף בשלישייה שכללה אותו, את דודו זכאי וגילה רונן. לאחר שיחרורו של זכאי המשך הצוות "גילה וזיגמן" להופיע. השניים הופיעו עם נעמי שמר שהציעה לכותם "צמד הפרפרים". בשנת 1970 פגש זיגמן את שייקה אופיר אשר סיפר לו כי בנו אלעד משרת על גדת הירדן הדבר היווה השראה לשיר "אלעד ירד אל הירדן" שכתב והלחין, ואשר בוצע על ידי להקת פיקוד דרום וכן על ידי דודו זכאי. במהלך כתיבת השיר יצר זיגמן קשר עם נעמי שמר. בשנת תש"ל 1970 הצטרף זיגמן למערכת קול ישראל ומאז שימש עורך תוכניות מוזיקה עבור רשת ב' ורשת ג'. בקול ישראל פגש במשורר והפזמונאי דודו ברק ואף הלחין את שירו "דרך ארץ השקד". ב-1976, במסגרת תוכנית הרדיו "ירוק ירוק" (תוכנית האם של "ניחוחי חציר"), יחד עם יגאל בוטון, ערך והפיק תקליט לזכרו של יוסף שריג, שהיכרותם המקצועית הייתה בהשתתפותם במופע, ניחוחי חציר. בין השנים 2001-2003 ערך והגיש את תוכנית הרדיו השבועית "הלהקות חוזרות" אשר הציגה לראשונה הקלטות נדירות ובלעדיות מארכיוני קול ישראל של הלהקות הצבאיות וצוותי ההווי מאז קום המדינה ועד תום עידן הלהקות הצבאיות. התוכנית שודרה מדי יום ד' ברשת ג'. משנת 2003 החל בעריכת ובהגשת התוכנית "עוד

להצילו. יש הבדלים רבים ושונים, כפי שמתאר למשל פרופ' נחום סרנה:

"סיפור לידת משה... רבים מצביעים על הדמיון הרב עם האגדה האכדית על לידת סרגון מלך אכד... למראית עין יש לסיפור זה נקודות מגע ברורות עם סיפור המקרא על לידת משה. אך בכל הפרטים העיקריים הוא שונה מן הסיפור המקובל של "הגיבור שהופקר בלידתו", "שבו מוצא הולד הלא רצוי הוא תמיד מן האצילים. אם סרגון, למשל, היא כוהנת גדולה – משרה השמורה בדרך כלל לנשים ממשפחת המלוכה. לא כן משה; הוריו מתוארים כבני העם, כאיש ואשה משבט לוי בדרך כלל היתה הסיבה להפקרת הולד היותו ילד שמחוץ לנישואין, או נבואת אוראקל, שלפיה עתיד הילד לאיים על השליט. במקרה של סרגון – על אמו הכוהנת הגדולה נאסר להרות, ולפיכך מיהרה להוציא בסתר את התינוק מרשותה, כדי להעלים את לידתו ולהינצל מחרפה. על משה אין כל כותם; הוריו אוהבים אותו ומגינים עליו כל עוד הדבר ניתן בידם, ו"הפקרתו" לא באה אלא לתת לו סיכוי להצלה – שלא יפול קורבן לגזרת ההשמדה של פרעה. והטעם זאת המקרא, שבקשר לגזרת פרעה (א, כב) השתמש בפועל "השליך", "אך בקשר למעשה אמו של משה נזקק לפועל "שים", "ללמדך כי פעולתה היתה זהירה ואוהבת: התיבה הונחה בתוך הסוף כדי להבטיח שלא תיטחף במורד הנהר, ואחות הילד הסתתרה בקרבת מקום כדי לצפות מה ייעשה בו. ועוד הבדל חשוב: בסיפורי העם התינוק שהופקד ניצל בידי אנשים פשוטים, ואפילו בידי חיה. ואילו במקרה של משה מוצאת אותו בת פרעה, נסיכה מבית המלוכה. יתר על כן: מוטיב קבוע הוא, שזהות העולל אינה ידועה בתחילה, ומתגלית רק בשלב מאוחר יותר; בדרך כלל הוא נעשה מלך. לא כן לגבי משה. ולבסוף ראוי לציין, כי "אגדת הגיבור שהופקר" נועדה בדרך כלל לתת לגיטימציה לתופסי השלטון בכוח (אוזורפאטו רים), שלא יכלו להצביע על גנאלוגיה מלכותית משכנעת. פירוש השם סרגון, למשל – "המלך הוא אמיתי", "או"מלך לגיטימי". **סיפור הלידה של משה לא רק שאיננו משתייך לסוג הספרותי הנפוץ של אגדות לידתם של גיבורים, אלא הוא היפוכו הגמור. סיפור המקרא בא להראות כיצד מסכלת נוכחותו הנסתרת של האל את מזימות השליט המצרי."**

פרופ' נילי שופק **במאמרה על הנושא** (בית מקרא כרך ב חוברת א, 2017) מונה את ההבדלים בטבלה:

חוזר הניגון", שבמסגרתה הציג לראשונה הקלטות נדירות של שירים עבריים מארכיון קול ישראל, ואירח באולפן ובטלפון אמנים רבים. במסגרת התוכנית הפגיש לראשונה לאחר שנות נתק רבות את שלישיית שריד. ואף הביא לאיחודם בשידור, דבר שהוביל למסע הופעות של השלישייה ברחבי הארץ. בין האמנים שהתארחו באולפן התוכנית: נורית הירש, הפרברים, חנן יובל, ששי קשת, דודו זכאי, ואמנים רבים נוספים. התוכנית שודרה ברשת ג' מדי יום ד' בשעות הערב. זיגמן יצא לגמלאות בסוף דצמבר 2012. במהלך עבודתו בתחנת 'קול ישראל', הכיר יהודי ירושלמי שורשי שגרם לו לרצות להכיר טוב יותר את היהדות, ולצורך כך חידש ביתר שאת את הקשר עם ראובן דונין, ובהמשך לכך קיבל התהליך ביטוי מעשי כאשר החל לשמור תורה ומצוות והפך לחסיד חב"ד מן המניין בהמשך, הקים את ביתו עם רעייתו מרת מרים למשפחת זוננפלד, וזכה לגדל עימה תשעת ילדיהם. כך גם הפך לגיסו של ר' ראובן דונין שהיה הראשון שסייע לו בתהליך החזרה בתשובה.

במסגרת עבודתו ב'קול ישראל', בה המשיך בעידוד הרבי מחובביטש, שימש כעורך תכניות המוזיקה ברשת ב' ורשת ג', וניצל את עבודתו במשרדי התקשורת להשפיע על עמיתיו לעבודה ליצור קשר עם הרבי, ולהוסיף בשמירת התורה והמצוות. בשנת תש"מ יזם סדרת שיעורים בספר התניא שמסר הרב עדין אבן ישראל. השיעור הראשון שודר ביום ל"ג בעומר, י"ח אייר תש"מ. בעקבות שיעורים אלו יצאה לאור סדרת הספרים "ביאור תניא". בערוץ שלו ביוטיוב ריכז חומר רב ערך והקלטות נדירות. במקביל לתוכנית המוזיקה שערך יצר תוכניות רדיו דוקמנטריות שונות. בשנת 1980 יזם סדרת שיעורים בספר התניא שמסר הרב עדין שטיינזלץ. בעקבות שיעורים אלו יצאה לאור סדרת הספרים "ביאור תניא".

בשנת 2009 ראה אור "מדרש נעמי", ספרו הראשון של זיגמן, העוסק בשירי נעמי שמר ומציג את הקשרם לתנ"ך ולמקורות היהודיים. הספר מלווה באיורים של הציירת רות צרפתי, ויצא לאור בהוצאת יד יצחק בן-צבי ובברכת משפחתה של שמר. בשנת 2010 פורסם ספרו השני "קו לקו". הספר שמלווה באיוריו של מישל קישקה הוא ספר ילדים וראה לאור בהוצאת הפועלים. בשנת 2011 יצא לרדיו השיר "מקומות רגעים אנשים" בביצוע דודו זכאי, שאת מילותיו כתב. משנת 2019 פרסם רשימות בכותרת "עוד חוזר הניגון" באתר ynet.

שיריו היו, כפי שהוא עצמו זיהה בשירת נעמי שמר, רוויי אהבה למקורות וידע רב בהם. אחד מלהיטי להקת פקוד הדרום היה היפוך לטובה של פסוקי הקדשת נביא החורבן, ירמיהו (בפרק א) מראה מקל השקד והסיר הנפוח. "וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי מִצְרָיִם תִּפְתַּח הַרְעָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ". (א, יד). בשיר שחבר זיגמן מקל השקד פורח (כמו בנצחון משה על קורח) וּבְנִיגוּד לרעה מצפון – נפתחת הטובה מדרום, שאר הדימויים - עליכם:

מה אתה רואה?

מה אתה רואה?

אני רואה שקד פורח

והמעוז מלון אורח

וזה סימן של שקט ושלוה

כי מדרום תפתח הטובה.

מה אתה רואה?

מה אתה רואה?

אני רואה אמת המים

ובה שטות סירות בשתיים

וזה סימן של שקט ושלוה

כי מדרום תפתח הטובה.

מה אתה רואה?

מה אתה רואה?

אני רואה ציפור ברוח

בין החומות לה קן בטוח

וזה סימן של שקט ושלוה

כי מדרום תפתח הטובה.

תרומה – מעלת המשכן

הרב אורי שרקי שליט"א

לפי התכנון המקורי של ההשגחה העליונה, היה ראוי שרק לאחר כיבוש ארץ ישראל וההתיישבות של השבטים בקרבה, ייבנה בית להשראת השכינה: "ותביאמו ותטעמו בהר נחלתך, מכון לשבתך פעלת ה', מקדש אד' כוננו ידיך". אלא שכביכול הקב"ה "לא התאפק", וצוה כבר במדבר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כחתן המבקש להקדים את חופתו מרוב אהבה (כתובות סב, ב). האפשרות לייסד מקום לשכינה שלא מתוך הקביעות של "המקום אשר יבחר ה'" מלמדת על חיבה יתירה שיש לקב"ה כלפי עם ישראל בהיותו כבר בדרך לארץ ישראל, על דרך המאמרים של חז"ל לפיהם יש מעלה מסוימת בצפיה לישועה עוד יותר מאשר בישועה עצמה. המשכן שבמדבר יש בו מידת אהבת נעורים של כנסת ישראל "חסד נעוריד, לכתך אחרי במדבר". ואילו בית ראשון הוא כאדם הפועל מתוך ישוב הדעת, כדברי הרמב"ם על דרכם של בעלי דעה שבונים בית תחילה, ובית שני כאדם הדואג לפרנסתו, ובית שלישי כאדם הנושא אשה אחרי בנין ביתו וביסוס פרנסתו. אך לעולם תישאר מעלת ראשית האהבה, שנתגלתה במשכן, מעלה נצחית המתלווה לכל המקדשים, כלשון חז"ל בריש עירובין: "היינו משכן, היינו מקדש".

פרפראות לפרשה

טעם סמיכות פרשת תרומה לפרשת משפטים, מסביר האור החיים הק', כי כדי לקיים מצוות צדקה, צריכים לדעת אם הכסף שהוא נותן נמצא אצלו בצדק ובמשפט.

משפטים – אני יודעי!

קדש הקדשים	מבריא	זר	אמה
רוקם	נבוב	חוברות	בדים
שש	סרח	טופח	גביעים
תרומה	עשתי ע	יריעות	דשן
	פאה	כרוב	הבדילה
	צלע	לולאות	וו

משה	סרגון	
1. פתיחה	נישואי ההורים	אינ. ילד לא חוקי
2. דמות האב	זהותו ידועה, אך אין לו חלק פעיל בסיפור	זהותו לא ידועה, ואין לו חלק בסיפור
3. הילד מוסתר בסבך צמחיית היאור	משה מושם בתיבה המונחת "בסוף על שפת היאר"	סרגון מושם אמנם בתיבה או בקופסה אך זו מושלכת לנהר (דמיון חלקי)
4. הילד נמצא בסכנה בגלל אויב אכזר	פרעה	אין (לא הילד נמצא בסכנה אלא אמו, הכוהנת שנאסר עליה ללדת)
5. אם דראגת	יוכבר	אין
6. אחות שומרת ודראגת	מרים	אין
7. אזכור הנקת הילד והפרדה בין תפקיד האם	בת פרעה היא המאמצת ואם משה היא המינקת	אין

שופק טוענת לדמיון דוקא לסיפור מצרי קדום. פירוט כזה יש גם ב**מאמרו של אבי הראל**, הכותב: "בקריאה שטחית נראה כי יש לסיפור של סרגון נקודות השקה רבות לסיפורו של משה. אולם בעיון נוסף נראה כי בכל הפרטים המרכזיים סיפורו של משה שונה בתכלית... סיפור לידתו של משה אינו שייך לסוגה של אגדת לידתם של גיבורי המזרח הקדום אלא הוא הפכו הגמור." הדמיון הוא שטחי ואינו מייצג שום תוכן, ובודאי לא "השפעה עזה על כותבי המקרא".

פרפראות לפרשה

בשעה שעמד החפץ חיים להקים את בנין הישיבה שלו, בא אליו יהודי אחד ואמר: רבי! השם יתברך חנן אותי בעושר, ורוצה אני לזכות במצוה הגדולה להקים את בנין הישיבה מכספי בלבד, השיב לו החפץ חיים: כוונתך רצויה, ויגמלך ה' בעד מחשבתך הטובה, אבל את הצעתך אינני יכול לקבל, בנין ישיבה, ומקום תורה, מצוה היא, וצריך לתת אפשרות לכל יהודי להשתתף בה, וכך מצינו במשכן, שהקב"ה אמר: "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" אף על פי שלפי חז"ל היה ביכולתו של כל אחד מישראל להקים המשכן, מכל מקום התורה ציוותה: "מאת כל איש" כדי שיהיה לכל אדם מישראל חלק בהקמת המשכן.

זהב וכסף ונחשת. 3 דרגות יש בנותני צדקה, הנותן כשהוא בריא, הנותן להינצל מסכנה ח"ו, ושכיב מרע המצוה לתת צדקה קודם מיתתו, ומרומזים באותיות **זהב כסף ונחשת**, **זה"ב ר"ת זיה ה'נותן בריא. כס"ף ר"ת כשיש סיכנה פ'ותח. נח ש"ת ר"ת נ'תינת ח'ולה ש'אמר ת'נו.**

הארון עשו מעץ ומזהב, רמזו שלכולם שייכת התורה בשוה, לעניים ולעשירים, עץ רמז לעניים זהב רמז לעשירים.

ספור לשבת

א. בראשית דרכו גר הבעש"ט (הבעל שם טוב) בכפר קשיליביץ הסמוך לטלוקסט, והיה נוהג לטבול את גופו בנהר קטן. בימות החורף, כשקפא הנהר, היה עושה הבעש"ט פילאנקע – מדרגות עץ היורדות אל המים – והמשיך בטבילותיו. פעם אחת ישב גוי אחד לצד הנהר ונכמרו רחמיו על הבעש"ט. האיש ראה כי כאשר ר' ישראל יצא יחף מהפילאנקע נדבקה רגלו לקרח, ותלש אותה הבעש"ט בכוח עד

שנתקלף העור מרגלו וירד דם. מכאן ואילך היה עומד הגוי על המשמר, וכשיצא הבעל שם טוב מן הנהר הכין לו תבן לדרוך עליו, וכך עשה תמיד.

לפעמים היה אומר הבעש"ט לאיש: "מה שאלתך ואתן לך – האם תרצה עושר, אריכות ימים או שתרצה להיות שופט?" על כך ענה הגוי ברוסית: "פאָנֶע ראפֿין, וְסָאָ דוּבְרִי", כלומר: אדוני הרב, כולם טובים, ורצוני בשלוש הברכות. ענה הבעש"ט ואמר: "אני מבטיח לך את שלוש הברכות יחד." אמר הגוי: "איך אוכל להיות עשיר אם אין לי כלום?" אמר לו הבעש"ט: "עשה בנהר הזה הסמוך לביתך מקווה, ומי שיצטרך לרפואה יקנה אצלך בקבוק מים, וישוב ויירפא." אחר כך ביקש האיש סימן עד כמה יאריך ימים. על כך ענה לו הבעש"ט שיאריך ימים עד שיראה אחר פטירתו של הבעש"ט איש שדומה לבעש"ט, ואז ימות.

ויהי אחר הדברים האלה, חלו אשתו ובנו של הגוי, ורחץ אותם במי הנהר וגם נתן להם לשתות ממימו – ונרפאו. התפרסם הדבר, ובאו מכל הסביבה לבקש מן המים. המים ריפאו תחלואים שונים, והגוי נתעשר מאוד בשל כך. לבסוף נודע הדבר לאנשי הרפואה הגויים, הדוקטורים, ואלו השפיעו על הממשלה עד שסתמו את המקווה.

שנים רבות מאוד אחר כך, בימי הרב הצדיק ר' ישראל מרוז'ין, עדיין היה הגוי בחיים. רצה הרב הצדיק מרוז'ין לראותו, והביאו את האיש לפניו. כשראה הגוי הקשיש את פני הרבי מרוז'ין אמר: "עתה הגיע זמני להיפטר מן העולם, כי יש לצדיק הזה את צורתו של הבעל שם טוב, זכותו תגן עלינו."

תמונתו ההיסטורית של הרב גורן תוקע בשופר כשהוא מוקף בצנחנים נרגשים היא מסמלי הניצחון במלחמת ששת הימים. אך מעטים יודעים שמאחורי השופר שבו תקע הרב גורן מסתתר סיפור מעניין.

ראשיתו של הסיפור במרוקו, בשליחות רבנית לאוראן שבאלג'יריה, שאליה יצא הרב דוד הכהן סקאלי ובידו שופר מרוקאי מקורי, שבו תקע לבני קהילתו בחודש אלול ובחגי תשרי במשך שנים רבות. הרב סקאלי היה ציוני נלהב ואהב את ארץ ישראל בכל מאודו. הוא האמין שהגאולה הולכת וקרבה, והפיץ ברבים שהגאולה תגיע בשנת תשכ"ח.

באחד הימים הגיע אל הרב סקאלי תלמידו וחתנו הרב דוד אבן כליפא, ובישר לו שהוא עומד לעלות לארץ. הרב סקאלי שמח והתרגש, העניק לו במתנה את השופר שלו, ואמר לו: "בשופר זה ראוי לתקוע בזמן הגאולה."

כשהגיע הרב כליפא לארץ הוא פגש את הרב גורן שהיה הרב הראשי של צה"ל, והם שוחחו ארוכות. הרב כליפא שמח לשמוע על פועלו הרב והעניק לו במתנה את השופר, בעודו מציין את דברי הרב סקאלי: "בשופר זה ראוי לתקוע בזמן הגאולה."
הרב גורן שהיה נרגש מהמעמד אמר לרב כליפא: "שמו של רבך וחותנך הוא דוד הכהן (סקאלי) ושמו של חותני הוא הרב דוד הכהן (הרב הנזיר). רבך היה צדיק וחסידי וחותני הוא צדיק וחסידי. רבך חלם על ירושלים וחותני גר בירושלים. אם כן, ראוי ששופרו של רבך שיהיה מונח אצל חותני." וכך היה.

עברו הימים והשופר נשכח בבית הרב הנזיר בירושלים. כשהחלה מלחמת ששת הימים הצטרף הרב גורן לכוחות הלוחמים בגזרת הדרום, וכאשר הג'יפ שלו נפגע ועלה באש, נשרף איתו גם שופרו של הרב גורן. הפגיעה לא הרתיעה את הרב גורן שבמהרה השיג רכב אחר ועלה לירושלים והצטרף לכוחות הלוחמים.

עם כניסת הצנחנים לעיר העתיקה קרא הרב גורן בבהילות לעוזרו ושלח אותו לבית חותנו להביא משם את השופר. העוזר מיהר לביתו של הרב דוד הכהן (הנזיר), והביא משם את שופרו של הרב דוד הכהן סקאלי. כך הגיע השופר שעשה את דרכו ממרוקו דרך אלג'יריה לירושלים לידי הרב גורן, שהגיע בו את תרועת הניצחון בכותל ובכך נתקיימה נבואתו של הרב סקאלי: "בשופר זה ראוי לתקוע בזמן הגאולה."

חבישת פאה ככיסוי ראש לנשים מעוררת פולמוס כבר שנים רבות: בדורות האחרונים הרבנים נחלקו בשאלה אם מותר לחבוש פאה בתור כיסוי ראש. יש האוסרים ויש המתירים, ומתנהל ביניהם משא ומתן הלכתי חריף במיוחד.

בין המתירים היה הרב שלום משאש, רבה של ירושלים, שהביא ראיות לשיטתו מדברי הפוסקים. כנגדו יצאו רבים, וביניהם בלט הרב משה לוי מרבני ישיבת "כסא רחמים", שגם הוא גייס מקורות מדברי הפוסקים לשיטתו.

אך הרב שלום משאש לא הסתפק בדברי הפוסקים והכריז: "בקביעת ההלכה אין להסתפק בעיון במקורות ובפסקי ההלכה, ויש להתחשב גם במה שנהוג בציבור. לעובדה שנשים רבות נוהגות ללכת עם פאה יש השפעה רבה על פסיקת ההלכה, ולכן יש להתיר". הרב משה לוי דחה טענה זו, וסבר שהתנהגות הציבור אינה רלוונטית לפסיקת הלכה.

על כך השיב לו הרב שלום משאש:

"הרב משה, הרב צריך לבסס את פסיקתו על המקורות, אך גם ללכת בדרכו של משה רבנו שעליו נאמר "וַיֵּרָד מִשָּׁה אֱלֹהִים" (שמות יט, כה).

שבת שלום

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 674 שבת פרשת תצוה יא באדר א תשפב 12 פברואר 2022
לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, ז"ל. תנצב"ה
לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב

כניסת שבת: 1652 צאת שבת: 1759

משלכנס אדר מרבנים לשמוחה

השבוע בדברי הימים

יא אדר "יום תל חי". בזמני קדם היו בני הכפרים יכולים להקדים את קריאת המגילה ליום זה אם הוא חל ביום הכניסה (ראה הרחבה תשעו)•בשנים בהם י"ג באדר חל בשבת, חלה ביום זה תענית אסתר ה'תקס"ו – נפטר החיד"א ר' חיים יוסף דוד אזולאי, מקובל, שד"ר והיסטוריון. ה'תרנ"ז (אדר ב') – נפטר גיימס גיוזף סילבסטר, מתמטיקאי בריטי יהודי (הרחבה תשעו). ה'תר"ע (אדר א') – נפטר הרב אברהם בורנשטיין מסוכאטשוב מחבר ה"אבני נזר". ה'תר"פ - יוסף טרומפלדור וחמישה מחבריו נפלו בהגנת תל חי. ה'תרצ"ט - החלו שידורי קול ציון הלוחמת, תחנת הרדיו של האצ"ל. ה'תש"ו (אדר ב') - העלייה לביריה - אלפים נהרו אל היישוב בי לאחר שהבריטים ניסו להוריד את ההתיישבות העברית במקום. ה'תש"ז - מוקם מושב גמזו. ה'תש"ח - נוסד קיבוץ עין גדי. ה'תש"ח (אדר א') – נפטר שמואל יוסף עגנון, סופר עברי, חתן פרס נובל לספרות. ה'תשל"ב – נפטר יוסף ספיר, ראש עיריית פתח תקווה, שר וח"כ מטעם הציונים הכלליים וגח"ל. ה'תשל"ד - כוחות ישראל נסוגים מהגדה המערבית של תעלת סואץ, במסגרת הסדר עם מצרים. ה'תשל"ה – נפטר מרדכי נמיר, מזכ"ל ההסתדרות, ראש עיריית תל אביב, שר וחבר כנסת מטעם מפא"י.

יב אדר בזמני קדם היו בני הכפרים יכולים להקדים את קריאת המגילה ליום זה אם הוא חל ביום הכניסה (ימי שני וחמישי בהם היו בני הכפרים מגיעים אל העיר המחוזית, לצורכי מסחר או ענייני מינהל). יום חנוכה בית המקדש השני שבנה הורדוס. ה'תש"ב - תחילת הקמתו של מחנה ההשמדה סוביבור. ה'תש"ד - עמנואל רינגלבלום, הי"ד, היסטוריון ופוליטיקאי יהודי-פולני, נרצח ע"י הנאצים (הרחבה תשעד). ה'תש"ח (אדר א') - חיילים בריטים מפוצצים מכונית תופת ברחוב בן יהודה בירושלים ומביאים למות 54 אנשים ולפציעת 130. ה'תש"ד (אדר ב') - טבח מעלה עקרבים. ה'תש"ז (אדר ב') – נרצח ישראל קסטנר, חבר ועד ההצלה בבודפשט בזמן השואה ה'תשל"ח (אדר ב') – נפטר יצחק הירשברג, מורה ומתרגם ישראלי. ה'תש"ם – נפטר יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח, מראשי תנועת העבודה, ראש ממשלת ישראל בפועל, חבר הכנסת ושר בממשלות ישראל ה'תשנ"ב (אדר א') - צה"ל מחסל את עבאס מוסאווי, מזכ"ל החזבאללה, קודמו של חסן נסראללה ה'תשנ"ב (אדר ב') - 22 הרוגים ו-252 פצועים, בפיצוץ מכונית תופת מול שגרירות ישראל בבואנוס איירס, על ידי ארגון הג'יהאד האיסלאמי. ה'תשנ"ו - 19 ישראלים נרצחים בפיגוע התאבדות של חמאס באוטובוס מספר 18 בירושלים. ה'תשנ"ח – נפטר הרב חיים דוד הלוי, הרב הראשי לתל אביב-יפו. ה'תשנ"ט – נפל ארז גרשטיין, מפקד חטיבת גולני וגולני ויחידת הקישור ללבנון. ה'תשס"א - אריאל שרון מציג את ממשלתו בפני הכנסת, ומתחיל לכהן כראש ממשלת ישראל

יג אדר תענית אסתר (כשלא חל בשבת). ג'ת"ה - נס פורים, נקהלו היהודים בערי מדינות אחשורוש והרגו את שונאיהם **יום ניקנור** - יום ניצחון יהודה המכבי על צבא ניקנור בן 30,000 החיילים, שאירע בג'ת"ך. ד'תתקע"ז - נפטר רבי יהודה חסיד ה'תרל"ח (אדר א') - דולר מכסף, הופך למטבע רשמי בארצות הברית ה'תשמ"ו - (אדר ב') נפטר רבי משה פיינשטיין, הפוסק החשוב של יהדות ארה"ב. ה'תשנ"ז – נפטר אליעזר ננס, אסיר ציון ואוטוביוגרף, חסיד חב"ד ה'תשנ"ז (אדר ב') – נפטר הרב משה מלכה, רב-ראשי לפתח תקווה ה'תשע"ו – (אדר א') הרב יוחנן סופר האדמו"ר מערלוי, וראש ישיבה

יד אדר חג פורים לזכר הצלתם של יהודי האימפריה הפרסית. ה'תר"ל - נוסד בית הספר החקלאי מקוה ישראל, על ידי חברת כל ישראל חברים ה'תשמ"ב - נפטר הרב צבי יהודה קוק זצ"ל, ראש ישיבת מרכז הרב ה'תשס"ו - מבצע הבאת ביכורים: כוחות צה"ל וימ"מ מכתרים את הכלא בעיר יריחו במטרה לתפוס את רוצחי רחבעם זאבי הכלואים שם.

טו אדר שושן פורים. התחלת בניין חומת ירושלים בימי שיבת ציון על ידי עזרא ונחמיה. ה'רנ"ב (אדר ב') - המלכה איזבלה מורה ל-150,000 נתיניה היהודים להמיר את דתם לנצרות או לעמוד בפני גירוש. גרוש ספרד.

טז אדר תחילת בניית **חומת ירושלים** בתקופת **עזרא ונחמיה** ה'תרפ"א (אדר א) - יסוד הרבנות הראשית לישראל, ובחירת הרב אברהם יצחק הכהן קוק והרב יעקב מאיר לכהן כרבנים הראשיים לישראל. ה'תש"ח (אדר ב') - **שיירת יחיעם** הותקפה באזור **כברי**. 47 לוחמים נהרגו בקרב. **שיירת בני דניאל** הותקפה בדרכה חזרה **מגוש עציון לירושלים**. בקרב נהרגו 14 לוחמים. ה'תשל"ד - **גולדה מאיר** מציגה את **ממשלתה השלישית** בפני **הכנסת**. ה'תשמ"ד - נפטר דוד הכהן, ממנהיגי היישוב, דיפלומט וחבר הכנסת מטעם מפא"י. ה'תשמ"ט - נפטר משה אונא, מראשי הקיבוץ הדתי וחבר הכנסת מטעם המפד"ל. ה'תשס"ג נפטר איסר הראל, מאבות קהילת המודיעין הישראלית, ראש השב"כ הראשון, ראש המוסד וח"כ. ה'תשנ"ו – נפטר הרב פנחס מנחם אלטר, האדמו"ר השישי של חסידות גור

תצוה – מי יודע ?

הרב יהושע שקדי

א חגורה על הכתונות היא סגורה
ב כך האגודל נקרא בלשון המקרא
ג לא ליפול משם, צריך להיזהר בפרשה הוא מזהב - זוהר
ד צריך לתת על האוזן והבוהן שיהיו ראויים לכהן
ה רבע מזה היו מוזגין שיעור של שלושת לוגין
ו בזאת המילה הפרשה מתחילה
ז צלול שלא יהיה עם שמרים בלול
ח היה רבוע ואל האפוד קבוע
ט שורה של שלש אבנים על החושן נתונים
י אחד מהאבנים של בנימין אחרון הבנים
כ את הזיתים הוא דש רמוז שם בית המקדש
ל אם את המשל אתה הופך תקבל את האבן שמתחת לנופך
מ מתוך השמירה אותו עם כולם התורה לא מונה
נ צריך לזה שמן מעולה שתמיד הוא יעלה
ס את שלושים הלחמים בתוכו היו שמים
ע כמות הסלת למנוחה שמביאים עם התמיד בבוקר ובמנחה
פ שמים למעיל בשולים גן מפורסם בירושלים
צ אחד משמונה הבגדים ואינו עשוי מבדים
ק על המזבח שמים עשן של סמים
ר משבעת המינים על המעיל נותנים
ש את זה נשא אהרון על שתי כתפיו לזיכרון
ת סוג של "ש שעשועונים" לאורך ולרוחב עונים

מגילת אסתר במסמך היסטורי

<https://rationalbelief.org.il/%D7%9E%D7%92%D7%99%D7%9C%D7%AA-%D7%90%D7%A1%D7%AA%D7%A8-%D7%9B%D7%9E%D7%A1%D7%9E%D7%9A-%D7%94%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%95%D7%A8%D7%99/1/print=print>

במאה 19 נהוג היה בקרב חוקרי המקרא הפרוטסטנטים, לפקפק על סיפור המגילה, בשל היעדר ידע מספיק על התקופה הפרסית, וקביעון מחשבתי שמנסה להכניס את ההיסטוריה לסטנדרטים של "מסתבר" או "מתאים למה שהיינו מצפים". כבר ש"ל גורדון במבוא למגילת אסתר השקיע על טענות הפלפול והסברא, והראה כיצד אין להן באמת ערך היסטורי. חוקר אחר כותב: "נתגלה חומר מדעי חדש המחזק את סמכותה והסטוריותה של מגילת אסתר ביחוד ע"י כתבי יב ואסואן המפיצים אור חדש וברור על תולדות היהודים בממשלת פרס" (פרסומי החברה לחקר המקרא ספר יא עמ' 214). ראה גם: קלוזנר, ההסטוריה של בית שני עמ' 15. כתבי החברה לחקר המקרא תשכ"ד עמ' 124. אנצ'ע ערך אסתר. ש. דובנוב דברי ימי עם עולם. ובפרט: הושנדר, מגילת אסתר לאור ההסטוריה – פילדלפיה 1923.

במשך הזמן ועם היווצרות תחום המחקר של ארכיאולוגיה, והתקדמות המחקר בכלל, התברר כי המגילה שזורה בידע על המציאות, שלא היה יכול להיות ידוע לבן דור מאוחר. ובהכרח נכתבה ע"י בן שושן וכן התקופה. כאשר מסמך בן התקופה מספר על מעשים גדולים כאלו, שתועדו ע"י אסתר באגרת (שמשוקעת כנראה במגילה), ושנוכחים ונעשים בכל עם ועם משפחה ומדינה, קשה להכחיש את האותנטיות של העדות. אחד הצעדים הראשונים להראות את הקשר ההדוק בין הנתונים והלשון שבאסתר ובין הפרסית העתיקה בת הזמן, נעשה ע"י הבלשן אהרן מרקוס, הוא הצביע על השם "אחסוראסו" שנמצא בחפירות סיפאר, ותואם להיגוי אחשוורוש. וכך הראה כיצד שמות רבים נוספים נגזרים מן הפרסית: פרתמים (טקסטים של דריוש) ושתי "נהדרת" בפרסית, דת ודין, בטוי פרסי, וכן שמות שבעת הסריסים ושבעת רואי פני המלך, עשרת בני המן, כולם מוכרים מן הכתבים הפרסיים. כל בטויים אלו מן הפרסים האחמנידיים, שנעלמו מיד לאחר מכן, (ראה בספרו 'ברזיל' עמ' 320, ובספרו קדמוניות עמ' 126 הוא גוזר שלשים ושבעה שמות המוזכרים במגילה מן השפה הפרסית, וכן מראה מושגים נוספים כדוגמת: רצפת בהט ושש ודר וסחרת, הפרוזדור מגינת הבית, הפור, ועוד. ובהקשר לשמות המן והמדתא).

תיאור המשתה שבמגילה, מתאים לתיאור הטיפוסי של המלך הפרסי המדובר כפי שמעיר אברהם שליט: "אחשוורוש נשתקע בחיי תענוגות ובעסקי נשים ונהג כעריץ מזרחי טיפוסי זהה דמותו במסורת של היוונים וזוהי גם דמותו במגילת אסתר", (אנצ'ע ערך אחשוורוש). אחשוורוש עושה משתה לכל העם (א ה), דוגמא

פרשת תצוה

השמינית בספר שמות. היא מתחילה בפרק כ"ז פסוק כ ומסתיימת בפרק ל' פסוק י. הפרשה ממשיכה את הפרשה הקודמת, פרשת תרומה, בהוראות לקראת הקמת המשכן. הפרשה פותחת בפנייה למשה "ואתה תצווה את בני ישראל" מבלי לציין את שמו, וזו הפרשה היחידה בתורה לאחר סיפור לידת משה בפרשת שמות שלא מוזכר בה שמו של משה. מקובל לקשר זאת לבקשתו של משה מה' לאחר חטא העגל המופיעה בפרשה הבאה, פרשת כי תשא: "עֲתָהּ

שֵׁא נָא זֹטְאֲתָם, וְאִם אֵין מוֹזְנֵי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כִּתְבֹתָ". בתחילת הפרשה מובא ציווי למשה לקחת שמן לצורך הדלקת המנורה בכל יום ויום. החצי הראשון של הפרשה עוסק בציווי על הכנת בגדי הכהונה של אהרן ובניו הכהנים. בגדי הכהן הגדול הם החושן, האפוד, הציץ, מעיל, כתונת, מצנפת, אבנט ומכנסיים. לכהנים הפשוטים (הדיוטות) היו רק ארבעה בגדים: כתונת, אבנט, מגבעת ומכנסיים. החצי השני של הפרשה עוסק בציווי על קרבן המילואים, שיוקרב לשם חנוכת המשכן. לאחר מכן באים ציוויים על קרבן התמיד, ועל הכנת מזבח הזהב המיועד להקטרת קטורת. בשנים מעוברות ובשנים פשוטות מסוג זחא שלא בערים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, מפטירים בספר יחזקאל, בנבואת יחזקאל על הקמת בית המקדש העתידי, בפרק מ"ג פסוקים י-כז. בשאר השנים הפשוטות (59% מהשנים), קוראים את פרשת תצוה בשבת הסמוכה לפורים, ולפיכך קוראים בה גם את הפרשייה השנייה מ"ארבע פרשיות" - פרשת זכור, ומפטירים בהפטרות המיוחדות של פרשת זכור. בשנים מסוג זחא קוראים את פרשת תצוה בשבת של שושן פורים ובערים מוקפות חומה קוראים את הפטרת פורים

ויקוּזוּ אִכְךָ שִׁמֹן זֵית כִּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד (תצוה כז-כט) דרשו כי בית המקדש הראשון עמד (ת"י) ארבע מאות ועשר שנה והבית השני עמד (ת"כ) ארבע מאות ועשרים שנה. ביחד הרי זה "כתית". שני בתי המקדש האירו רק כמנן "כתית". אולם בית המקדש השלישי יהיה תמיד ונצחי "להעלות נר תמיד". (תולדות יצחק). "להעלות נר תמיד" צריך אדם להדליק אצל עצמו את נר התורה מבחינת "נר מצוה ותורה אור", שישאר רושם לתמיד, שיהיה זה נר תמיד ויאיר אפילו בלילות החשכה של ירידה רוחנית ושפלות גלותית. פרשת השבוע - תצוה / הרב אריה קרן

הכפורת ופניהם איש אל אחיו, 'חמש היריעות תהינה חוברות אשה אל אחותה', 'מקבילות הלולאות אשה אל אחותה', 'שתי ידות לקרש האחד משולבות אשה אל אחותה'.

- לפנינו בחירה בזכות מעשים, ומאידך - בחירה סגולית

פרשת תצוה – בין כהן גדול לכהן הדיוט

הרב מאיר שפיגלמן

במקומות רבים בתורה קיימים הבדלים בין פשטי מקראות ובין ההלכה, ותשובות שונות ניתנו לכך במקומות השונים. כמדומני, שבפרשתנו קיימת הדוגמה החריפה ביותר בתורה לפער בין התורה שבכתב לבין ההלכה, כך שיש לבאר את סיבת השוני. שוני זה קשה במיוחד מאחר שאין הוא נוגע לפרט הלכה כזה או אחר אלא לעצם מבנה העבודה במקדש כפי שיבואר להלן.

בין כהן הדיוט לכהן גדול

כידוע, שני סוגי כהנים משרתים במקדש: כהן גדול וכהן הדיוט. בין שני כהנים אלו קיים הבדל יסודי: הכהן הגדול נחשב לאדם קדוש, ואילו שאר הכהנים נקראים כהנים בלבד. כמובן, אין הכוונה שלא שורה קדושה בעבודתו של הכהן ההדיוט, אלא שהוא עצמו איננו מוגדר כקדוש. כדוגמה לכך, הרי שבפרשת פקודי (מ', יג-טו), כאשר נמשחים הכהנים לעבודתם, אהרן הוא זה שמתקדש על ידי המשחה, ואילו הכהנים נמשחים לכהן בלבד. בדרך כלל הוזכרה קדושה בכהן הדיוט אך ורק כנספח לקדושת הכהן הגדול. גם בתחילת הפרשה שלנו, מופיע ציווי כפול לעשות בגדי קודש לאהרן בלבד. רק בפעם השלישית (כ"ח, ד) נאמר שבגדי הקדש נעשים גם לבני אהרן, אך גם בפעם הזאת הציווי מסתיים בלשון יחיד: 'לכהנו לי'. החלוקה הבולטת ביותר נמצאת בפרק ל"ט: "את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן" (פסי' מא). בתחילת פרק זה, נאמר גם כן שבגדי הקדש הם לאהרן הכהן. מאוסף חלקי זה של פסוקים, עולה באופן

למנהג זה יש למצוא באסטילה של אשור-נצר-פל הב' שעשה משנת 69,574 איש לחנוכת ארמונו. המגילה מבחינה בין שושן לשושן הבירה (אסתר א ה ועוד), ההבחנה בין שני חלקי העיר ידועה לנו מהארכיאולוגיה של שושן (רומן גירשמן, אנצ"מ שושן).

התיאור של "השתיה כדת אין אונס" (אסתר א ח), מובן לאור המסופר כי מנהג פרסי היה להגיש לסועד במשתה כוס גדולה ביותר המכילה יין חריף במיוחד והוא היה חייב לשתותו גם אם נגרם לו סבל רב מכך, (מדרש אבא גוריון פרשה א', פלוטרכוס מוראליה 504, אתיניאוס "חכמי הסעודה" 484 ג').

גם ושתי עשתה משתה נשים (אסתר א ט), ההפרדה בין נשים לגברים בשעת המשתה מוזכרת בכתבים הפרסיים, (גירשמן שם). חלק מקומפלקס הארמון היא "בית המלכות אשר למלך" (אסתר א ט). אף פרט זה נתגלה בחפירות שושן (גירשמן שם).

החוק מתואר במגילה כ"דתי פרס ומדי" (אסתר א יט). בפרס ומדי היו מנהגים ידועים וקבועים. מחקרו של ימפל מביא דוגמאות על חיי הפרסים המתבטאים במגלה, ולמשל הוא מביא מתוך הרודוטוס: המשרתים היו סריסים (ג 92. אסתר א ט) הנחה בשעת משתה (ג 67. אסתר א א) תלית הפושעים על עץ (אסתר ב כג), ספר הזכרונות (אסתר ב כג – ראה בנוגע אליו להלן), המתנת שרים למלך בחצר (אסתר ו ז), השתחוית העם לפני שרים (אסתר ב ב), נגיעה בראש השרביט כאות חן וחסד (אסתר ב ב). (זאב יעבץ).

מרדכי יושב בשער המלך (אסתר ב ה) ובהמשך קיבל תפקיד בחצר המלך. "בתעודה שהתגלתה מימי חשיארש הראשון המזוהה עם אחשוורוש, מוזכר גזבר הממלכה בשם **מרדופה** – שם המזכיר את שמו של מרדכי, שלפי המגילה מונה למשנה למלך אחשוורוש".

הדסה היא אסתר, מלכה תחת ושתי (אסתר ב ז). פלוטרכוס מספר על פרושתיש ממוצא בבלי שנהרגה ע"י אחשוורוש ובמקומה מלכה אטוסה, (ד"ר ח. חפץ, "תקופת פרס ומדי" מגדים יד, והערת הרב י. מדין, ראה שם זיהוי של מרדכי, וכן המן – אמייטוס).

המן מבקש להשמיד את היהודים (אסתר ג ה). בתקופה זו נרדפו היהודים על רקע דתי במצרים, (אנצ"מ ערך פורים עמ' 450). משלוח ספרים ביד הרצים (אסתר ג יג). שיטה זו מאפיינת את האימפריה הפרסית, הם אלו שהמציאו את ה'דואר' הראשון.

מה בקשתך אסתר המלכה עד חצי המלכות וינתן לך (אסתר ה ה). התייחסות כזו מוצאים אצל אחשוורוש כמסופר בהירודוטוס (ט 109) שהיו לו פילגשים רבות אבל רק לאחת הביטיח שכל שתבקש תקבל. (פ. קורנרין "מגילת אסתר לאור הפירושים מיב וסיפורי הירודוטוס". בתוך: ספר זיידל, פרסומי החברה לחקר המקרא בישראל, ספר יא').

המגילה מבחינה בין חצר בית המלך הפנימית (אסתר ה א), לחצר בית המלך החיצונה (אסתר ו ז), ההבחנה בין שתי סוגי החצרות האלו נתגלתה בחפירות שושן, כך גם גינת הביתן ובית משתה היין (גירשמן שם).

ספר הזכרונות בו נרשם מעשה מרדכי (אסתר ו א). על הנוהג במלכות פרס לרשום בספר אנשים שעשו שירות חשוב למלכות מספר גם הירודוטוס, (הירודוטוס ספר ז 100, ספר ח 85, 90 ועוד).

אסתר מבקשת מהמלך לבא למשתה בכדי להוציא ממנו החלטות, (אסתר ז ז). כך היו הפרסים רגילים להתייעץ ולהחליט החלטות רק בשעה שהם שיכורים. (הירודוטוס א 103).

האחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה, (אסתר ח ט). "כורש יסד את האימפריה הגדולה ביותר שראה המזרח הקדום. בנו כנבוזי כבש את מצרים ויורשו דריוש הראשון הגיע במסעותיו עד הודו. הממלכה האדירה חולקה לנציבויות ומדינות שעליהן מונו האחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה". (אהרונ, אטלס כרטא לתקופת המקרא מפה 168).

השם פרשנדאט (אסתר ט ז) נמצא על חותם גליל (ה"י גרינפלד, אנצ"מ ערך פרשנדאט). קרא לימים האלה פורים (אסתר ט כו). הרודוטוס מספר על חג מאגו פוריא לזכר הריגת כהני הדת המאגית (הרודוטוס ג 79 וראה ב 5-104, מובא במאמרו של ד"ר חפץ מגדים יד).

על שם תופר (אסתר ט כו). בחפירות נמצא הפור – קובית גורל פרסית, (קדמוניות עמ' 128).

בזמננו עסקה במגילה רבות ד"ר **תמר עילם גינדין**, חוקרת השפה והתרבות הפרסית. בספרה "מגילת אסתר מאחורי

ברור החלוקה בין אהרן אשר בגדיו מקדשים אותו לבין בניו אשר הבגדים נועדו "רק" כדי לכהן אותם. לכן, גם כאשר ישנם פסוקים אשר ניתן להבינם באופן שונה, יש להעדיף את הפירוש ששומר על חלוקה זו. התורה איננה מסבירה מה טיבה של חלוקה זו, ומדוע רק אהרן נתקדש, בעוד שבניו הופקעו מהקדושה.

בבאו אל הקדש

שתי בעיות נוספות מתעוררות מעיון בציווי התורה על בגדי הכהונה. א. בכמה מקומות מדגישה התורה שתפקידם של בגדי אהרן הוא לשמשו בבואו אל הקודש. כך מבואר ביחס לחושן המשפט, שעל אהרן לשאת אותו: "בבאו אל הקדש לזכרון לפני ה' " (כ"ח, כט). מפסוק זה ניתן ללמוד שגם הצווי על שתי אבני החושן שנאמר לגביו: "ונשא אהרן את שמותם לפני ה' " (כ"ח, יב) ממוקד בכניסתו של אהרן אל הקודש. נקודה זו איננה מבוארת בתורה: מה פשרו של הקשר ההדוק בין בגדי הכהן הגדול לבין כניסתו לקדש הקדשים? מלבד זאת, הרי שקושי אמיתי מתעורר ביחס לקביעת התורה שיש לעטר את המעיל בפעמונים. התורה מנמקת דרישה זו בכך שיש צורך שישמע קולו בבואו אל הקודש, כדי שלא ימות: "והיה על-אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל-הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות" (כ"ח, לה). פסוק זה קשה ביותר, שהרי כהן גדול לא נכנס עם שמונת הבגדים לקדש הקדשים, אלא לקדש בלבד. במידה שנאמר שכוננת התורה היא לכניסתו של אהרן לקדש, הרי שגם כהנים הדיוטות נכנסים לקדש, ולגביהם לא מצינו דרישה לפעמונים.

ב. נקודה נוספת הזוקקת ביאור היא החוטים מהם טווים את בגדי הכהנים. בגדי כהן גדול מורכבים מתכלת ארגמן תולעת שני זהב ושש. בגדי כהן הדיוט מורכבים, לעומת זאת, משש בלבד. הפריט היחיד שבו יש חוטים אחרים הוא האבנט, וגם בו החוטים רק רקומים על הבגד, ואינם חלק ממנו. גם כאן, התורה לא מבארת את טעם ההבדל בין הכהנים.

בעיית הפעמונים העסיקה גם את הראשונים, שניסו להתמודד עמה ולישבה. הרשב"ם קובע שמטרת הפעמונים היא להרחיק את האנשים כדי לקיים את הצווי לפיו אסור שיהיה אדם במשכן בבואו של הכהן לקדש הקדשים. כדי ליישב פירוש זה עם העובדה שהכהן הגדול עבד ביום הכפורים עם ארבעה בגדים בלבד - שהמעיל איננו אחד מהם - עלינו לבחור באחת משתיים:

א. לדעת הרשב"ם הרי שמלכתחילה עבודתו של הכהן הגדול בקדש הקדשים, אמורה היתה להתבצע בשמונה בגדים.

ב. לחילופין, ייתכן שלדעתו כפרת יום הכיפורים לא היתה אמורה להיערך אלא בקדש בלבד, שם לובש הכהן הגדול את בגדיו הרגילים, ולא בקדש הקדשים.

הרמב"ן הלך גם כן בכיוונו של הרשב"ם, אך הסביר שהצורך בפעמונים הוא ביחס לפרקי העבודה ביום הכיפורים שמתבצעים בהיכל, שבמהלכם לובש הכהן הגדול את שמונת בגדיו הרגילים. על פי פירושו, דווקא יום זה זוקק פעמונים, למעלתו של הכהן הגדול. גם לפי פירושו זה יש להתקשות, שהרי התורה ניסחה את דבריה בכלליות, ולא מיקדה אותם דווקא ביום הכיפורים. מלבד זאת, הרי שייתכן ופרשת עבודת כהן גדול ביום הכפורים לא נאמרה אלא לאחר בניית המשכן, ושנית זה ודאי שדברי הרמב"ן לא ניתנו להיאמר.

ייתכן, לפניו להציע כיוון שונה בפרתן השאלות שהועלו כאן. לשם כך, עלינו לעמוד על תפקידם השונה של הכהנים ההדיוטות, ביחס לתפקידו ולמקום עבודתו של הכהן הגדול, כפי שזה עולה מפשטי המקראות.

בין ההיכל לחצר

מלבד יוצאי דופן חריגים - אליהם נתייחס בהמשך - הרי שאיננו מוצאים בתורה היתר לעבודתו של כהן הדיוט בתוך המשכן עצמו, אלא בחצר בלבד, ובעיקר על גבי המזבח. בכל מקום שמוזכרת עבודה שצריכה להיעשות בתוככי המשכן, הרי שהתורה מטילה אותה דווקא על אהרן. כך ביחס לצווי על הקטרת הקטורת (ל, ו), וכך גם ביחס לצווי על הטבת הנרות והדלקתם (ויקרא כ"ד, א-ד; במדבר ח', א-ג). בעוד שלאורך פרשת ויקרא בני אהרן הם אלו שזורקים את הדם על מזבח הנחושת, הרי שבפר כהן משיח ובפר העלם דבר של צבור נאמר שהכהן המשיח הוא זה שמכניס מדמו אל אוהל מועד, זאת בניגוד לחטאת רגילה שבה גם כהן הדיוט יכול לזרוק את דמה בעקבות תורת כהנים יש דיון בראשונים ואחרונים אם נדרש כהן משיח בפר העלם דבר של צבור. פשט המקראות מורה לכאורה שיש צורך בכהן משיח, ועיון ברמב"ם הלכות

המסכה, "היא כותבת": "המאמינים שהסיפור היה באמת יגלו שהווי החצר מתואר בדייקנות רבה, החל מתיאורי הארמון והמשתאות וכלה בנהלי השלטון ומעמד האשה, כמעט לכל השמות האיראניים יש משמעות (לשאר אולי יש משמעות שלא הצלחתי לגלות) והמחבר משתמש במלים פרסיות ומבין את מקורן. כך למשל היא מדגימה כיצד רואים שהמחבר חשב בפרסית ולא בעברית או בשפה אחרת: "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהִמְן הַכַּסְפִּי נָתַן לְךָ וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּטוּב בְּעֵינֶיךָ"^(ג, יא).

בפשטות נדמה שאחשוורוש 'מחזיר' להמן את הכסף שנתן לו, אבל אם בתרגום המילים "הכסף נתון לך" לפרסית, נקבל את המילים "ארדתם טבא דתם". למילה הפרסית "טבא" ישנן שתי משמעויות: א', "לך", וב', "על ידך". ולדבריה "ארדתם טבא דתם" – "הכסף נתון על ידך", "זו הדרך הרגילה לומר בפרסית עתיקה 'אתה הבאת את הכסף. ובעצם כוונת המלך היתה לומר אתה עשית את החלק שלך בעיסקה ונתת את הכסף, לכן 'העם לעשות בו כטוב בעיניך'. כנראה שהכותב 'חשב' בפרסית, ובמילים אחרות הוא היה כנראה תושב פרס שפרסית היתה שגורה על פיו יותר מן העברית.

גינדין לא באה להוכיח את אמיתות האירוע המתואר במגילה, והיא לא נכנסת לשאלת 'היה או לא היה', כל שהיא עושה הוא "להציע קריאה איראניסטית דהיינו קריאה המבוססת על הידע שיש בידינו כיום על התקופה". דוגמא לדרכה אפשר לראות גם במאמרה: "**הסודות הלשוניים של מגילת אסתר**". גינדין טוענת שהמגילה נכתבה בתקופה מאוחרת למאורעות, והדבר יתכן גם על פי המסורת כמובן, שכן אסתר כתבה רק את אגרת הפורים שהיא בסיס התנאים, שאנו רואים עד כמה הם מדוייקים, המגילה עצמה נכתבה ע"פ חז"ל ע"י אנשי כנסת הגדולה המייצגים תקופה רחבה בימי הבית השני

מספר האגדה

מדרש בראשית רבה, פרשה ח, דרשה י.

שָׁנָה רְבֹתֵינוּ: אֵין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בַּמְזֻמְנִים (מי שהוזמן לדיון) לה.

מַעֲשֵׂה בְּרַבָּן גְּמִלְיָאֵל (שהיה ראש הסנהדרין) שָׁאָמַר: הַשְּׁפִימוּ לִי שְׂבָעָה לְעֵלְיָהּ (זמנו אלי שבעה חכמים לעלית הגג בבוקר לשם החלטה בעיבור). הַשְּׁפִים וּמְצָא שְׂמוֹנָה (במקום שבעה הגיעו שמונה, אחד "מיותר" ולכן אינו בגדר מוזמן).

אָמַר: מִי הוּא שְׂעָלָה שְׁלָא בְּרִשׁוּת – יָרַד. עֲמַד שְׂמוּאֵל הַקָּטָן וְאָמַר: אֲנִי הוּא שְׂעָלְתִּי שְׁלָא בְּרִשׁוּת, וְלֹא לְעַבְרַת הַשָּׁנָה עֲלִיתִי, אֶלָּא לְלַמֵּד הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה הַצְּרָכְתִּי (הרגשתי צורך צללמוד כיצד מעברים). אָמַר לוֹ: שֶׁב, בְּנִי, שֶׁב!

רְאוּיוֹת כָּל הַשָּׁנִים כְּלָן לְהַתְעַבֵּר עַל יָדָךְ (ראוי אתה להיות בין המוזמנים), אֶלָּא אֲמָרוּ חֲכָמִים: אֵין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בַּמְזֻמְנִים לה.

וְלֹא שְׂמוּאֵל הַקָּטָן הָיָה, אֶלָּא אָדָם אַחֵר (לא שמואל הקטן היה האדם המיותר, אלא מישהו אחר), וּמְחַמֵּת בְּיוֹשׁ עֲשֵׂהָ כֶּף (שלא לבייש את האדם האחר, המיותר).

תצווה | הרהורי הלב

הרב אהרן ליכטנשטיין

השיחה העברה בליל שבת קודש פרשת תצוה ה'תשנ"ג, סוכמה ע"י הרב מתן גלידאי וערכה ע"י אלישע אורון. סיכום השיחה לא עבר את ביקורת הרב.

"אמר רבי עיניני בר ששון: למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה? לומר לך: מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין. כוונת מכפרת על שפיכות דם, שנאמר 'וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם' (בראשית ל"ז, לא). מכנסים מכפרים על גילוי עריות, שנאמר 'ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה' (שמות כ"ח, מב). מצנפת מכפרת על גסי הרוח... יבא דבר שבגובה ויכפר על גובה. אבנט מכפר על הרהור הלב, אהיכא דאיתיה. חושן מכפר על הדינין, שנאמר 'ועשית חושן משפט' (שמות כ"ח, טו). אפוד מכפר על עבודת כוכבים, שנאמר 'אין אפוד ותרפים' (הושע ג', ד). מעיל מכפר על לשון הרע... יבא דבר שבקול ויכפר על קול הרע. וציץ מכפר על עזות פנים." (נבחים פג ע"ב)

הגמרא דורשת את הסמיכות של פרשת הקרבנות לפרשת בגדי הכהונה. רש"י מבאר שהכוונה היא לסמיכות הפרשיות בפרשת

מעשה הקרבנות פ"ה, הט"ו ובמשנה למלך שם, ואכמ"ל. אם נניח שכהן הדיוט אכן כשר, הרי שהדבר יתאים לדברינו להלן שכיוון שבסופו של דבר כהן הדיוט יכול לעבוד בהיכל המקדש, ממילא יש היתר לעבודתו גם במקרים אלו אף שלכתחילה נשמר הדין שכהן גדול צריך לעשות זאת... על פי זה ילומר שכאשר קובעת התורה בפרשתנו: "שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבוא אל אהל מועד לשרת בקדש" (כ"ט, ט), אין כוונתה לשרת בקדש הקדשים, אלא לשרת בקדש. הגע בעצמך: מה הטעם לעבוד בשמונה בגדים במשך שבעה ימים, וזאת כדי להתכונן לעבודת יום הכיפורים הנעשית בארבעה בגדים בלבד. סביר, אם כן, לומר שהכהן הגדול מתכונן לעבודתו בקדש, שהיא כמובן, נעשית בשמונה בגדים.

אם נקבל הנחה זו, שלפיה אין הכהן ההדיוט רשאי לעבוד בקדש, הרי שניתן לפתור את השאלות אותן העלינו לעיל. אהרן קדוש ובגדיו קדושים משום שהוא מיועד לשרת בקדש. בניו הם "רק" כהנים משום שהם מיועדים לשרת בחצר שאינה קדושה (יחסית כמובן). דווקא אהרן זקוק לפעמונים משום שרק הוא נכנס להיכל, ורק קולו שלו צריך להישמע בבואו אל הקדש. זהו גם פשרו של הקשר בין הבגדים לבין הכניסה אל הקדש: לא בכניסה לקדש הקדשים עוסקים כאן, כי אם בכניסה אל הקדש, שמחמתה נתקדש הכהן הגדול בבגדים יחודיים. כך יש להבין גם את הרכבם של הבגדים: רק בגדי אהרן עשויים תכלת ארגמן ותולעת שני משום שחוטים אלו הם שמרכיבים את יריעות המשכן, ואהרן הוא זה שעובד שם. בחצר, לעומת זאת, החוטים המרכיבים את היריעות עשויים משש, ולכן בגדי הכהנים ההדיוטות עשויים גם כן מחוט זה. כיוון שלמזבח העולה יש זיקה להיכל כפי שנבאר במקום אחר, והכהנים עובדים על המזבח, נרקמו באבנט גם חוטי צמר. רקמה זו איננה מהווה חלק מהבגד עצמו שהרי אינה ארוגה בו, זאת כדי להדגיש שעיקר תפקידם של הכהנים הוא בחוץ.

נקודה נוספת תומכת בתפיסה זו. הכהן המוציא את הדשן מחוץ למחנה לובש שני בגדים קיימת מחלוקת תנאים בנקודה זו. גם הדעה שדורשת ארבעה בגדים מודה שהחויב הבסיסי הוא לשני בגדים בלבד, והצורך בארבעה אינו אלא מכיוון שישנו דין כללי שעבודה איננה נעשית בפתות מארבעה בגדים, כהן הדיוט לובש ארבעה, ואילו כהן גדול לובש שמונה בגדים. ניתן להסיק שמספר הבגדים מותנה במקום השירות: עבודה בחוץ טוענת שני בגדים בלבד; עבודה בחצר טוענת ארבעה בגדים, ועבודה בהיכל טוענת שמונה בגדים. ניתן אף להוסיף על כך ולומר שעם ישראל כולו הוא ממלכת כהנים, ומסיבה זו לעם ישראל יש בגד כהונה אחד והוא הציצית. קשר מהותי קושר בין המשכן לבין הציצית. על קשר זה ניתן ללמוד מכך שהביטוי 'פתיל תכלת' משותף לציץ ולציצית, וזאת בנוסף, כמובן, לדמיון הגדול שיש בשמותיהם של אלו. אף מבנה הציצית מזכיר את בגדי הכהונה שכן כנף הציצית מורכב מארבעה חוטים המתפצלים לשנים. במקום אחר נרחיב, ב"ה, ביחס לקשר זה שבין הציצית למשכן.

נמצאנו למדים, אם כן, שקיים יחס תלות בין מספר הבגדים ובין מקום העבודה, וככל שמקום העבודה קדוש יותר, מספר הבגדים גדול יותר.

מפרשתנו ניתן להסיק גם כן, ונרחיב על כך במקום אחר, שמלכתחילה, אהרן כלל לא היה מיועד להכנס לקדש הקדשים. אחרת, לא ניתן להבין מדוע בגדי הלבן המיועדים לכניסה זו לא מוזכרים בפרשתנו בין שאר בגדי הכהונה. הכניסה לקדש הקדשים נדרשה רק כתוצאה מחטא העגל, או מסיבה אחרת

כלשהי, שלא כאן המקום לעמוד עליה. ניתן להבין הגבלה זאת, במיוחד לאור השוואת המשכן להר סיני, שאליו רק משה הורשה לעלות, ולא אהרן הכהן. עובדה זו, לפיה הכניסה לקדש הקדשים התחדשה רק בדיעבד, מסבירה במידת מה, מדוע כניסה זו לא מתבצעת בששה עשר בגדים - כפי שניתן היה לצפות - אלא בארבעה בגדים בלבד כבר חז"ל עמדו על כך שחסרון הזהב בבגדי הקודש הוא תולדת חטא העגל. אנו טוענים שהכהן לא היה אמור להיכנס לקדש הקדשים כלל ועיקר.. בגדים אלו מופיעים רק בשלב מאוחר יותר, כאשר נאמר הדין לפיו רשאי אהרן להיכנס לקדש הקדשים.

ישנם, כאמור לעיל, מספר מקומות אשר מהם עולה לכאורה קושי מסוים על תפיסה זו. בתחילת פרשתנו נאמר שאת הנרות יערכו אהרן ובניו באוהל מועד (כ"ז, כא), ומכאן שבניו אכן עובדים באוהל מועד. ברם, נראה שיש להבין פסוק זה באופן אחר, באופן שמתיישב עם המהלך שהצענו. כאשר התורה קובעת בהמשך הפרשה שאת בגדי

צו, אולם סמיכות פרשיות דומה ניתן למצוא גם בפרשתנו. בין השאר אומרת הגמרא, שאבנט מכפר על הרהור הלב, שכן חוגרים אותו כנגד הלב. יש לברר לאילו הרהורים מתכוונת הגמרא. לכאורה הכפרה על הרהורי הלב מושגת באופן אחר: "אמר רשב"י – לעולם אין העולה באה אלא על הרהור הלב." (ויקרא רבה ז, א)

ניתן להסביר שישנם סוגים שונים של הרהורי לב. קרבן עולה מכפר על הרהורי עברה, היינו על אדם שתכנן לבצע עברה, ובסופו של דבר לא ביצע אותה. על הרהורים כאלו אומרים חז"ל: "הרהורי עברה קשים מעברה." (יומא כט ע"א)

ייתכן שכוונתם לומר, שקשה יותר להימנע מהרהורי עברה מאשר מן העברה עצמה, שכן קל יותר לעצור את הגוף מאשר את המחשבות.

ברם, הרמב"ם במורה נבוכים (ג, ה) ביאר את דברי חז"ל באופן אחר. לדבריו, הרהורי עברה חמורים יותר מאשר העברה עצמה, שכן כאשר אדם מבצע עברה, הוא עושה כן באיבריו החומריים, ואילו כאשר הוא מהרהר בדבר עברה, הוא מכניס את העברה אל השכל, שהוא החלק הנעלה ביותר של האדם.

ישנו סוג נוסף של הרהורי לב: לא הרהורי עברה, אלא דווקא הרהורי מצווה. הרמב"ם בספר המצוות (מצוות עשה ה') כותב, שהפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים י"א, ג) מתייחס למצוות התפילה. הרמב"ם שם משיג על דברי הרמב"ם, וכותב שמצוות התפילה היא מדרבנן, והפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" לעומת זאת, מתייחס למשהו אחר: "מצוות עשה שתהיה כל עבודתנו לא-ל יתעלה בכל לבבנו, כלומר בכוונה רצויה שלמה לשמו ובאין הרהור רע, לא שנעשה המצוות בלא כוונה, או על הספק, אולי יש בהן תועלת." אפשר אפוא לומר, שהעולה מכפרת על הרהורי עברה, ואילו האבנט מכפר על הרהורי מצווה, כלומר על מצוות שנעשות מתוך ספקנות בתועלת שיש בהן, או מתוך שגרה והרגל, בלא כוונה.

ישנו סוג שלישי של הרהורים, שהוא בעצם שילוב של שני קודמיו. בספר שמואל (שמואל א' פרק ט"ו) מסופר על מלחמת שאול בעמלק. שאול הצטווה למחות את זכרו של עמלק, אולם הוא חמל על אגג ועל הצאן והבקר, ובעקבות זאת הודח מן המלוכה. לכאורה לא מובן מדוע נענש בחומרה רבה כל כך, הרי הוא הוציא לפועל מבצע מורכב, ורק חמל על אגג ועל הבהמות מטעמים הומניים.

ניתן לתרץ, שאילו היתה חמלה זו נובעת מטעמים הומניים, לא היה שאול הורג עם שלם: גברים, נשים וטף. העובדה ששאול לא נמנע מלהרוג את העם העמלקי כולו, מוכיחה שהשארית אגג והבהמות לא נבעה מטעמים הומניים, אלא משיקולים אישיים ואינטרסים זרים. ייתכן שחמל על הבהמות כדי לזכות בשלל, וחמל על אגג כדי לזכות ביוקרה ובכבוד הניתנים למי שחוזר מן הקרב כשנמנהיג האויב חי בידיו. כיוון ששיקולים כאלו הכתיבו את צעדיו, עונשו היה חמור. ברם, ניתן להצדיק את עונשו החמור של שאול גם באופן אחר. בפרשת פילגש בגבעה (שופטים י"ט-כ"א) יצא עם ישראל כולו למלחמה בשבת בנימין, בעקבות אירוע חמור של התעללות אנשים מבנימין בפילגש, שהביא בסופו של דבר למותה. מלחמה זו נראתה מוצדקת מאין כמותה – היא באה לשמור על קדושת המחנה ולבער את הרע, ובכל זאת נענש עם ישראל, והובס במלחמה זו פעמיים. הרמב"ם בפרשת וירא מביא את הסברם של חז"ל לעונש זה:

"שהיה הקצף בפסלו של מיכה, אמר הקב"ה: בכבודי לא מחיתם, בכבוד בשר ודם מחיתם. לומר, בכבודי לא מחיתם: במחוייבי מיתה ופושטים ידיהם בעיקר, בכבוד בשר ודם מחיתם יותר משורת הדין." (רמב"ם בראשית י"ט, ח)

עם ישראל לא יצא למלחמה בעקבות המעשה של פסל מיכה, שכלל כפירה בעיקר ופגיעה בכבוד שמיים, אלא רק בעקבות הסיפור של פילגש בגבעה, שכלל פגיעה בכבוד בשר ודם. אילו היה עם ישראל חרד כל כך לטוהר המחנה, היה עליו לצאת למלחמה גם על הפגיעה בכבוד שמיים. העובדה שעם ישראל לא נהג כך, מראה שגם המלחמה שאליה יצא לא הייתה ממניעים טהורים של קדושת המחנה, אלא ממניעים זרים. ממילא ניתן

הקודש של אהרן ילבשו בניו אחריו (ויבגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו" [כ"ט, ט], ודאי שאין הכוונה לכל בניו בהיותם הדיוטות, אלא לאלו מבניו שירשו את מקומו בתור כהנים גדולים. כך גם מצינו ביחס למנחת כהן משיח: "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו" (ויקרא ו', ג). גם בפסוק זה, בניו של אהרן הם יורשיו על כס הכהונה הגדולה, ולא כהנים הדיוטות. אנו מוכרחים לפרש כך, שהרי מהמשך הפרשה שם עולה בבירור שהפרשה עוסקת בכהן המשיח בלבד. אמנם, גם כהן הדיוט מקריב מנחת חינוך, אך פרשה זו אינה עוסקת אלא בכהן גדול. בהתאם לכך, גם בפרשתנו יש לפרש שרק הכהן הגדול עורך את הנרות, ואין הכוונה ב"בניו" אלא ליורשיו. פירוש זה מסתייע גם מן העובדה שהפסוקים בתחילת תצווה מקבילים כמעט מלה במלה לפסוקים בפרשת אמור (ויקרא כ"ד, ג-ד), אשר שם אהרן הוא זה שמעלה את הנרות לבדו.

פסוק בעייתי נוסף נמצא בסוף פרק כח: "והיו (המכנסים) על אהרן ועל בניו בבאם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת בקודש" (פס' מג). ביחס לפסוק זה ניתן להעלות כמה הצעות:

א. בדומה לדברינו לעיל, בניו כאן אלו יורשיו בכהונה הגדולה. הצעה זו איננה מתיישבת כאן יפה בפשט הפסוק.

ב. יש לחלק את הפסוק לשנים: אהרן הוא הבא אל אוהל מועד ואילו בניו הם הניגשים אל המזבח. הצעה זו קשה גם כן, שכן נאמר כאן במפורש "בבואם" ולא בבואו.

ג. הכהנים ההדיוטות רשאים אמנם להיכנס לקדש, אלא שאינם רשאים לעבוד בו. כניסתם לקדש נדרשת לשם פירוק המשכן לקראת היציאה למסע, כפי שמבואר בספר במדבר (ד', יט) הסבר זה מונע את הצורך בכניסה למחלוקת ביחס להיתר כניסה ריקנית או כניסה לצורך השתחויה, ואכמ"ל. הצעה זו נתמכת גם מפסוק הטעמים הקובע שהשרות בקודש מוסב רק על המזבח ולא על הכניסה לקדש, ומכאן שהכניסה לקדש אינה דווקא לצורך שרות. חידושה של התורה בפסוק זה הוא, שכניסה זו מחייבת אותם ללבוש מכנסיים, למרות שאין בכניסה זו עבודה.

שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא

כדי להשלים את המהלך, עלינו להוסיף פרט חשוב ביחס לאופיים של בגדי כהונה אצל הכהן הגדול ביחס לבגדי כהונתם של ההדיוטות. כאמור לעיל, קיימת הקבלה בסיסית בין החוטים מהם עשויות יריעות המשכן לבין החוטים שמהם טוו את בגדיו של הכהן הגדול. אך ישנו הבדל מסוים בניהם: ביריעות המשכן אין זהב לא התייחסו כאן לקרסים העשויים זהב. קרסים אלו אינם חלק ממבנה היריעות, ולתפקידם נתייחס ב"ה במקום אחר, ואילו בבגדי הכהונה יש גם זהב. כלי המשכן, לעומת זאת, עשויים זהב, ואילו אין בהם כלל תכלת. ניתן להצביע, אם כך, על חלוקה ברורה: המשכן עשוי מתכלת, ואילו כלי המשכן עשויים זהב. בבגדי הכהונה נמצאים התכלת והזהב גם יחד.

ככלל, ניתן להבין את מעמד הכהונה בשני אופנים שונים. תפיסה אחת רואה בכהנים שליחי ציבור, אשר בעבודתם במשכן מייצגים את העם כולו. תפיסה אחרת רואה בכהנים חלק אינטגרלי מן המשכן, כך שהם משרתים את הקב"ה, ועובדים בעבורו, בדיוק כפי שמשמר המלך אינו שלוחו של העם, אלא חלק מארמון המלכות.

על רקע תפיסות אלו, ייתכן שיש להבין את קיומם של הזהב והתכלת גם יחד בבגדי הכהונה, כביטוי לכך שהכהנים הם חלק מן המשכן ומכלי המשכן. מסר זה איננו מפקיע בהכרח את היותם של הכהנים שלוחי העם, אלא בא לתת דגש על כך שיש לראות בהם חלק מן המשכן גם כן. העובדה כי הכהנים מהוים חלק מן המשכן מאפשרת לראות את אכילתם כמכפרת על הבעלים, למש כפי שהמזבח מכפר. זהו כנראה גם ההסבר לכך ששמואל יכול היה לישון בהיכל ה', למרות שאפילו הישיבה אסורה שם נקטנו כאן הסבר אחד בפרשת שמואל, ואין כאן כמובן המקום להאריך בכך. לסיכום, יש להעיר על כך שדברינו אינם מתיישבים עם הקביעה ההלכתית שלפיה כהנים הדיוטות רשאים לחלוטין לעבוד בהיכל באופן מלא. כיצד ייתכן שההלכה שונתה כך שהאיסור לעבוד בהיכל הותר לפתע? יש להדגיש שהבעיה אינה "רק" הסתירה עם ההלכה. המסורת המושרשת בכל המשניות העוסקות בתיאור עבודת המקדש היא שכהנים הדיוטות עבדו בהיכל. ניתן להתמודד עם שאלה זו במספר צורות, ובמסגרת זו נתייחס רק לכיוון אפשרי אחד לפתרון הבעיה. התורה מצווה בתחילת במדבר לשלח את הטמאים מהמחנה. מפשט הפסוקים, עולה

כך טמא מת צריך להשתלח משלושת המחנות, ולא רק ממחנה שכניה, כפי שהוכרע להלכה. ניתן ליישב סתירה זו על ידי חלוקה בין מחנה ישראל במדבר לבין מחנה ישראל בארץ. במדבר הקב"ה הלך בתוך המחנה, כך שהייתה שם מדרגה מיוחדת של השראת שכניה שדרשה את סילוק הטמאים מכל המחנות ולא ממחנה שכניה בלבד. באופן דומה ניתן לומר גם ביחס לעבודת הכהנים במשכן. בשל המדרגה הגבוהה של השראת שכניה במדבר, שבאה לידי ביטוי בהתגלותו של הקב"ה למשה ובהליכתו של עמוד הענן לפני המחנה, הכהנים ההדיוטות לא היו רשאים לעבוד במשכן. הגבלה זו בטלה בבית המקדש, שבו רמת נוכחות השכינה היתה נמוכה יותר. דברים אלו ניתנים להיאמר במיוחד לאור העובדה שלא קיים איסור מפורש על הכהנים לעבוד בהיכל, אלא שניתן להסיק מהפסוקים שבפועל הכהנים ההדיוטות לא היו נכנסים למשכן.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א
בשבוע שעבר: יג – בית וחממה ועציץ שאינו נקוב
השבוע: יד – עציצים בגינה ובבית

אדמת גינה שהונחה מעל בית או מעל חנייה, למרות שהאדמה מונחת על בטון שמתקן בינה לבין קרקע העולם, דינה כאילו היא בקרקע וכל דיני שביעית חלים עליה. וזאת משום שהבטון עצמו מחובר לגמרי לקרקע העולם והאדמה מונחת עליו דרך קבע, הרי שהאדמה נחשבת כחלק מקרקע העולם. וכן אדנית שמחוברת דרך קבע לקיר הבית, נחשבת כמחוברת לקרקע עולם, וגם כשאין לה נקב, דין השתילים שבה כדין שתילים שביניה. עציץ שמונח בגינה או במרפסת מגולה, בין יש לו נקב בין אין לו נקב, דיני שביעית חלים עליו. אלא שאם יש בו נקב בקרקעיתו או בצדו כנגד שורשיו כשיעור של שורש קטן, הרי הוא נחשב מחובר לאדמה ודיני שביעית חלים עליו מהתורה. ואם אין בו נקב כשיעור שורש קטן, דיני שביעית חלים עליו מדברי חכמים. אבל עציץ שמונח בתוך הבית או במרפסת שיש לה גג – אין חלים עליו דיני שביעית, הואיל והוא מנותק מהארץ ויש עליו גג (כמבואר בהלכה הקודמת). ומותר לזרוע ולשתול בו, וכן מותר לזמור את הצומח בו. ואפילו אם יש לעציץ נקב והוא בקומה ראשונה, כיוון שהוא מונח על רצפה ששום שורש אינו יכול לעבור דרכה, הוא נחשב כמנותק מהקרקע. וכל זה בתנאי שניתן לטלטל את העציץ, אבל אם הוא קבוע ברצפה או שהוא כבד כל כך עד שלא ניתן להרימו, אפילו אם אין בו נקב, הוא נחשב כמחובר לקרקע ודין השתילים שבו כשתולים בקרקע. אלא שהואיל והוא בתוך בית, כפי שלמדנו (בהלכה הקודמת) יש ספק אם חלים עליו דיני שביעית, ובמקום של הפסד אפשר להקל. כתב הרא"ש (כ"ב ב, ד), שגינה מעל גג דינה כשדה לחיוב תרומות ומעשרות וערלה, וכ"כ בשו"ע י"ד רצד, כו; מ"א או"ח שלו, יד. לפי זה גם באדניות מחוברות יש להחמיר (וכ"כ במאמ"ר ט, ט, משפטי ארץ ח, 25). אבל מה שבתוך הבית פטור מדיני שביעית, הואיל והוא בבית ונחשב כעציץ שאינו נקוב. אמנם לרש"א (מנחת שלמה ח"א מא, ב) המרצפות שבקומה ראשונה אינן מועילות לעציצים נקובים. ויש מחמירים במרצפות אפילו בקומות גבוהות (עיינין שבת הלוי ו, קסז, משפטי ארץ ח, 6). אולם העיקר להלכה שכל סוגי המרצפות והבטון שרגילים להשתמש בהם בבתי חוצצים, כי שום שורש אינו עובר דרכם. וכ"כ בבית עולם קוצר טו, וילק"ו ד, כו.

שבוע הבא בעז"ה: טו – טלטול עציצים
תצה – אידיאות (על ההפסדה)
הרב אורי שרקי שליט"א

יחזקאל הנביא מלמדנו בהפטרנו (יחזקאל מג, י-כז) את תכנית בית המקדש העתיד להיבנות. צורתו שונה בפרטים רבים משל המשכן ומבית ראשון ומבית שני. אף על פי שמצוות התורה קבועות הן, המקדש משנה את צורתו לפי הדורות, משום שהוא השתקפות של מצב העולם העליון בעידן נתון. העולם העליון, מה שמכונה בתרבות הכללית 'עולם האידיאות' או 'מקדש של מעלה', הוא אמנם המציאות העיקרית בהויה, והוא מתגלה באופן תמציתי במקדש של מטה, אך הוא גם מושפע במין היוזן חוזר על ידי התחתונים. מדרגת החיים של העולם בימי הבית השלישי היא של עולם מושלם, מה שבא לידי ביטוי במבנה המקדש וחלקיו. מבנה העולם הרוחני מקביל למבנה נפש האדם. 'האדם עולם קטן' אמרו הקדמונים, כך שתבנית המקדש מהווה מפה של הנפש באופן שמי שיתבונן בה כראוי יוכל להבחין בקרב נפשו פנימה במה הוא חסום או מקולקל. לכן אומר הכותב (מג, י-יא): "אתה בן אדם, הגד את בית ישראל את הבית, ויכלמו מעונותיהם, ומדדו את תכנית. ואם נכלמו מכל אשר עשו: צורת הבית ותכונותו, ומוצאיו ומובאיו וכל צורתו ואת כל חקתיו וכל צורתיו וכל תורתיו. הודע אותם וכתוב לעיניהם, וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו

לראות אותה כמלחמה מטעמים פסולים, שבאה לשפוך דם יהודי לחינם. באופן דומה אפשר להבין את חטאו של שאול: היות שחמל על אגג ועל הבקר והצאן משיקולים אישיים, התברר למפרע שכל היציאה שלו למלחמה לא באה מתוך מגמה לקיים את רצון ה' ואת מצוות מחיית עמלק, אלא כדי לספק את צרכיו הפרטיים. מלחמה כזו היא שפיכות דמים בעלמא, וממילא מגיע לשאול עונש על כל עמלקי שהרג, והדחתו מן המלוכה מובנת מאוד. ישנם אפוא הרהורים, שכאשר הם מתלווים למעשה מצווה, הם מאירים את המעשה באור שלילי, כך שלא זו בלבד שאין זו מצווה, אלא שניתן לראותה כעבירה. אמנם ידועים דברי חז"ל, שאדם צריך לעסוק בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה: "מתוך שלא לשמה בא לשמה". (פסחים נ"ב) אולם אין הדבר נכון בכל המצוות. ישנן מצוות שעיקר מהותן היא הכוונה הנלווית אליהן, וכאשר הכוונה היא זרה, המצווה נעשית עבירה.

פיוט

השבוע יחול "פורים קטן". פורים הרגיל עובר לאדר ב'. פיוט קדום ואנונימי זה הוא הפיוט המרכזי ביותר לפורים במסורות האשכנזיות והוא נאמר בתום קריאת המגילה, ליל פורים ובבוקר. בבוקר אומרים רק את הבית האחרון, הפותח במלים: 'שושנת יעקב'. הפיוט הוא בעצם הרחבה פיוטית לברכה הנאמרת לאחר קריאת המגילה בפורים. נוסח הפיוט, משקלו וסגנונו מעידים על קדמותו הרבה (לא יאוחר מן המאה ה-5 לספירה) ועל הורתו בארץ ישראל, כברכות מפוייטות נוספות שהשתמרו בחלקן עד לימינו. בראשי הטורים מופיע אקרוסטיכון אלף-בית מלא, ללא חריזה, וללא חתימת שם הפייטן, שאכן אינו ידוע לנו – תופעה אופיינית לפיוטים מתקופה זו. הפיוט מספר בעברית פשוטה ומובנת למדי את סיפור המגילה. במבט ראשון נראה שאין הוא אלא עיבוד שירי קולח של המאורעות הידועים-ממילא מן המקרא; במבט שני מתגלה מיד ייחודו של הסיפור בגרסתו המפוייטת: בהשוואה למגילה, שמקומו של הקדוש ברוך הוא כמסובב כל הסיבות נפקד מתוכה לכאורה, מבליט הפייטן בראשית הפיוט ובסופו את תפקידו של האל כמושיעים של ישראל. כך בטור הפתיחה: "אֲשֶׁר הֵנִיא עֲצַת גוֹיִם / וַיַּפֵּר מַחְשְׁבוֹת עֲרוֹמִים", וכך גם בטור הסיום: "הַתְּשׁוּעָתָם הֵייתָ לְיִצְחָק / וַתִּקְוָתָם בְּכָל דוֹר וָדוֹר". אף על פי כן, אין הפיוט מתעלם מתושייתם האנושית המרשימה של מרדכי, ויותר ממנו של אסתר – שהוליכו את המן אל אובדנו, בתעוזה, בשום-שכל, ובעיקר באמונה: "מִי זֶה יַעֲמֵד לְכַפֵּר שִׁגְגָה / לְמַחֵל חֲטָאת עוֹן אֲבוֹתֵינוּ?" שואל הפייטן באמצע שירו, ומיד משיב – "יַיְיָ פָּרַח מְלוּלָב חֵן / הַדְּסָה עֲמֵדָה לְעוֹרֵר יְשָׁנִים". ניסוחם החריג של טורים אלו כשאלה ותשובה מעצים את המתח הדרמטי שבסיפור המפוייט; אך בה בעת הוא כורך יחדיו את הצורך בהתעוררות מלמטה, מבני האדם שבארץ, כמפתח חיוני להתעוררות מלמעלה, בשמים, שעל ידי מחילת העוונות מושיעה היא את ישראל.

אֲשֶׁר הֵנִיא עֲצַת גוֹיִם
 בְּקוּם עֲלֵינוּ אֲדָם רָשָׁע
 גָּאָה בְּעִשְׂרוֹ וְכָרָה לוֹ בּוֹר
 דָּמָה בְּנַפְשׁוֹ לְלֶכֶד וְנִלְכַד
 הֶמָּן הוֹדִיעַ אֵיבַת אֲבוֹתָיו
 וְלֹא זָכַר רַחֲמֵי שְׂאֵיל
 זָמַם רָשָׁע לְהַכְרִית צְדִיק
 חֶסֶד גָּבַר עַל שִׁגְגַת אֵב
 טָמַן בְּלָבוֹ מַחְשְׁבוֹת עֲרוֹמָיו
 וַיִּתְנַבֵּר לְעִשׂוֹת רָעָה
 יָדוֹ שָׁלַח בְּקִדּוּשֵׁי אֵל
 כְּרָאוֹת מְרִדְכִי כִּי יֵצֵא קֶצֶף
 וְדָתִי הֶמָּן נִתְּנוּ בְּשׁוֹשָׁן
 לְבַשׁ שֶׁקַּי וְקִשֶׁר מִסְפָּד
 גָּזַר צוֹם וַיֵּשֶׁב עַל הָאֶפֶר
 מִי זֶה יַעֲמֵד לְכַפֵּר שִׁגְגָה
 לְמַחֵל חֲטָאת עוֹן אֲבוֹתֵינוּ
 יַיְיָ פָּרַח מְלוּלָב חֵן
 הַדְּסָה עֲמֵדָה לְעוֹרֵר יְשָׁנִים

סְרִיסָיָה הִבְהִילוּ לְהֶמֶן
 עָמַד בְּעֶשְׂרוֹ וְנָפַל בְּרִשְׁעוֹ
 פִּיהֶם פָּתְחוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי פִיר הֶמֶן נִהְפָּד לְפִוְרָנוּ
 צְדִיק נִחְלַץ מִיַּד רָשָׁע
 אֹזִיב נֶתָן תַּחַת נִפְשׁוֹ
 קִימוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת פְּרִים וְלִשְׁמַחַם בְּכָל שְׁנָה וְשָׁנָה
 רְאִיתִי תְּפִלַּת מְרֻדְכִי וְאֶסְתֵּר הֶמֶן וּבְגִינִי עַל הַעֵץ תְּלִית
 שׁוֹשֶׁנֶת יַעֲקֹב צָהֳלָה וְשִׁמְחָה בְּרָאוֹתֶם יַחַד תְּכַלֵּת מְרֻדְכִי
 תְּשׁוּעַתֶם הֵייתָ לְנֶחֶם וְתִקְוַתֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר

מפראות לפרשה

בפרשת תצוה לא מוזכר שמו של משה רבינו ע"ה. ובכל הפרשיות משעה שנולד משה, הוזכר שמו. חוץ מחומש דברים בפרשיות ראה שופטים **כי תצא כי תבוא**, וכן בכל חומש בראשית ומרומז באותיות מחני **נא מספרך אשר כתבת** "א'חומשבראשית, ש'ופטים, ר'אה כ'י ת'צא, כ'י ת'בוא, ת'צוה. והטעם שלא מוזכר שמו בפרשת תצוה, כתב בעל הטורים משום שמשה אמר **מחני נא מספרך אשר כתבת** לכן לא הוזכר שמו. ואע"פ שמשה רבינו אמר זאת רק אם ה' לא ימחל על מעשה העגל והרי ה' מחל לישראל, בכ"ז כיון שיצא מפי משה, קללת חכם אפילו על תנאי באה.

עוד טעם שלא הוזכר שמו של משה בפרשת תצוה, מפני שתמיד חל היארציטט שלו בפרשת תצוה, ביום ז' **אדר**. ויש מרמזים רמזי יפה **מחני נא מספרך** "אותיות מספר כ' דהיינו הפרשה העשרים מתחילת בראשית. כלומר שמשה רבינו ביקש מחני נא מהפרשה העשרים שהיא פרשת תצוה.

הגם שלא כתוב **שמו של משה בפרשת תצוה** מכל מקום זה מרומז במנין הפסוקים של הפרשה, שהוא כמספר 101. ושמו של משה במילואו מ"ם ש"ן ה"א חוץ מהאות הראשון הוא כמספר 101, לרמז שהשם משה הועלם מהפרשה, שתחילת האותיות של משה במילואו הועלמו, ורק במילוי נרמז. (הגר"א).

ואתה תצוה. תצוה מלשון צו שהוא לשון זירוז, ולכאורה קשה למה בפרשה תצוה כתוב בלשון זירוז, ובפרשת תרומה שהיא עיקר תרומת המשכן, לא כתוב לשון זירוז כלל, והתירוץ הוא שקל יותר לתת הרבה בפעם אחת, מלתת אפילו מעט אבל בתדירות של יום יום, ולכן הדלקת המנורה שהיא תדיר כל יום, צריכה זירוז (הגר"ח שמואלביץ זצ"ל

ועשו אותם". על פי הרעיון הזה ביאר רבי חיים מואלוז'ין (נפש החיים שער א פ"ד בהגהה) את כוונת הדרשה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם – בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם", לאמור שה' שוכן באדם שנפשו מתוקנת כדרך שהוא שוכן במקדש. מידות המזבח במקדש של יחזקאל הן של 32 X 32 אמות ביסוד המזבח, המכונה גם "חיק הארץ" (יד). זה מורה על כך שהעבודה מיוסדת על הלב (=32) ועל 32 פעמים שבהם מוזכר שם 'א-לוהים' במעשה בראשית, כי המקדש הוא השלמת מעשה הבריאה. גובהו הכולל (שתי אמות יסוד כשאמה אחת טמונה באדמה, וארבע אמות של "עזרה" ועוד ארבע אמות של האריאל) הוא עשר אמות, כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם (ע"י אבות פ"ה מ"א), להורות על כוונת העבודה להשיב את הבריאה אל ראשיתה. האמה הטמונה באדמה מכוונת כנגד מאמר "בראשית" שהוא מאמר סתום.

בסדר קורבנות המילואים מופיע חידוש לעומת חנוכת המשכן וחנוכת שבי הגולה: אחרי הפר לחטאת של היום הראשון, החל מהיום השני יבוא שעיר לחטאת לפני הפר לחטאת והאיל לעולה. נראה שזה מצוין את הקדמת מידת הדין למידת החסד כשהעולם יהיה מושלם.

מפראות לפרשה

חשן. בהפוך - **נחש** "והכוונה, שישראל שואלים בחושן, והגויים שואלים בנחשים. דהיינו כישוף. וזה הפירוש **כי לא נחש** "ביעקב. בכל יום **מז' ימי המילואים** הקימו את המשכן ואחר כך פירקו אותו, וזה מרמז לשבעת המקדשות שיחרבו, והשמייני יהיה קיים לעולם בב"א.

תצוה – אני יודע!

אפוד	זך	מכנסיים	ציץ
בוהן	חשן	נר תמיד	קטורת
גג	טור	סל	רימון
דם	יהלום	עשרון	שרשרות
הין	כתית	פעמון	תשבץ
ואתה	לשם		

כל הזכויות שמורות ©

ספור לשבת

הרב עובדיה יוסף פרסם פסק הלכה שלפיו אפשר לסמוך על "היתר מכירה" בשנת שמיטה. היתר המכירה הוא הסכם הלכתי המאפשר לצרוך פירות וירקות מתוצרת הארץ גם בשנת שמיטה. לעומתו, היו פוסקים שהתנגדו נמרצות לשימוש בהיתר זה, ופסקו שיש לקנות רק תוצרת חו"ל. אותם הרבנים ניסו ללחוץ על הרב עובדיה לחזור בו מהיתרו ושלחו אליו שליחים לשכנעו. באחת הפעמים אמר הרב עובדיה לשליח: "איך אפשר שהדבר אסור כשאני רואה את האברכים ונשותיהם מחמירים לקנות רק תוצרת חו"ל, מכתתים את רגליהם מחנות לחנות כדי לקנות עגבניות רקובות תוצרת חו"ל במחיר מופקע? ליבי מתמלא צער עליהם. איני יכול להחמיר בזה."

השליח ניסה להניאו מעמדנו באומרו שרבנים רבים מתנגדים להיתר, אך הרב עובדיה חתם את השיחה בקביעה: "כשיש היתר ברור – לא אכפת לי מה יאמר כל העולם!"

יד לאחר ההכרזה על הקמת המדינה, כשפלישת מדינות ערב עמדה בפתח, הכריזה הרבנות הראשית שמצווה להשתתף בעבודות להקמת הביצורים בירושלים, ואפילו בשבת. בעקבות ההכרזה, יצאו שומרי שבת רבים והצטרפו לחפירת השוחות והכנת הביצורים. באותו ליל שבת יצא מפקד ההגנה בירושלים, דוד שאלתיאל, לסייר לאורך קווי הביצורים. בשעת לילה מאוחרת, הוא ראה יהודי קשיש שעובד במרץ רב בחפירת שוחה. כשהתקרב אליו ראה שהחופר הוא לא אחר מאשר הראשון לציון, הרב הראשי בן ציון חי עוזיאל, בכבודו ובעצמו.

שאלתיאל הופתע ונבון: "כבוד הרב הראשי חושב שלא נוכל לבצר את ירושלים בלעדיו? ברוך השם יש הרבה שיעשו את העבודה." אך הרב עוזיאל התעקש להמשיך במלאכה והסביר: "ראשית – אני רוצה לשמש דוגמה אישית, כדי שהכול יבינו שאין כאן רק היתר בדיעבד אלא מצווה – בכך מתקדשת השבת. שנית – כל כף אדמה שנחפרת מחישה את הגאולה, ובכך רוצה אני להשתתף."

עם אחת ביקשו בני העיר קאליב למנות חזן לימים הנוראים – ראש השנה ויום הכיפורים. באו אל רבי יצחק אייזיק ושאלו לדעתו בעניין. השיב להם ר' יצחק אייזיק בסיפור: "פעם אחת באתי לעיר אחת ואני רעב מאוד. כיוון שקרבה שעת השקיעה הלכתי להתפלל מנחה בבית הכנסת, ואף שהייתי רעב מאוד נשארתי גם לתפילת ערבית. והנה ראיתי כי בתחילת תפילת ערבית, כשהגיע הציבור אל הברכה 'אהבת עולם', התחילו לשייר ניגון על המילים 'אהבת עולם', ולא פסקו מלשייר במשך שעתיים שלמות. כששאלתי מה הטעם לשיירה זו לא ידעו בני העיר לומר לי, אלא רק שבפנקס הקהילה, שבו נכתבו מאורעות הקהילה, שם הכול כתוב. עוד אמרו שאחרי התפילה יערכו סעודה ומשתה גדול ואז יקראו מפנקס הקהילה את כל העניין."

"הלכתי עמם אל המשתה", המשיך ר' אייזיק לספר, "ושמעתי את סיפורה של הקהילה. מעשה היה באותו מקום, בשל הלשנות רבות על היהודים לפני השלטונות הוחלט לגרש את כל היהודים. אדונית אחת הייתה בעיר שאהבה את היהודים ודעתה נחשבה מאוד בעיר. באה האדונית בסתר אל ראש הקהל וגילתה לו את דבר הגזרה. משנודע הדבר לראשי הקהילה הלכו בבכי אל רב העיר והודיעו לו. הרב גזר צום ותענית אך הגזרה נותרה בתוקפה. גם נקבע המועד שבו יפרעו הגויים פרעות ביהודים. לבסוף קם שמש בית הכנסת באותם הימים ואמר: 'יודע אני בשל מה נגזרה הגזרה. החזן שהתפלל בציבור בימים הנוראים איש רע היה, ומזה נעשה קטרוג בשמים ונגזרה הגזרה. אין לנו תקנה אלא לקבוע ימים שבהם ננהג כמו בימים הנוראים. אנחנו נחזור בתשובה והשם יראה וירחם'. קבעו יהודי העיר לנהוג מנהגי יום כיפור בתאריך שבו קבעו הגויים לטבוח בהם. ובאותו היום באו כולם לבית הכנסת בצום, גברים נשים וילדים, והשמש אמר לפניהם דברים השוברים את הלב. לא התבטלה הגזרה עד שהתפללו את כל נוסח יום הכיפורים. וכשהגיעו לסוף התפילה, צעקו כל הקהל 'ה' הוא האלוהים, כשם שאומרים בסוף יום הכיפורים. כך צעק הקהל בדבקות ובמסירות נפש. באותו השעה הכה השיגעון בגויים שנאספו כדי לפרוע פרעות ביהודים והכו זה בזה מכת חרב הרג ואבדן. אז אמר השמש: 'ברוך השם – התבטלה הגזרה'. אז רצו כולם להתפלל ערבית בחיפזון כנהוג במוצאי הצום ביום הכיפורים. עצר אותם השמש ואמר להם – 'לא כן בניי'. בעצמו עמד לפני עמוד התפילה כחזן וכשליח הציבור. וכשהגיע לברכת 'אהבת עולם' גברה אהבת אלוהים בלבם והם זימרו את הברכה בדבקות גדולה עד כלות הנפש. כך אמרו אז את הברכה במשך שתיים. כשגמרו את התפילה הלכו לביתם שמחים וטובי לב. ולכן כתוב בפנקס הקהילה, שבעיר זו קיבלו על עצמם להתפלל באותו התאריך ולהאריך בניגון 'אהבת עולם' במשך שתיים למזכרת אהבה – אהבת עולם. גם קבעו סעודה בכל שנה באותו היום."

לפניכם בימים הנוראים."

שבת שלום

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 675 שבת פרשת כי תשא יח באדר א תשפ"ב 19 פברואר 2022
 לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, ז"ל. תנצב"ה
 לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימני, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב

השבוע בדברי הימים

משלזכנס אדר מרבנים לשמוחה

כניסת שבת: 1658 צאת שבת: 1805

יה אדר - ה'תרע"ח - זאב זיבוטינסקי ויוסף טרומפלדור מקימים את הגדוד העברי באלכסנדריה (הרחבה תשע"ז) ה'תש"ח (אדר א') - מוקמות חטיבת גולני וחטיבת כרמלי. ה'תשכ"ט - מלחמת ההתשה: גמאל עבד אל נאצר מודיע על ביטול הפסקת האש בין ישראל ומצרים. ה'תשמ"ד (אדר א') - נפטר מיכאיל שולוחוב, סופר רוסי, חתן פרס נובל לספרות. ה'תשמ"ח - הפיגוע באוטובוס האמהות. ה'תש"ן - ממשלת יצחק שמיר נופלת בהצבעת אי אמון בכנסת, במסגרת "התרגיל המסריח". ה'תשנ"ח - האפיפיור יוחנן פאולוס השני מתנצל באופן רשמי על אי-פעילותה של הכנסייה הקתולית כנגד השמדת היהודים בשואה, ה'תש"ס - נפטרה עפרה חזה, זמרת ישראלית. (אדר ב') - לילי שרון, אשתו של אריאל שרון. ה'תשס"א - נפטר הרב יצחק שלמה זילברמן, רב, מחנך ומייסד "שיטת זילברמן" בלימוד תורה. ה'תשס"ב - 11 הרוגים בפיגוע התאבדות בשכונת בית ישראל בירושלים

יט אדר ה'תל"ז - נפטר ברוך שפינוזה, פילוסוף יהודי-הולנדי. ה'תרפ"ו - פנחס רוטנברג מקבל זכיון לשימוש במי הירדן והירמוך להפקת חשמל. ה'תר"ץ - הצהרת ארתור בלפור, פוליטיקאי בריטי. ה'תרצ"ב (אדר ב') - נפטר הרב יוסף חיים זוננפלד, מנהיג העדה החרדית בראשית המאה העשרים. ה'תש"ג (אדר א') - הוקם גטו סלונקי (הרחבה תשע"ז) ה'תש"ו (אדר א') - נפטר אברהם כהנא, חוקר מקרא ויהדות. ה'תש"ו (אדר ב') - עבר הירדן מוכרזת כמדינה עצמאית. ה'תש"ח (אדר ב') - מלחמת העצמאות - מבצע השמד (הרחבה תשע"ט) של חטיבת גבעתי לתקיפת "צבא ההצלה" הערבי ביבנה. ה'תש"י - ברית המועצות מכריזה שיש לה פצצת אטום. ה'תשל"ג (אדר א') - מפל מטוס לובי שחדר לתחומי מדינת ישראל ולא הזדהה. ה'תשל"ו - נפטר רנה קאסן, משפטן יהודי-צרפתי, חתן פרס נובל לשלום. ה'תשמ"א (אדר ב') - נפטר יונתן רטוש, משורר, מתרגם, ומקים תנועת העברים הצעירים ("הכנענים") ה'תשמ"ח - נפטר הנריק שרינג, כנר יהודי-פולני-מקסיקני. ה'תשס"ג (אדר ב') - במסגרת דיוני ועדת אור אחד העדים מותקף על ידי אביו של אחד מהרוגי אירועי אוקטובר 2000. הדיונים מופסקים לשבועיים ומתחדשים לאחר התקנת מחיצה משורינית בין הקהל והעדים. ה'תשס"ד - נפטר המשורר נתן יונתן (הרחבה תשפ"א).

כ אדר מעשה חוני המעגל וירידת הגשמים - בימי שמעון בן שטח בתקופת בית שני היה בארץ רעבון ובצורת במשך 3 שנים וביום זה ירדו גשמים רבים ועשו יום זה למעין יו"ט אשר ציינו אותו מדי שנה בתקופת בית שני כמצוין במגילת תענית. ה'ת"נ - נפטר רבי יואל סירקיש, בעל הבית חדש ה'תרנ"ט - נפטר מרדכי זאב פיאברג, סופר עברי. ה'תרס"ב (אדר א') - נוסד בנק אנגלו-פלשתינה, לימים בנק לאומי. ה'תרצ"ב (אדר ב') - נפתחה המכביה הראשונה. ה'תש"ד - מלחמת העולם השנייה: חנה סנש וצנחנים נוספים צונחים בקרואטיה. ה'תשכ"ו - נפטר ויקטור בראונר, צייר יהודי-רומני. ה'תשל"ל (אדר ב') - נפטר נתן אלתרמן, משורר ישראלי. ה'תשנ"ה (אדר א') - נפטר רבי שלמה זלמן אוירבך, מחשובי פוסקי ההלכה במאה ה-20. ה'תשס"ג (אדר א') - נפטר שלמה ארגוב, דיפלומט ישראלי. ה'תשס"ח (אדר א') - נפטר דן שומרון, הרמטכ"ל ה-13. ה'תשע"ב - נפטר רבי משה יהושע הגר, האדמו"ר החמישי מוויז'ניץ

כא אדר ה'תקמ"ז - נפטר רבי אלימלך מליז'נסק. ה'תרנ"ו - נפטר הרב יצחק אלחנן ספקטור. ה'תרע"ט (אדר א') - נרצח קורט אייזנר, מדינאי יהודי-גרמני. ה'תש"ח (אדר א') - אנשי ההגנה מחבלים במסילת הברזל של רכבת העמק (הרחבה תשע"ה). ה'תש"א (אדר ב') - יוליוס ואתל רוזנברג מורשעים באשמת ריגול על סודות האטום האמריקאים לטובת ברית המועצות. ה'תשכ"ח - צה"ל מבצע את פעולת כראמה בירדן. ה'תשל"ג (אדר ב') - נפטר חיים הזז, סופר ומחזאי עברי. ה'תשל"ח (אדר א') - נפטר חתן פרס ישראל, הרב שלמה יוסף זיון, מייסד ועורך האנציקלופדיה התלמודית ה'תשס"ד - עשרה נרצחים בפיגוע התאבדות כפול בנמל אשדוד. ה'תשס"ה (אדר א') - נפטר צבי מלחין, איש המוסד שלכד את אייכמן.

כב אדר ה'תרס"ח - נפטר רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין, בעל ערוך השולחן (הרחבה תשע"ח). הוחלט על הקמת ההגנה, ארגון הגנה עברית בארץ ישראל שפעל בארץ למשך 28 שנים. ה'תרצ"ג - בגרמניה מוקם מחנה הריכוז הראשון: דכאו. ה'תרצ"ח (אדר א') - נמל תל אביב נפתח לתנועת נוסעים. ה'תש"ס (אדר א') - נפטר קריאל גרדוש, הידוע יותר בשם העט דוש, קריקטוריסט ישראלי. ה'תשס"ח (אדר א') - נפטר אהרן אמיר, סופר, משורר ומתרגם תשס"ה נפטר צבי מלחין איש המוסד מלוכדי אייכמן

כג אדר ה'תרכ"ו - נפטר אדמו"ר גור יצחק מאיר אלתר, בעל חידושי הרי"ם, הראשון לחסידות גור, ה'תרס"ה - נפטר האדמו"ר הראשון של חסידות ביאלא ר'יצחק יעקב רבינוביץ, בעל דברי בינה. ה'תרע"ח - נוסדה מפלגת הפועלים הגרמנית, אם המפלגה הנאצית (ראה הרחבה). ה'תש"ח (אדר ב') - החל מבצע נחשון, הנחשב לנקודת מפנה במלחמת השחרור. ה'תש"ט (אדר ב') - ליל הברווזים - תרגיל לגיוס מילואים מושמע ברדיו במפתיע וגורם למתיחות רבה בין ישראל ושכנותיה. ה'תשל"ד - נפטר לואיס קאן, אדריכל יהודי - אמריקאי ה'תשל"ה - פגוע במלון סבוי בתל אביב. ה'תשל"ט - הכנסת אישרה הסכם השלום ישראל - מצרים. ה'תשס"ז - נפטר הרב ישראל גרוסמן, ראש ישיבת פינסק קרלין.

כד אדר ה'תש"ו (אדר א') - אנשי אצ"ל ולחיי מפוצצים עשרות מטוסים של הצבא הבריטי בשדות התעופה בלוד, קסטינה, חצור וסירקין (הרחבה תשע"ד) ה'תש"ח (אדר ב') - פרץ קרב משמר העמק במלחמת העצמאות. ה'תש"י - הכנסת מעבירה ישיבותיה לבית פרומין, שימש אותה במשך 16 השנים הבאות. ה'תש"י (אדר ב') - בעקבות טבח מעלה עקרבים כוח צנחנים בפיקוד אריאל שרון

פשט על הכפר נחאלין שבסביבות בית לחם. ה'תשל"א – נפטר פרץ ברנשטיין, ממנהיגי הציונות הכללית, ח"כ ושר בממשלות ישראל ה'תשל"ד – מסתיים משבר האנרגיה העולמי שהטילו מדינות אופ"ק על המערב לאחר מלחמת יום כיפור. ה'תשנ"ט – נפטר יהודי מנוחין, כנר ה'תשס"ח – נפטר אליהו ברוך פינקל, ראש ישיבת מיר.

כי תשא – מי יודע ?

הרב יהושע שקדי

- א. נאמר בשבת, תפילין ומילה וממנו מרכיבים את המילה
- ב. מה שנאמר על רכב סיסרא נאמר על משה במקרא
- ג. בבהמה סימן ומטבע מזמן
- ד. גם הוא נותן "מחצית השקל" תרומה אפילו שאין לו מה
- ה. כמות שמן זית ששמים במרקחת הבשמים
- ו. משה טחן עד דק וכסוטה אותם בדק
- ז. מכאן למדנו שהשטן הראה להם מיטה כאילו באה על משה המיתה
- ח. בושם שריו רע ומהקטורת לא יגרע
- ט. משה עשה בעגל פעולה שניה עד שדק זה נהיה
- י. הבן של אות שנוסף לו אות
- כ. עשוי לרחצה ובין המזבח לאוהל מועד נמצא
- ל. אחד מהסממנים שבקטורת נתנה ובפרשה מוזכרת אחרונה
- מ. את זה אנו אסורים ומותר בפורים
- נ. כשה' לפני משה יעבור משה יהיה בתוך בור
- ס. מוזכר בפסוק שתי פעמים, הראשון מרבה לשנים והשני ל-5 בשמים
- ע. לפעמים חולשה ולפעמים גבורה ולפעמים משה עושה את הנפש שבורה
- פ. "לא יראו" נאמר למשה שיכמוהו לא קס' ולעם ישראל לא יראה ריקם
- צ. שם משה עמד כשאת מידותיו של הקב"ה למד
- ק. השתחויה ובושם היה
- ר. בשמים מובחרים מצוה לקחת ולעשות מהם מרקחת
- ש. בפרשתנו מוזכר לא לתת ממנו על זר
- ת להבין דבר מתוך דבר

רעיונות לפרשת כי תשא

הרב עזריאל אריאל

נטף ושחלת וחלבנה

אחד עשר סממנים הרכיבו את הקטורת. עשרה מהם – ריח נעים היה להם, עד כדי כך שריח הקטורת של בית המקדש הורגש עד יריחו. אך אחד הסממנים - החלבנה - יצא מכלל זה. לא זו בלבד שלא היה לה ריח טוב, ריחה היה רע . דבר גדול למדו מכאן רבותינו ואמרו: "כל תענית שאין בה מפושעי ישראל - אינה תענית". ובלשונו של מרן הרב קוק זצ"ל: "כפי שאי אפשר ליין בלי שמרים, כך אי אפשר לעולם בלא רשעים". וראשי התיבות "צבור", כאשר חלקיו מחוברים זה לזה ב"ווי" החיבור, הם: צדיקים, בינוניים ורשעים (וכאשר "ווי" החיבור חסרה – לא נשאר לנו אל "צבר" קוצני). בספר "משנת חסידים" מופיע הסבר עמוק יותר לקיומה של החלבנה בין סממני הקטורת, וממנו השלכה להרכבו של עם ישראל. החלבנה היא לא הסממן הבעייתי היחיד. גם "כפת הירדן" היא סממן בעייתי. אך בניגוד לחלבנה, שריחה רע - כפת הירדן היא סממן חסר ריח לחלוטין. אי"כ מה הוא עושה בין סממני הקטורת? מסביר בעל "משנת חסידים" ואומר שכאשר מערבבים את כפת הירדן עם החלבנה - יוצא ריח טוב מכפת הירדן. דווקא ריחה הרע של החלבנה הוא המאלץ את כפת הירדן להוציא ריח טוב. כך גם בעם ישראל. קיומם של חוטאים בתוכו הוא לא "תאונה" ח"ו. גם להם יש תפקיד. תפקידו של הרע הוא לאלץ את הטוב להתמודד עמו. ההתמודדות חושפת כוחות עמוקים של טוב שעד כה לא באו לידי ביטוי. כתוצאה מכך, עם ישראל כולו לא יוכל למלא את תפקידו אם לא יהיו בתוכו רשעים שיאלצו את אחיהם להתמודד עם רשעתם. כמוכן, אין צורך "להתנדב" להיות רשע. כמדומני שיש מספיק. תפקידו של כל אדם הוא לא לכעוס על הרע אלא להתמודד עמו, ובכך להפיק ממנו את הטוב. זהו הסוד של הקטורת: הכוח להפיק את הגרעין החיובי הגנוז בכל תופעה שלילית. ואכן הקטורת היא הסוד שמסר מלאך המוות בעצמו למשה רבנו, ולימד אותו כיצד להתגבר באמצעותה

פרשת כי תשא

הפרשה ה-21 בתורה וה-9 בחומש שמות. הפרשה נכתבת ב-245 שורות בספר תורה ויש בה 14 פרשיות (מיקום 19), מתוכן 10 פרשיות פתוחות ו-4 סתומות. בפרשה יש 139 פסוקים (מיקום 10), 2002 מילים (מיקום 5) ו-7424 אותיות (מיקום 8). לפי ספר החינוך יש בפרשת כי תשא 9 מצוות (מיקום 18), מתוכן 4 מצוות עשה (מיקום 20) ו-5 מצוות לא תעשה (מיקום 14). הערות לפרשת כי תשא : בפרשת כי תשא פסוקים ארוכים יחסית. שני הקטעים הראשונים של הפרשה ארוכים במיוחד שכן המנהג הוא לקרוא לפרשיית חטא העגל את הלוי (הקטע השני בקריאה) מאחר ושבט לוי לא חטאו החטא. שמה של הפרשה מקורו בפסוק הפותח את הפרשה: "כי תשא את-ראש בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֹדֵיהֶם..." (שמות ל, י"ב) תחילת הפרשה עדיין עוסקת בנושאים הקשורים במשכן אוהל מועד: מחצית השקל וקטורת הסמים. בהמשך מתואר מעשה העגל עם כל התוצאות שבאו בעקבותיו על עם ישראל. זמנה של הפרשה הוא כשלושה חודשים, ברדת משה רבינו מהר סיני בפעם הראשונה - ט"ז תמוז - עד קבלת הלוחות השניים ביום הכיפורים - י' תשרי. בשבת פרשת תשא קוראים לעיתים קרובות גם את פרשת פרה.

נושאה העיקריים של פרשת כי תשא הם:

1. תשלום מחצית השקל - לפי רש"י במטרה לפקוד את בני-ישראל: "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם". לפי מדרש תנחומא המטרה כפולה: "חצי הסלע. ולא הייתה נגבית אלא לכפרת ישראל, והיו לוקחין מהן תמידין" - כפרה והשימוש הוא לקרבנות וכתב ר' אברהם אבן עזרא כתב: "כי המגפה שהיתה בימי דוד בעבור שלא נתנו כופר נפשם".

2. בניית כיור הנחשת - רבי עובדיה ספורנו הסביר למה כלי זה נזכר בנפרד: "גם זה הפלי לא הזכר למעלה עם שאר הכלים, כי לא היתה הפונה בו להשפין שכינה במקדש פְּעֻזָּה הפונה באותם הכלים, כמבאר למעלה, אבל היתה הפונה להכין את הכהנים לעבודתם." - הוא רק מסייע לעבודה.

3. הכנת שמן המשחה וקטורת הסמים-ע"פ הרמב"ן גם: "שימשח בו עתה אהרן ובניו, ואמר 'שמון משחת קדש יהיה זה ליי', למשוח בו משיח קדשי אשר אבחר בו 'לדורותיכם', ולא יינתן על זר שאיננו לי, ולכן ימשחו בו המלכים והכהנים הגדולים, כי שניהם משיחי ה'".

4. מינוי מבצעי מלאכת המשכן - בַּצְלָאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חור לְמִטָּה וְהוֹדָה שֹׁזֵבֶת לְכַשׁוּרִים: "וַיֹּאמְרָא אֵתוּ רִיחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּה וּבְתַבְנִיחַ וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה, דְּחֻשְׁבַּת מְחֻשְׁבַּת לְעִשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשָׁת, וּבְחַרְשֵׁת אֶבֶן לְמַלְאָת וּבְחַרְשֵׁת עֵץ לְעִשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה"; "אֶהְלִיאָה בֶן-אַחִיסָפָד לְמִטָּה-דָּן" ונוספים "וּבְלָב בְּל-חֶכֶם-לֵב נָתַתִּי חֻמָּה וְעָשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ" (שמות ל"א, ב-י"א). נצטוו על שמירת השבת, גם בבניית המשכן

5. מעשה העגל –נעשה על-ידי אהרון הכהן בעקבות בקשת בני ישראל, אשר סברו כי משה רבינו לא ירד מהר סיני. בעקבותיו, העם נענש, משה רבינו שבר את לוחות הברית הראשונים. הוא בקש סליחה מהקב"ה בסגנון המקובל עד היום על עם ישראל. הבקשה מתקבלת, לעם נסלח ומשה רבינו עולה להר סיני ומביא עימו לוחות הברית השניים. **רבי אברהם אבן עזרא** מתייחס לתפקידו של אהרון הכהן, שאין מעשה העגל נזקף לחובתו. והוא מבאר: "יש מהקדמונים שאמרו: שנהרג חור והנה אהרן פחד ויש מי שאמר: כי פחד על ישראל אם יהרגוהו שה' ימיתם כלם. ובכל זאת ההסבר אינו נראה לו 'יועל דרך הפשט, אם מעשה העגל **עבודה זרה**, למה פחד אהרן שיהרג והלא מתו אחריו כמה חסידים מישראל שלא הגיעה מעלתם למעלת אהרן בחסידות, לפרסת כף רגל אהרן על ייחוד השם!! והנה חברי דניאל הושלכו לכבשן האש בעבור שלא השתחוו לצלם, ואיך יעשה אהרן פסל שהמעשה קשה מהשתחוייה!! והלא אהרן קדוש השם היה ובניא על ישראל ומצוות רבות נתנו על ידו עם משה אחיו, והנה יהיה חור טוב ממנו ואם הוא עשה ע"ז, חייב היה משה להורגו קודם עובדי העגל!!" רבי"ע מציג פירושים אחרים למעשה אך דוחה אותם. בהמשך הוא אומר: "יועלה אחל לפרש דרך קצרה קצת הסוד. חלילה לחילה שעשה אהרן ע"ז גם ישראל לא בקשו ע"ז, קצת חשבו שמת משה שהסיעם מים סוף כאשר פירש. כי ראו שהקו אינו יורד בהר סיני ומשה התעכב שם ארבעים יום. ואין כח באדם לחיות זה הזמן בלא מאכל, כי הוא לא אמר להם מתי ירד. גם הוא לא ידע, כי השם אמר לו:

על המוות; ואהרן הכהן אכן השתמש בה בשעת הצורך כדי לעצור את המגיפה מעל עדת ה'.

לא יראני האדם וחי

בקשה "מוזרה" ביקש משה מאת ה': לראות אותו. - כך נראה לכאורה מתוך עיון בפסוקי התורה. ואכן כל הוגי הדעות של היהדות - אשר ידעו כי ה' א-להינו "אין לו דמות הגוף ואינו גוף" - האריכו להסביר כי לא את ראיית העין ביקש משה כי אם את ראיית השכל. ועל כך אמר לו הקב"ה כי אין בכוחו של בשר ודם להבין את ה' ואת דרכיו, "כי לא יראני האדם וחי".

לא בכדי נמשלה הבנת השכל לראייה. העין הרואה - אין בכוחה לראות את הדבר עצמו. היא רואה רק את המעטפת החיצונית שלו. אי אפשר לראות את האדם עצמו. אפשר לראות רק את עור פניו. כך גם ראיית השכל. ההבנה האנושית - אין בכוחה אלא להציג "הגדרות" - אשר כשמן כן הן: מפגישות את האדם עם המסגרת החיצונית של הדבר עצמו, אשר אותו לא יוכל להבין. כי אין בכוח האדם להבין דבר על בוריו, וכל אשר יוכל אינו אלא לעמוד על התופעות הפוגשות את החושים.

ואם כך הוא המצב, אם עיני השכל אינן מסוגלות להבין את ה' ואת דרכיו, כיצד יוכל האדם מישראל להידבק בבוראו? על כך עונה התורה במקום אחר: "שמע ישראל". המפגש של האדם עם הבורא אינו בעיני השכל, המתיימרות להגדיר את מה שאינו ניתן להגדרה. כוח אחר יש לו לאדם: השמיעה. השמיעה אינה פוגשת את המעטפת אלא את המהות. היא לא מתיימרת להבין אותה אלא לחוות את קיומה. זהו היחס של האדם מישראל על בוראו. הוא איננו מבין אותו. אך הוא חווה את קיומו יום ויום ושעה ושעה.

על כן מדגיש משה רבנו בתיאור של מעמד הר-סיני שהחוש העיקרי בו נפגש עם ישראל עם הקב"ה לא היה חוש הראייה, כי אם חוש השמיעה. "קול דברים אתם שומעים, ותמונה אינכם רואים, זולתי קולי". חטא העגל היה אף הוא בנקודה זו. בקשו ישראל כי יוצג בפניהם אל נראה, שאפשר לראותו ואפשר להבין אותו. לא ידעו כי כוחם העיקרי אינו כוח הראייה. זה ניתן לאומות העולם. כוחם של ישראל אינו אלא בקריאה הנצחית "שמע ישראל!"

האם תשא חטאתם)...(תשנ"ו)

הצעה מפתה מציע הקב"ה למשה רבנו. הן החזון להקים "ממלכת כהנים וגוי קדוש" - מאכזב. הן עם ישראל הראה שהוא מעדיף את הריקודים סביב עגל הזהב על פני קיום התורה ומצוותיה. והקב"ה בא ומציע הצעה מפתה: רק "הניחה לי - ויחר אפי בהם ואכלם, ואעשה אותך לגוי גדול". אותו עם, אשר הוציא מתוכו את דתן ואבירם, את המתאוננים ואת המתלוננים, ישלם את מחירו כשלונן, וירד מעל במת ההיסטוריה עם אות "ערב רב" אשר נספח אליו בצאתו ממצרים. ומיד יקום תחתיו עם ישראלי חדש: עם אשר יצא מחלציו של משה רבינו בכבודו ובעצמו. מעתה לא יהיה עוד צורך להתמודד עם כל הסוגים לאילולי הספורט והכוח, עם העובדים לאילולי הכסף והזהב. עם חדש יקום, אשר כל שאיפתו היא אך ורק הגשמת חזון אחרית הימים של תיקון עולם במלכות ש-די...

אך מהי תגובתו של משה, הרועה הנאמן? קשה לומר שהוא "קופץ על המציאה". להיפך! הוא מעיז להגיש אולטימטום לרבנו של עולם: "ועתה, אם תשא חטאתם" - מוטב. אני מוכן להתמודד עם הבעיות והקשיים שהעם הזה מערים עלי. "ואם אין - מחני נא מספרך אשר כתבת!" "אויס חבר!" אני מנתק את היחסים אתך! לא אסכים לקחת מפלגה אחת ולבנות ממנה עם חדש כאשר כל אחי הולכים לאבדון! והקב"ה - "מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים". "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו."

(את הדברים הללו שמענו חזור ושמעו מידי מוצאי שבת בשנה האחרונה לחייו של מורנו ורבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, אשר השבוע מלאו י"ד שנה להסתלקותו).

מחצית השקל (תשנ"ט)

"כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם - ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם; ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם". ומכאן למדנו - ואף כך אירע בימיו של דוד המלך - שאסור למנות את מספרם של אנשים מישראל; והעושה כך - מסכן את

עלה אלי ההרה ושב שם עד שאתן לך לוחות הברית". - גם הוא סבר כי אולי משה רבינו אכן לא יישוב. ובכלל, לא נחשב מעשה העגל לעבודה זרה שהרי הביאו זבחים והשתחוו לו, ואמרו: אלה אלוהיך ישראל. בעלון 206 הבאנו שיעור של הרב מרדכי הוכמן "ההיתר של עגל הזהב".

6. **חידוש הברית** - לקראת הכניסה לארץ הוזהרו ישראל מפני: "השֹׁמֵר לְךָ פֶּן-תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ", ניתוץ עבודה זרה, מצוות שלוש הברית, ביכורים ואיסור בשר בחלב.

7. **ירידת משה רבינו מההר וציווי בני-ישראל** - אחרי "אֲרַבְּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה" בהם "לָחֵם לֹא אָכַל וּמִיִּם לֹא שָׁתָה" - "וַהֲנִיחָה קֶרֶן עוֹר פְּנֵינִי". משה ירד מההר ומצווה את הדברים אשר נאמרו לו בהר, לובש שוב מסווה וממשיך בקבלת המצוות מהקב"ה. **אלהי מסכה לא תעשה לך** וסמוך ליה מיד כתוב, **את חג המצות תשמור** מה הסמיכות והקשר בין זה לזה: רק כי בערב פסח מרוב הטרדות ולחץ העבודה, עלולים ח"ו לבוא לידי כעס, והרי **כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה**, וזה ענין הסמיכות של חג המצות לעבירת ע"ז, וכמו כן מביא **הבאר היטב בשם הרוקח** שלא יאמר אדם כמה טורח יש בפסח זה, כי זה טענת הרשע שאמר "מה העבודה הזאת לכם"

שלשה סוגי עונש יש בחטא העגל:

א, שהיו עדים עם התראה, ודינו סייף (כעונש עיר הנידחת).

ב, עדים בלי התראה, ודינו מגפה.

ג, בלי עדים והתראה, דינו השקאה מאפר העגל.

מספר האגדה

מדרש ויקרא רבה ט.ג.

מעשה ברי' ינאי שהיה מהלך בדרך וראה אדם אחד שהיה משפץ ביתו. אמר לו: לשיגית, רבי, להתקבל אצלנו? אמר לו: הן.

הכניסו לביתו, האכילו והשקהו.

בדקו במקרא ולא מצאו

במינה ולא מצאו,

באגדה ולא מצאו,

בתלמוד ולא מצאו.

אמר לו: וברך.

אמר לו: יברך ינאי בביתו.

אמר לו ר' ינאי: יכול אפה לומר מה שאני אמר לך?

אמר לו: הן.

אמר לו: אמר: אכל קלב פתו של ינאי.

עמד האורח ותפסו לר' ינאי ואמר לו: ירשתי אצלך ואפה מונעה ממני?!

אמר לו: מהי ירשתי אצלך?

אמר לו: פעם אחת עברתי לפני בית ספר ושמעתי קול תינוקות שאומרים: "תורה צנה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג, ד) - "מורשה קהלת ינאי"

לא נאמר פאן, אלא "קהלת יעקב". אמר לו: למה זכית לאכל על שלחני?

אמר לו: מימי לא שמעתי דבר רע והחזרתי לבעלי, ולא ראיתי שנים מריבים זה עם זה ולא עשיתי שלום ביניהם.

אמר לו ר' ינאי: כל כך דרך ארץ אצלך וקראתיך קלב?

פיוט

פיוט פופולרי מאד, שחובר ע"י ר' רפאל ענתבי, מפייטני חאלב, על פי לחן של שיר ערבי (מקאם חגיגאז. לחן - יא פריד אל חוסני עשאק ג'מאלק). הכותרת לצד השיר מציינת אמנם - "לעשרת ימי תשובה", אולם חרף העובדה הזאת ועל אף המלים המדברות על התמודדות עם היצר הרע ובקשה מהקב"ה לסייע לאדם בהתרחקות מהרע ובשיבה אל ה', השיר הוא שיר שמושר בכל עת, בשבתות ובשמחות. אולי בשל לחנו העליו והמשמח, או אולי בשל התחושה העולה מן השיר שה' סולח ומוחל בעת שהאדם מתוודה ומתחרט על עוונותיו.

עֲזַרְנִי אֵל חַי הַלְכֵנִיעַ אֶת יֵצֵר הַמְּפַתֵּה הַמְרִיעַ

מִבְּלַתְּךָ אֵין מוֹשִׁיעַ לְהוֹשִׁיעֵנִי

דְּלַתִי תְשׁוּבָה חַי פֶּתַח לִי כִי שְׁבַתִי מְחַטְּאֵי וּמַעֲלֵי

אֲנָא צוֹרֵי שְׁמַע קוֹלִי מִהֵר עֲנֵנִי

אוֹדָה עָלֶי פִּשְׁעֵי אֶתְּהָ תִשָּׂא עֲוֹנֵי

סוֹד יְמִינְךָ הַפְּשׁוּטָה לְקַבֵּל אֶת נַפְשׁ הַמְתַּחַרְטָה

וְלֹא תוֹסִיף תִּתְּקַטָּא אֶלְיָךְ קוֹנֵי

כולם. מדוע ישנה סכנה בספירה? - לשם כך נלך בדרכו של רבנו בחיי, בפירושו לתורה.

כל קבוצה של בני אדם, בזמן שמספרם המדויק אינו ידוע – הרי היא קבוצה אחת. אין כאן משמעות לערכו המיוחד של כל פרט ופרט. אותו מכנה משותף – שהוא המגבש אותם להיות קבוצה אחת – "בולע" את כולם בתוכו. ואילו כאשר מגלים את מספרם המדויק של חברי הקבוצה, מתייחסים בכך לייחודו האישי של כל אחד ואחד.

כל קבוצה, מעצם טבעה, מורכבת מפרטים שונים זה מזה באופיים ובאחרות חייהם. כל ציבור מורכב מצדיקים, בינוניים ורשעים, כל אחד עפ"י אישיותו המיוחדת. מה שהופך אותם לציבור הוא הדבר השייך לכולם: הייעוד המשותף, המוצא המשותף והזהות המשותפת. אם נקח כל אחד מהם לבדו, ונבדוק את מצבו הרוחני והמוסרי, על מעלותיו ומגרעותיו – יהיה עליו לתת את הדין על כל מעשיו ומחשבותיו. אבל כאשר אנו מסתכלים על הכלל כולו מבטבט אחד – מה שעומד לנגד עינינו הוא רק הדבר המשותף לכולם.

המשותפת היא סגולת ישראל, ששמו של הקב"ה נקרא עליה, אשר על כן אנו נקראים בשם: ישראל. לכן, המביט על העם כולו במבט כללי, לא יכול אלא לומר: "כולך יפה רעייתי ומום אין בך". (וכן הוא בהיפך, אצל עמי-רשע כדוגמת עמלק, שכל זמן שהוא קיים כיישות לאומית מצווים אנו למחות את זכרו; אבל כאשר הישות הלאומית חדלה מלהתקיים אין לנו שום ענין אישי עם יחידים שמוצאם הביולוגי הוא מזרע עמלק). ספירתם של בני ישראל לוקחת את המטבע הלאומי הגדול, ופורטים אותו לפרוטותיו הקטנות והזעירות. הכלל הגדול האחד הופך להיות אוסף של פרטים. ואז, כאשר כל אחד נשקל בפני עצמו, עולות על פני השטח כל מגרעותיו. לכן מוטל עליו לתת את כופר נפשו.

על כן אומרת התורה: "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם" – דהיינו: למספרם – "ונתנו איש כופר נפשו לה'". וזאת כדי ש"לא יהיה בהם נגף בפקוד אותם – היינו: כאשר הקב"ה פוקד על כל אחד ואחד את עוונות האיש". כופר הנפש אינו מונח בסכום הכסף. עפ"י ההלכה אין הכרח לתת דווקא מחצית השקל של תורה. עקרונית, גם מחצית הדולר כשרה (אם אכן ערכה עולה על מחצית השקל). אך תנאי אחד הוא חוק ולא יעבור: מחצית. כי כאשר הפרט אינו רואה את קיומו הפרטי כמצאיאות שלמה העומדת בפני עצמה, אלא רואה את עצמו כמחצית בלבד, המחפשת את השלמתה במסגרת הכלל – אזי גם בפרטיותו אינו אלא אבר מאבריו של הכלל הגדול, ובכך "לא יהיה בהם נגף בפקוד אותם".

כיוור נחושת וכנו נחושת (תש"ס)

על הקמת המקדש נצטוונו כבר בפרשת תרומה, ועל בגדי הכהונה – בפרשת תצוה. עתה הגיע הזמן להיכנס אל הקודש פנימה. המשכן בנוי בכל הדרו. הכהן נתקדש לעבודתו ולובש את בגדיו. רוצה הוא להיכנס אל המקדש, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. שואף הוא לטעום את טעמה של החוויה המרוממת של המפגש עם אדון כל הארץ – בהיכל פנימה. רוצה הוא לחוש את עבודת ה' של הקרבנות, המביאה אותו לחוויה אדירה של קרבת א-להים.

בדרך הכניסה, בין אוהל מועד ובין המזבח – בין מקומה של החוויה החזונית לבין מקומה של החוויה המעשית – עומד לו הכיור. עומד הוא ומודיע: אל המקדש אין נכנסים "במגפיים". "לא ייכנס אדם להר הבית במקלו ובתרמילו ובאבק שעל רגליו..." – אומרים חז"ל במשנה במסכת ברכות. החפץ לעלות אל הר ה' צריך להכין את גופו לכך. עליו לקדש את ידיו ואת רגליו – כלי ההליכה וכלי העשייה – מן הכיור. ינקח אותן מן הזוהמה. יטהר אותן מכל טומאה. יקדש אותן מחיי החוליו, בהם פעלו עד אותו הרגע. כדי להגיע אל החוויות המרוממות, הם להתקדש ולהיטהר. המפגש עם שכינת ה' השורה במקדש – אם יבוא ללא הכנה מתאימה – סם המוות יש בו: "ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו."

ואם יבוא אדם ויאמר: הלא כבר טיהרתי את עצמי בדרך לכאן, במי חטאת ובמקוה טהרה! אמור לו: אין בכך כדי לבטל את החובה לקדש את הידיים ואת הרגליים בה בעת בה נכנס אתה אל

הרחק נא מעליה חֶבְרַת פֶּת הַצְּפוֹנִי

הפיוט התקבל גם בקרב חסידי חב"ד, לאחר שבשנת 1953 ביקש הרבי מנחם מנדל שניאורסון מהרב ניסן פינסון, ששימש בשנות החמישים שליח חב"ד במרוקו, לשיר משירי יהודי מרוקו במהלך התוועדות, והרב פינסון שר פיוט זה. בשנת 1980, במהלך ההוצאה לאור של הכרך השלישי של ספר ניגוני חב"ד הורה הרבי לעורך להוסיף גם פיוט זה לספר הניגונים חב"ד שם זה מופיע כמספר רס"ה בחב"ד לרוב מנגנים את זה בצנור ל"קל". בשנות השבעים הופיע הניגון באלבום "ניגוני חב"ד 11" של ניח"ח. בארכיון הספרייה הלאומית מופיע הקלטה של שמואל זלמנוב מנהל מקהלת ניח"ח שר את הניגון, ההקלטה מופיעה באתר הזמנה לפיוט. במהלך השנים הניגון בוצע על ידי אברהם פריד במופעי צמאה. הניגון הופיע בגרסת כיסוי אלבום צמאה 4 בביצוע עידן רפאל חביב בשינוי השיר ובסגנון שונה ממה שנהוג בחב"ד

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

שבוע שעבר: יד – עציצים בגינה ובבית

השבוע: טו – טלטול עציצים

מותר להכניס עציץ נקוב מהגינה לבית. אבל אין להוציא עציץ נקוב מהבית או מרפסת מרוצפת לגינה, מפני איסור נטיעה, שכן הנחתו על האדמה נחשבת כנטיעתו בארץ. ואם יניח תחתיו צלחת פלסטיק, יחשב כעציץ שאינו נקוב ומותר.

עציץ שנשבר, אם עוד נותר גוש אדמה עם שורשי הצמח, מותר להכניסו שוב לעציץ דומה, כדי לקיים את הצמח שלא ימות. אבל אם היה הגוש בעציץ שאינו נקוב, אסור להכניס אותו לעציץ נקוב, כי בכך מיטיבים את מעמדו כנטוע יותר בארץ.

מותר להניח ענפי פרחים וענפי בשמים באגרסל מים בחצר, ואף שעל ידי הנחתם במים הפרחים יפרחו והענפים ימשיכו לגדול מעט, אין בזה איסור זריעה הואיל ואינו מתכוון להשרישם.

מותר להוציא עציץ נקוב מהבית לחצר כדרך רשאי לא לצורך נטיעתו בחצר. למשל, הנצרך להעביר עציצים נקובים מדירה לדירה, רשאי לעבור דרך חצר, ואף להניחם שם לשעה קלה. וכן הנצרך לפנות את העציצים מתוך הבית כדי לנקותו, רשאי להניחם לשעה קלה בחצר. ויש מחמירים להניח בנייהם לקרקע חציה, ובעת מעבר דירה, לעוטפם בניילון (מאמ"ר ט, ח). והרוצה להקל רשאי. כאשר מוציאים עציץ נקוב מהבית לחצר, יש להניח תחתיו קערת פלסטיק או זכוכית. ואם נופו של הצמח יוצא מגבול העציץ, צריך שהחציה תהיה גם בין נופו לקרקע, מפני שגם כאשר ענפיו או עליו מעל הקרקע, הוא נחשב כמחובר לאדמה (משנה עוקצין ב, ט; גיטין כב, א, תוס' 'בתר', ורוב הראשונים). ויש מקילים בזה, כי רק לעניין טומאה מתחשבים בנוף (רמב"ם בפהמ"ש שם). ונכון להחמיר כשמניחים את העציץ על האדמה. עציץ נקוב שמונח על יתדות, נחשב כמונח על הקרקע, כי אין האוויר שביניהם חוצץ. ולגבי שבת נפסק שאין להגביה עציץ נקוב מהקרקע ליתדות, כי הוא מרחיקו ממקור חיותו, ויש בזה צד של קוצר, וכן אין לקרבו מהיתדות לקרקע כי הוא מקרבו למקור חיותו, ויש בזה צד של זורע (שו"ע או"ח שלו, ח). לגבי שמיטה שדינה קל יותר, אין לעשות כן דרך קבע, אבל לשעה קלה כדי להעבירו מבית לבית – מותר, כי אינו מתכוון לחברו לקרקע. וכך הדין כאשר מוציא את העציץ הנקוב לחצר לצורך ניקוי הבית. וכן נראה שמותר להעביר עציץ נקוב ממקום למקום בחצר, וכן הורו הרב ישראל ורש"ז"א (ענין משפטי ארץ ח, ט). ולמאמ"ר ט, ח, וריש"א יש להחמיר. וכיוון שכל הדין מדברי חכמים, הלכה כמקלים.

ובשבוע הבא בעז"ה: טו – טלטול

עציצים

מפלגת הפועלים הגרמנית

מפלגת הפועלים הגרמנית (בגרמנית: Deutsche Arbeiterpartei, DAP) הייתה מפלגה פוליטית למשך תקופה קצרה אשר ממנה צמחה המפלגה הנאצית (בגרמנית: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP) בראשי תיבות (NSDAP). מפלגת הפועלים הגרמנית התקיימה בשמה זה בין ינואר 1919 לפברואר 1920. נוסדה ב-5 בינואר 1919 בעיר מינכן על ידי אנטון דרקסלר, יחד עם גוטפריד פדר, דיטריך אקרט וקארל הרר. היא התפתחה מתוך תנועת עובדים בשם Freier Arbeiterausschuss für einen guten Frieden (קהילת פועלים חופשיים לשלום טוב), אשר דרקסלר הקים ב-1918. בהמשך אותה שנה שוכנעו דרקסלר וחבריו פוליטיים נוספים על ידי עיתונאי וחבר באגודת תולה בשם קארל הרר להקים את Politischer Arbeiterzirkel (מעגל הפועלים הפוליטי). החברים נפגשו לעיתים קרובות ודנו בנושאי לאומיות ואנטישמיות כנגד היהודים. את העידוד

הקודש פנימה. לפני כל מפגש ומפגש עם דבר ה', עליך להיטהר מחדש ובמיוחד. הכהן הגדול, ביום הכיפורים, היה מקדש את ידיו ואת רגליו לפני כל טבילה והחלפת בגדים, ואף לאחר כל זאת. כל חוויה דורשת הכנה משלה. על כן, איתן עומד הוא הכיור. נחושת מוצקה הוא עשוי. אין הוא עומד רעוע על האדמה. בסיס חזק יש לו. אף "כנו נחושת". עומדת היא חובה זו – של התקדשות לפני הפגישה עם הבורא – כחוק עולם, לו ולזרעו לדורותם.

ואף בימינו – כשאין בית המקדש בנוי, ואין כהנים בעבודתם – מצווים אנו להרים ולרומם את ידינו על ידי נטילת טהרה, לפני כל תפילה ולפני כל סעודה.

מנהיגותו של משה

הרב משה ליכטנשטיין

השיחה נאמרה בשנת תשס"ג, וסיכומה לא עבר את ביקורת הרב

לאחר חטא העגל, מתנהל דו-שיח בין הקב"ה למשה, בו מבקש משה מספר בקשות:

"וְיַעֲתָה אִם נָא מִצְאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעֲנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ וְאֶדְעָה לְמַעַן אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ... וְיֹאמֶר ה' אֶת כְּבֹדְךָ" (שמות ל"ג, י"ג-י"ח) הרמב"ם, מסביר מה הייתה כוונת משה כשביקש 'לראות את כבודו' של הקב"ה: "ביקש להשיג ה' על אמיתת מציאותו... ואמר: 'הראני נא את כבודך'" (שמונה פרקים, פ"ז)

יש להבין, מה פשר מיקומה של בקשה זו? מדוע מצא משה לנכון לבקש בקשה זו דווקא עכשיו, לאחר חטא העגל והנפילה הגדולה של עם ישראל? וכי לא היה מתאים יותר לבקש זאת בסוף פרשת משפטים, קודם לחטא?

נדמה, שהתשובה לתמיהה זו טמונה בתחילת דברי הרמב"ם: "וכאשר ידע משה רבנו שלא נשארה לו מחיצה שלא קרעה ושכבר נשלמו בו מעלות המידות כולן והמעלות השכליות כולן - ביקש להשיג ה' על אמיתת מציאותו"

כלומר, משה ביקש את בקשתו המיוחדת רק לאחר שנשלמו בו המעלות השכליות ומעלות המידות!

לשם ביאור תשובה זו, נחזור לעברו של משה רבנו. אין בתורה תיאור נרחב על ילדותו של משה. בהיותו נער הרג איש מצרי שהכה איש עברי מאחיו, ולאחר שהדבר נודע ברח למדין ורעה את צאן יתרו חותנו. מכאן ואילך, אין בתורה תיאור על קורותיו, עד לסיפור הסנה, שאירע בהיותו בן שמונים. במשך כשישים שנה רעה משה את צאן חותנו במדבר, ויש לשער שבחר להתבודד במדבר עם הצאן ולעסוק בפילוסופיה ובמטפיסיקה; הוא היה רחוק מבני עמו ומבני האדם בכלל, שוטט בעולמות עליונים ועסק ב"השגת מושכלות". חז"ל אומרים, כי יתרו לא הניח עבודה זרה בעולם שלא עבדה (רש"י, שמות י"ח, י"א). בית יתרו היה בית של חיפוש האמת, ונראה שגם משה השתלב במגמה זו.

לפיכך, אין פלא שמראה הסנה שאיננו אוכל, עורר מיד את סקרנותו - הוא קיווה, כנראה, למצוא בסנה פתח לעולמות עליונים. אולם, חלף זאת קיבל משה בסנה "מקלחת קרה" מהקב"ה, שהציג עצמו כ"א-להי אברהם, א-להי יצחק וא-להי יעקב" (ג', ו) ופנה אליו בשם ההיסטוריה של עם ישראל, ממנה התרחק משה במשך שנים כה רבות. הקב"ה ממשיך בתיאור סבלו וייסוריו של עם ישראל - מהם העלים משה עין - ובשם היסטוריה והמוסר הוא קורא לו ללכת לפרעה ולפעול לטובת עם ישראל. משה מתחמק ומנסה למצוא תירוצים: "מי אנכי כי אלך אל פרעה?" (ג', י"א), "והן לא יאמינו לי!" (ד', א), "לא איש דברים אנכי!" (ד', י"ז) ועוד. אולם, לבסוף 'מצליח' הקב"ה לשכנע את משה לקבל עליו את התפקיד.

על מידת ניתוקו של משה מן העם, תעיד שאלתו "ואמרו לי מה שמו - מה אמר אליהם?" (ג', י"ג). וכי מי שנמצא תחת עול שעבוד קשה מתחיל לשאול שאלות כאלו? האם מה שמעניין את העם הוא אם מדובר בשם הוי"ה או בשם א-להים? בהמשך, חוזר משה ואומר "למה הרעתה לעם הזה, למה זה שלחתני?" (ה', כ"ב). בתשובתו, מזכיר הקב"ה את אברהם אבינו (ו', ו). אברהם לא פרש מן העולם ועסק במושכלות, אלא דאג לבני דורו עד כדי דאגה לאנשי סדום הרשעים, בעוד שמהם מתנהג כאגואיסט ואיננו מוכן לדאוג לבני עמו!

אמנם, יש לדון את משה לכף זכות. אפשר, שהתנהגות זו נבעה

להקים את מפלגת הפועלים הגרמנית בדצמבר 1918, קיבל דרקסלר מהמנטור שלו, ד"ר פאול טאפל. טאפל היה מנהיגו של האיגוד הכול-גרמני (איגוד פאן-גרמני), דירקטור בחברת מאן, וחבר באגודת תולה. עם הקמת מפלגת הפועלים הגרמנית בינואר 1919, נבחר דרקסלר ליושב ראש והרר מונה ל"יושב ראש רייד", תואר כבוד. במאי נכחו רק 10 חברים בישיבה, באוגוסט נכחו 38 חברים בלבד בישיבה.

מכיוון שהיה ללא השכלה פורמלית וניסיון תעסוקתי, הוא ניסה להישאר בצבא במשך זמן רב ככל האפשר. [ביולי 1919 הוא מונה ל-Verbindungsmann (סוכן המודיעין) של Aufklärungskommando (סיור קומנדו) של הרייכסווהר, במטרה להשפיע על חיילים אחרים וכדי להסתנן למפלגת הפועלים הגרמנית. בעוד הוא עקב אחר הפעילות מפלגת הפועלים הגרמנית, נמשך היטלר לרעיונות האנטישמיים, לאומניים, אנטי-קפיטליסטיים, אנטי-מרקסיסטיים של המייסד דרקסלר. היטלר השתתף בפגישה שנערכה ב-12 בספטמבר 1919, והיה מעורב בוויכוח פוליטי סוער שהתעורר בה. דרקסלר שהתרחם מהיטלר הזמין אותו להצטרף למפלגה, היטלר התקבל רשמית באותו היום והפך לחבר ה-55 במפלגה. תוך פחות משבוע, קיבל היטלר גלויה מדרקסלר בה מצוין באופן רשמי כי התקבל למפלגת הפועלים הגרמנית והוא נדרש להגיע ל"ועדת" פגישה במטרה לדון בנושא. היטלר נענה והשתתף ב"ועדה". בדרך כלל, אנשי הצבא לא הורשו

להצטרף למפלגות פוליטיות. אולם במקרה זה, להיטלר ניתן אישור מקפטן קרל מאייר. יתרה מכך, הותר להיטלר להישאר בצבא ולקבל את המשכורת השבועית שלו. באותו זמן לא היו למפלגה כרטיסי חבר - רק בינואר 1920 הונפקו כרטיסים כאלה לראשונה:

כרטיס החבר של היטלר במפלגה

היטלר קיבל את המספר 555. בפועל הוא היה החבר ה-55 (הספירה החלה מהמספר 501 במטרה להציג את המפלגה כגדולה יותר). היטלר טען במיין קאמפף כי היה החבר השביעי במפלגה (ולמעשה, הוא היה החבר השביעי בהנהלה של הוועד המרכזי של המפלגה). לאחר שנשא את הנאום הראשון עבור המפלגה ב-16 באוקטובר, הפך היטלר במהירות לנואם הפעיל ביותר של המפלגה. הנהגת המפלגה העריכה את כישורי הרטוריקה והתעמולה של היטלר. עם תמיכתו של אנטון דרקסלר, היטלר הפך להיות ראש התעמולה במפלגה בתחילת 1920. היטלר העדיף את התפקיד הזה, הוא ראה בתעמולה את הדרך להביא לאומיות לציבורחברי המפלגה המעטים נכבשו במהרה באמונותיו הפוליטיות של היטלר שארגן את המפגש הגדול ביותר של 2,000 אנשים, ב-24 בפברואר 1920 במינכן. להפיכת המפלגה לרלוונטית יותר לחלקים רחבים באוכלוסייה, שונה שם המפלגה למפלגת הפועלים הגרמנית הלאומנית-Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP)

מורה של דור

ב"ספור לשבת" שבסוף העלון הבאנו ספורים אודות הרצי"ה זצ"ל. הרב צבי יהודה זצ"ל היה מנהיגו של דור ורבים מרבני הציונות הדתית הם תלמידיו. ביום העצמאות הרביעי, לפני פרוץ מלחמת ששת הימים, ביום העצמאות ה-19 של מדינת ישראל, נשא נאום, שלימים כונה מזמור י"ט של מדינת ישראל, ובו פירט את הגותו המדינית ויחסו למדינת ישראל, מדינת ישראל היא המדינה שחזו הנביאים. הוא אף דימה בין תפילין לבין טנקים, בכך שהטנקים משמשים כ"מכשיר מצווה", שעל ידם מקיימים בפועל את מצות כיבוש הארץ, שהיא מצווה מדאורייתא לפי הרמב"ן, וקבע שישראל צריכה לשאוף להרחיב את נחלתה ברחבי ארץ ישראל. הרב צבי יהודה ראה במדינה שלב בגאולת האומה. הוא השתדל מחד לחזק את מושג המדינה על כל מערכותיה ככל יכולתו, ומאידך פעל לתת למדינה צביון יהודי עורשי. עם ישראל מצוי בעיצומו של תהליך הגאולה, וראה בעליות יהודים, בהתרחבות הלאום על שטחי יש"ע וביישובם, ציון דרך חשוב בתהליך זה. ב-1957 השיא משואה בטקס הדלקת המשואות בערב יום העצמאות, כנציג היישוב הישן. ראייתו את מדינת ישראל כשלב מרכזי בגאולה וכתופעה של קידוש השם כלל עולמי, גרמה לו לנקוט בקו ממלכתי, והביאה אותו להפגין כבוד רב כלפי הממשלה וראשיה גם כאשר דעתו הייתה חלוקה

מתחושת תסכול וייאוש בה חש עוד בילדותו, בראותו את סבלו של עם ישראל ואת המצרי המכה איש עברי. ייתכן, שעל כן העדיף להתנתק ולשכוח את כל צרות עמו...

מכל מקום, מרגע שקיבל משה את המשימה על עצמו, הלכה וגדלה דאגתו לעם. שיאה של דאגה זו, בא לידי ביטוי כאשר לאחר חטא העגל פונה משה לקב"ה ומעדיף את מחיקתו מספר התורה על פני השמדת העם. משה מעדיף להשאר עם העם הנוכחי, על הצדיקים והרשעים שבו, ולנסות לשפר ולקדם דווקא אותם. משה מתבטל לגמרי כלפי העם, ומוכן להקריב בשבילו הכל!

רק עתה, לאחר שהגיע למדרגה מוסרית גבוהה זו בעקבות חטא העגל, יכול משה לבקש מהקב"ה "הראני נא את כבודך". בקשה זו באה מתוך הדו-שיח בנוגע לעתידו של עם ישראל, שכן היא מתאפשרת רק בעקבות מאבקו של משה למען עם ישראל. רק עתה הגיע לשלמות השכל והמידות, כפי שהסביר הרמב"ם.

הגמרא בברכות סג: מספרת, שלאחר שמשה נטה את אוהלו מחוץ למחנה, אמר לו הקב"ה "עכשיו יאמרו: הרב בכעס ותלמיד בכעס, ישראל - מה תהא עליהם? אם אתה מחזיר האוהל למקומו - מוטב; ואם לאו - יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיך". הקב"ה הסביר למשה שתפקידו הוא להציל את עם ישראל, ולא לעזוב אותו. ואמנם, משה מבין את המסר ומציל את עם ישראל מכליה.

זראית את אחוריי, ופניי לא יראו – הבעש"ט על התורה

זינאל סרי-לוג

הגמרא על פסוק זה מפורסמת מאד (ומובאת כמובן ברש"י): "אמר רב חנא בר ביזנא אי"ר שמעון חסידא: מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין" (ברכות ז ע"א)

על דברי רב חנא יש לשאול שתי שאלות של פשט: ראשית - מה פשר ההתגלות הזו למשה? ושנית - מה הקשר בין קשר התפילין של קודשא בריך הוא לבין י"ג המידות של רחמים שגילה לו למשה באותו מעמד, לאחר חטא העגל?

לאיזביצר (רבי מרדכי יוסף ליינר מאיזביצה) יש פירוש נפלא ופשוט: "תפילין מרמזים על דביקות וחיבור (גם לפי פעולת הקשירה על הלב ובין העיניים, וגם על פי שמש: כמו 'נפתולי א-לוהים' או 'צמיד פתילי' שבפרשת פרה), היינו - שאנו מקושרין בהקב"ה. אף שיעבור עלינו מה - לא נתפרד ממנו". ("מי השילוח" ח"א דף צד ד"ה 'והסירתי')

אם ניזכר במה שכתוב בתפילין של הקב"ה, נוכל גם להסביר את הקשר בינם לבין חטא העגל וי"ג המידות של רחמים: "ותפילין דמארי עלמא - כתיב בהו 'מי גוי גדול'. היינו שהש"י משתבח בישראל שהם מתקשרים בו, וגם הש"י נקשר בהם. אף כי יחטאו - לא יהיה נתוק מהם אהבתו".

הסוד שנתגלה למשה בנקרת הצור הוא שאף לאחר החטא הכי גדול בתולדות עם ישראל - יש נקודה שבה עדיין ה' אוהב את ישראל בדיוק כמו שאהב אותם בימי האבות, וכמו שהיה מאז ומעולם. למרות חרון האף הגדול, ולמרות שה' רצה כמעט להשמידם - יש צד באהבה ההדדית שלא נפגם ולא יכול להפגם. אמנם, למשה נאמר גם "ופני לא יראו": במבט אל העבר אפשר לראות כיצד החטא אינו יכול לפגום בקשר, אך ביחס להווה - יש עבירה ועונש, ויש עדיין הסתר פנים. גם בתפילין שלנו, שכתוב בהם "ואהבת את ה' א-לוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", יש הצהרה: בכל מידה ומידה שהוא מודד לנו, ולמרות כל העונשים, ההסתרות והצרות - לא יהא שום פחות באהבתנו אליו. לכך אנו מתפללים בשני המובנים: "ואהבתך אל תסיר/תסור ממנו לעולמים".

כי תשא – אידיאל ומציאות

הרב אורי שרקי שליט"א

למה משה בושש לרדת? אמנם זה עניין טופוגרפי, כי לוקח זמן לרדת משהר. אך למה משה לא קיבל את הלוחות למטה, כך שיהיה מיד עם העם. אלא שקיים פער בין האידיאל למציאות, הבא לידי ביטוי גשמי במרחק בין פסגת ההר לתחתיתו. משה לא מקבל את הלוחות למטה כי מדרגתו מעל העם. ההפרש בין האידיאל למציאות יוצר מצב שבו אור גדול מבקש להיכנס לכלי שאינו מוכן, כעין שבירת כלים שנייה.

עליהם, עם זאת הדבר לא מנע ממנו מלבקר את מעשיהם באופן תקיף ביותר כאשר הם פעלו לדעתו בניגוד לציווי התורה. אך טבעי הוא כי תלמידיו הרבים פרושים בכל רחבי הארץ ומנהיגים את הצבור, הכללי ובמיוחד הדתי. בין הידועים שבהם:

הרב שלמה אבינר - רבה של בית אל ונשיא ישיבת עטרת ירושלים. ערך כרכים רבים משיעוריו בסדרה שיחות הרב צבי יהודה

הרב איתן איזמן - בעבר מנכ"ל הרבנות הראשית, ראש רשתות החינוך נעם וצביה

הרב יוסף אלנקווה - רב חבל עזה לשעבר

הרב בנימין אייזנר - שימש כר"מ בישיבת ירושלים לצעירים ובישיבה קטנה מורשה

הרב בנימין אביעד - שימש כרב המועצה האזורית שפיר וכחבר מועצת הרבנות הראשית

הרב שמואל אליהו - רב העיר צפת וחבר מועצת הרבנות הראשית

הרב ישראל אריאל - ראש מכון המקדש

הרב יעקב אריאל - לשעבר רבה של רמת גן ונשיא ישיבת רמת גן

הרב יוסף בדיחי - היה משמשו של הרצ"ה והוציא מקצת מכתביו לאור, מחבר הספר גאולת אור הצב"י, ממשנתו של הרצ"ה

הרב אלי בזק - ר"מ בישיבת הר המור

הרב דב ביגון - ראש מכון מאיר

הרב משה בלייכר - ראש ישיבת שבי חברון

הרב יהושע בן מאיר - ראש ישיבת שבות ישראל

הרב יואל בן נון - ממייסדי ישיבת הר עציון

הרב חיים דרוקמן - ראש ישיבת אור עציון וראש ישיבות בני עקיבא

הרב צפניה דרורי - רב העיר קריית שמונה וראש ישיבת ההסדר.

הרב דוד חי הכהן - ראש ישיבת נתיבות ישראל בבית ים

הרב בנימין הרלינג הי"ד - לימד בישיבת אלון מורה

הרב מיכאל הרשקוביץ - ר"מ בישיבת מרכז הרב היישוב נריה

הרב עודד וולנסקי - ר"מ בישיבת הר המור

הרב ירחמיאל ויס - לשעבר ראש ישיבת ירושלים לצעירים

הרב אלישע ושלצקי ז"ל - מראשי תנועת אל עמי

הרב אליעזר ולדמן ז"ל - ראש ישיבת ניר בקריית ארבע

הרבנית חנה טאו - מחלוצות לימוד התורה לנשים

הרב צבי ישראל טאו - נשיא ישיבת הר המור ועורך כרוזיו להלכות ציבור

הרב שאר ישוב כהן ז"ל - רבה של חיפה ונשיא מוסדות אריאל

הרב שמואל כ"ץ - רב וחוקר תולדות הרבנות הראשית

הרב אליקים לבנון - רבה של אלון מורה, וראש ישיבת ברכת יוסף

הרב יעקב לבנון - ר"מ בישיבת הר המור

הרב משה לוינגר ז"ל - ממייסדי היישוב היהודי בחברון

הרב דב ליאור - רבה של קריית ארבע, ראש ישיבת ניר ואב"ד

הרב אליהו מאלי - ראש ישיבת שירת משה ביפו

הרב אליעזר מלמד - רב היישוב הר ברכה וראש ישיבת הר ברכה

הרב זלמן ברוך מלמד - רב היישוב בית אל לשעבר וראש ישיבת בית אל, עורך כרוזיו ארץ הצבי

הרב אלי סדן - ראש המכינה הקדם צבאית בני דוד בעלי

הרב זאב סולטנוביץ' - ר"מ בישיבת הר ברכה ומחבר ספרים

הרב חנן פורת ז"ל - היה חבר הכנסת וסופר

הרב יעקב פילבר - מייסד וראש ישיבת ירושלים לצעירים לשעבר

הרב יעקב פיינגנבוים - ראש מכינה קדם צבאית קשת יהודה בקשת לשעבר

הרב מנחם פליקס - מראשי תנועת גוש אמונים

הרב הלל פלסר - ממייסדי תלמוד תורה מורשה, וראש המוסד

הרב מנחם פרומן ז"ל - רבה של תקוע לשעבר

הרב יוחנן פריד - רבו של "בית מאיר", לשעבר ראש האגף לתרבות תורנית במשרד החינוך

הרב יהושע צוקרמן ז"ל - מרבני הר המור וראש תנועת אל עמי

הרב צבי קוסטינר - ראש ישיבת מדברה כעדן במצפה רמון

הרב איסר קלונסקי - רבה של שכונת גבעת מרדכי בירושלים, מעורכי ספרו אור לנתיבותי

הרב עוזי קלכהיים - ר"מ בישיבת מרכז הרב ומחבר ספרים במחשבת ישראל

הרב יוסף קלנר - ר"מ במכינה קדם-צבאית בני דוד ובמכון מאיר

הרב יהושע רוזן - מראשוני תלמידיו, ר"מ בישיבת ירושלים לצעירים

באופן דומה, לקראת שנת ת"ר היתה תסיסה בירושלים כי קראו בזוהר שאז יפתחו מענינות חכמה בעולם ועם ישראל יגאל. היות ולפי ראייתם הזמנית זה לא קרה, נמצאו כאלו שהתייחסו מהגאולה והשתמדו. בראייתנו ההיסטורית היום, ברור שהתהליך אכן החל אז. זו תבנית קבועה. כשמשוהו מתחיל, יש רצון להשלמה מיידית, והעיכובים מייאשים. לכן נוצרת תגובת נגד לתהליך, חטא העגל. לפי חז"ל בירושלמי, חטא העגל התרחש בדיוק בשעה של מסירת הלוחות למשה. ביקש ה' למשוך את הלוחות וגברו ידי משה. זאת מכיוון שהתורה במהותה צריכה להינתן לעם ישראל. התורה היא הדיבור של ה' לעם ישראל. אין משמעות לדיבור אם אין עם מי לדבר. לכן ידי משה גברו, כי בהלקח הלוחות אין להם יותר משמעות. לפי זה הלקח של מעשה העגל הוא שאין אפשרות לסגת מבחירתו של עם ישראל כמקבל התורה, אף אם יחטא מאוד. המהר"ל מבאר מדוע דווקא בשעת קבלת הלוחות נגרם החטא, כמאבק מתמיד בין "הנבדל" ובין הטבע. הטבע דורש אחידות והנבדל דורש חריגה. האחד והנבדל נלחמים זה בזה. האחד אינו יכול לשאת את החריג. המפגש של משה עם ה' וקבלת התורה הוא אירוע חריג בכל קנה מידה, והטבע מתקומם נגד זה בכל יכולתו. גם לפני מעשה העגל מד, ה' מודיע למשה שמלאך ינחה את עם ישראל ורש"י מפרש שבישר לו שיחטאו וה' ישלח מלאך במקום הנהגה ישירה. לפי זה, חטא העגל הוא חלק מתוכנית מתן תורה, כי בהתעלות שכזו, יש לצפות למעידה מיידית.

משה בושש לבוא כי המעמד האידיאלי שבו היה לא יכול היה להתאים במלואו למדרגת האומה באותה שעה, ויש צורך בזמן כדי לגשר על הפער. אך ההתממהות של משה וחטא העם הבהירו כי בחירת ה' את עם ישראל אינה בחירה אנושית שניתן להתחרט עליה אלא בחירה אלוהית שיצרה את עם ישראל כעם סגולה, כיצירה אלוהית נצחית שלא תשתנה.

ספור לשבת

בשנה מעוברת ישנם שני חודשי אדר: אדר א' שאורכו 30 יום ואדר ב' שנחשב מבחינת הלכתית לחודש אדר "הרגיל" ובו חלים כל אירועי החודש כמו חג הפורים (למעט אזכרות לנפטרים, שיש לגביהן מסורות שונות: למנהג ספרדים בשנה מעוברת מקיימים את יום הזיכרון באדר השני, שהוא אדר העיקרי לעניין פורים וארבע פרשיות. ולמנהג אשכנזים מקיימים את יום הזיכרון באדר הראשון, כדי שלא לדחות את המצווה, ואדר השני הוא עיקרי רק לעניין פורים וארבע פרשיות ולא לשאר העניינים. ועוד, שהואיל וחודש אדר השני יותר שמח, שמקיימים בו את שמחת הפורים, יש מקום לזכור את המתים באדר הראשון. ויש מהאשכנזים שמחמירים לקיימו פעמים, בשני החודשים (שר"ע רמ"א תקסח, ז, מ"ב מא). בי"ד באדר תשפב מלאו 40 שנה להסתלקותו לגנזי מרומים של הרב צבי יהודה הכהן קוק (הרצ"ה) זצ"ל, בנו תלמידו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק (הרא"י) זצ"ל, מורה הדור.

הרב צבי יהודה אהב כל אחד מישראל וקירב אליו את כולם, מבלי לקשר כלל את אהבת האדם עם התקרבותו לתורה. על לשונו של הרב צבי יהודה הייתה שגורה מימרתו של הלל הזקן בפרקי אבות: "הווי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" אבות א, יב, הוא היה מדגיש שלא כתוב: אוהב את הבריות כדי לקרבן לתורה, אלא אוהב את הבריות ומקרבן לתורה ב"ו החיבור. והסביר הרב שאהבת הבריות היא ערך חשוב בפני עצמו, ואיננה באה כאמצעי לקירוב לבבות לתורה. ומתוך שאדם אוהב את הבריות, אהבתו גורמת ל"מקרבן לתורה". המושגים 'חילוני' ו'דת' לא היו קיימים אצלו, אלא כולם יהודים ולכן יש לאהוב ולקרב את כולם. בימיו לא הייתה תנועת תשובה גדולה ומפותחת כבימינו, ולא היו כמעט ישיבות מיוחדות לחוזרים בתשובה. הרב, באהבת ישראל העצומה שפיעמה בקרבו, זרע זרעים ראשונים של תשובה, אולם גישתו לא הייתה "להחזיר בתשובה" בדרך מהירה ושטחית. הוא ביאר שדרכו בקירוב רחוקים אינה באמצעות הרגש, אלא דרך העמקה בנושאי אמונה. נבוכים ומחפשי דרך חשו רצויים בביתו והיו סרים אליו שוב ושוב לבקש עצה. הוא דיבר אל כל אחד בשפתו, וכשביקשו ממנו להורות את הדרך ליהדות, לא התחיל במצוות תפילין או במצוות מעשיות אחרות, אלא בשורשי האמונה - אמונה בה' ובייחודו של עם ישראל. הוא עזר לפונים אליו למצוא חוטים המקשרים אותם לכלל ישראל והראה להם כי בשורש נשמתם חשים הם שייכות עמוקה לכלל ישראל, לתורת ישראל ולארץ ישראל. לרב כאב מאוד שיש יהודים שאינם מקיימים מצוות, אך הוא סבר שהאמונה היא תנאי לקיום המצוות, כפי שנאמר במשנה: "יקבל עול מלכות שמים תחילה ואחר כך עול מצוות" ברכות ב, ב. על כן לא נתן למתייעצים עמו הרגשה שמטרת השיחות היא לגרום להם להניח תפילין או לקיים מצווה זו או אחרת. הוא לא דרש מאיש לכסות את ראשו. אדרבה, כשחש שמישהו חובש כיפה לכבודו ביקש להסירה, שכן סבר שחבישת כיפה צריכה לנבוע מהכרה פנימית, ולא להיות מעשה חיצוני.

בחור שהגיע אל הרב חבש כפה לכבודו. ביקש ממנו הרב שיסירה וירגיש בנוח. כששאל הבחור את הרב כיצד לפנות אליו, השיב לו הרב "קרא לי צבי". לאותו הבחור הייתה מחשבה לרדת מן הארץ, לאחר המפגש עם הרב והאהבה שהקרין כלפיו, חש שיש לו עוגן הצלה ונשאר בארץ.

למבקר אחר שהתנצל בפניו על שאינו חובש כיפה ענה הרב ואמר - "אני כלל איני מסתכל על הראש, אני מסתכל על הלב, ולך יש לב יהודי חס!"

כשאחד המתקרבים שלמד אצלו רבות הביע רצונו להתחיל בקיום מצוות, עיכבו הרב ואמר: "עדיין לא". כשהלה התעקש, אמר לו: "הבה נלמד את 'ספר המצוות' (לרמב"ם)". כשקרא את המצווה הראשונה: "לידע שיש שם אלוה", הבין אותו בעל-תשובה שעליו עוד ללמוד אמונה...

ובמרכז הרב הרב אברהם רמר - רב בבית אל ובישיבת ירושלים לצעירים
הרב פרופ' נחום רקובר - מראשוני תלמידי, הוציא לאור את ספרו קניין תורה
הרב חיים אביהו שוורץ - רב בישיבות בית אל ומרכז הרב. ערך והוציא את שיעוריו בסדרה מתוך התורה הגואלת
הרב אמנון שוגרמן - ראש ישיבת הגולן בחיספין
הרב חיים שטיינר - ר"מ בישיבת מרכז הרב ומעורכי ספרו אור לנתיבתי
הרב אריה שטרן - רב העיר ירושלים וראש מכון הלכה ברורה ובירור הלכה

הרב מרדכי שטרנברג - ראש ישיבת הר המור בירושלים
הרב עמיאל שטרנברג - ראש ישיבת הר המור בירושלים וראש כולל "חזון אלחנן" בעיר דוד
הרב יצחק שילת - מהדיר כתבי הרמב"ם וממייסדי ישיבת ברכת משה במעלה אדומים
 הרב יעקב אלעזר כהנא שפירא - ראש ישיבת מרכז הרב וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל
הרב אורי שקי - ראש המחלקה הישראלית במכון מאיר ורב קהילת בית יהודה

פרפראות לפרשה

מחצית השקל. למה לא שלם, כי צריך האדם להחזיק את עצמו לחצי ולא לאדם השלם.

כי תשא - אני יודע!

אור	מסכה	זה	אות
קידה	נקרת	חלבנה	בושש
רוקח	סמים	טחן	גרה
שמן הקדש	ענות	יהושע (בן נון)	דל
תבונה	פני	כיוור	הין
		לבונה	ויצר

ומנגד, היו מקרים שבהם חש הרב שהאדם כבר בשל לקבלת עול מצוות, אך קשה לו לעשות את הצעד הראשון, או אז נסך בו כוחות ועודדו לעשות זאת. יום אחד שאל הרב בחור שהיה אצלו כבן בית, אך עדיין לא קיים מצוות וישב בשיעורים ללא כיפה: "מדוע אינך מניח תפילין?" הזדעזע הבחור מתמיהתו של הרב, ומני אז החל לקיים מצוות ולהתמיד בלימודיו בישיבה עד שהיה תלמיד חכם חשוב.

בן למשפחת אדמו"רים שהתחבר ל"שומר הצעיר", התיישב בקיבוץ בצפון ועזב את מסורת אבותיו. לימים מונה לתפקיד מרכזי בארגון 'ההגנה' בירושלים, וכמסווה להסתובבותו בלילות ברחובות העיר חילק עיתונים. בשעות הקטנות של הלילה, היה מגיע לביתו של הרב צבי יהודה והרב היה פותח את הדלת ומקבל מידו את העיתון. כשחזר הדבר על עצמו, לא יכול היה האיש להתאפק ושאל את הרצי"ה: "מדוע אתה קם באמצע הלילה לקבל את העיתון, הרי אני יכול לזרוק אותו דרך החלון?" השיבו הרצי"ה: "אתה טורח ובא אליי בארבע לפנות בוקר להביא לי את העיתון, ולא אקום לקראתך?!" ומסיים מחלק העיתונים: "הקשר שנוצר הלך והתהדק ובעקבותיו שבתי אל מסורת אבותיי שעזבתה זה שנים". מספרים עליו שהיה משכים מביתו בקיבוץ חניתא להתפלל במנין בשלומי.

כשנשאל הרצי"ה בריאיון עיתונאי: "במה כוחך? כיצד אתה מצליח להשפיע על הרחוקים?" השיב: "בא אני מכוח כוחו של אבא. אותם רחוקים באים כדי לשמוע את המשך דברי הקודש של אבאז"ל, שאת שיטתו ניתן למצות בשני האל"פים: **אהבה ואמונה**".

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

מורשת עזר

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 676 שבת פרשת ויקהל שבת שקלים באדר א תשפ"ב 26 פברואר 2022
לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, ז"ל. תנצב"ה
לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימני, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב

כניסת שבת: 1704 צאת שבת: 1810

משלכנס אדר מרלים בשמוחה

השבוע בדברי הימים

כה אדר ה'ק"ט (אדר א') - כ-2,000 יהודים נשרפו למוות בשטרסבורג, צרפת (הרחבה תשע"ו). ה'תרס"ב (אדר א') - נוסדה תנועת "המזרחיים ה'תשי"ז - משה ברזני, חבר מחתרת הלח"י, נשפט, נמצא אשם ונגזר דינו לעונש מוות בגרדום. הוא מתאבד כחודש לאחר מכן לפני ביצוע העונש ה'תשכ"ח - נפטר ד"ר ברוך מרדכי מרגליות, מחשובי חוקרי הספרות התלמודית ותקופתה. ה'תשנ"ל (אדר ב') - רבי יצחק אבוחצירא, אשר כונה "הבבא חאקיי" ושימש כרב ברמלה ולוד, נהרג בתאונת דרכים. ה'תשס"ה (אדר ב') - נפטר סול בלו, סופר אמריקאי יהודי, זוכה פרס נובל **כו אדר** ה'תשי"ח (אדר ב') - שיירה ראשונה מגיעה לירושלים במסגרת מבצע נחשון במלחמת השחרור. ה'תשי"ז - נוסד המושב בית מאיר. ה'תשכ"ב (אדר ב') - קרבות אוויר מתנהלים מעל רמת הגולן בין חיל האוויר הישראלי לחיל האוויר הסורי. ה'תשמ"ד (אדר א') - נשיא לבנון, אמין ג'ומיי מבטל הסכם שחתם עם ישראל להסגת כוחות סוריה מהמדינה לאחר נסיגת ישראל. ה'תשנ"ד - נפטר הרב עזרא ציון מלמד, פרופסור לתלמוד פרס יהודי, זוכה פרס ישראל לתלמוד. ה'תשס"ב - 11 ישראלים נרצחו בפיגוע התאבדות בקפה "מומנט" בירושלים. ה'תשס"ג (אדר א') - אריאל שרון מציג את ממשלתו השנייה בפני הכנסת. ה'תשס"ו - נפטר רודולף ורבה, פרופסור לפרמקולוגיה סלובקי יהודי, ניצול אושוויץ. ה'תשס"ח - נפטר שוש עטרי, שדרנית רדיו.

כז אדר ה'תרל"ה - נפטר רבי יוסף שאול נתנזון (ראה עלון תש"ע), רבה של לבוב, בעל "שואל ומשיב". ה'תש"ג (אדר א') - תחילת גירוש יהודי תראקיה ומקדוניה לטרבלינקה. ה'תשי"ה - היינריך הימלר מורה, שלא על דעתו של היטלר, להפסיק את השמדת היהודים. ה'תשי"ט (אדר ב') - נפטר אריה ליאו מאיר, מזרחן וחוקר תולדות האמנות האיסלאמית. ה'תשכ"ט - גולדה מאיר מציגה את ממשלת ישראל הארבע עשרה. ה'תשל"ט - הסכם השלום בין ישראל למצרים נחתם על ידי ראש ממשלת ישראל מנחם בגין, נשיא מצרים אנואר סאדאת ונשיא ארצות הברית ג'ימי קרטר. נפטר רבי חיים סינאוני, מקובל, מרבני יהדות תימן.

כח אדר נחגג בעבר כיום שמחה, בעקבות ביטול גזרות השמד של אדריאנוס קיסר (על פי מסכת תענית, י"ח). ה'תרע"ג (אדר א') - נפטר אברהם אבי אדולף ארליך, רב בלטביה ובפרוסיה. ה'תרפ"ז (אדר ב') - נוסדה תנועת הקיבוץ הארצי (הרחבה תשע"ז) ה'תשי"ב - תחילת הרציחות ההמוניות בבולז'ץ - מחנה ההשמדה הראשון של גרמניה הנאצית. ה'תשי"ז - נפטר גדליה אלון, היסטוריון, חוקר תולדות ארץ ישראל וחתן פרס ישראל ה'תשל"ב - "מבצע החלב" של הפנתרים השחורים: גניבתו והעברתו לשכונות עוני

כט אדר - ד'תתקנ"ו - נרצחו הבחור יצחק בן אשר משפיר נכד הריב"א ויהודים נוספים, בעלילת דם. ה'תרכ"ו - נפטר רבי שלמה הכהן רבינוביץ מחבר ספר 'תפארת שלמה', מגדולי האדמו"רים בדורו ה'תרל"ו - נפטר הרב אברהם שאג-צוונר - רב אוסטרו-הונגרי ובסוף ימיו בירושלים מתלמידי החתם סופר ה'תש"ג (אדר א') נפטר ההיסטוריון אלכסנדר שור. תש"ח אדר ב הקסטל נכבש סופית בידי כוחות ההגנה, אחרי שהחליף ידיים כמה פעמים נפתחה הדרך לירושלים במבצע נחשון הכפר דיר יאסין נכבש על ידי כוחות אצ"ל ולח"י ה'תשמ"ו (אדר א') - נפטר הרב יעקב קמינצקי ראש ישיבת" תורה ודעת "בארצות הברית תתנ"ז נפטר הרב גרשון ליבמן, ראש ישיבת אור יוסף-נובהרדוק בארמונטוויר, צרפת ה'תשנ"ט - אריז דרעי מואשם בבית המשפט בקבלת שוחד ה'תשס"ו - מפלגת קדימה זוכה בבחירות לכנסת ה-17 בישראל, לראשונה מאז קום המדינה לא זוכה מפלגת הליכוד או מפלגת העבודה בבחירות

חל השנה ל אדר א דראש חדש אדר ב. היום השלושים בחודש אדר א', אשר נוסף ללוח העברי רק בשנה מעוברת. בשנה רגילה, בה אין תאריך ל אדר באדר מצוינים האירועים אשר אירעו בלי באדר א', על פי רוב השיטות, בתאריך א' בניסן. ה'תקנ"ט - נפוליאון כובש את יפו ה'תשי"ח - 12 הרוגים בפיצוץ מכונית תופת בבית המוסדות הלאומיים בירושלים נפטר אריה לייב יפה, משורר ומנהיג ציוני ה'תשמ"ד - העיתון "חדשות" יוצא לאור ה'תשס"ח - 8 נרצחו בפיגוע ירי בישיבת מרכז הרב בירושלים.

א אדר משלכנס אדר מרלים בשמוחה בזמן שבית המקדש היה קיים, היו מכריזים בכל תפוצות ישראל בתאריך זה על גביית תרומת מחצית השקל, לצורך קרבנות הציבור שבמקדש (מסכת שקלים, פרק א, משנה א) היו מכריזים בתאריך זה, שיש לעקור את הכלאיים. זאת משום שבתאריך זה הם גדלו במידה מספקת כדי שיהיו ניכרים (מסכת שקלים, פרק א, משנה א). ה'תכ"ג - נפטר **רבי שבתי כהן** (השי"ד) (ראה הרחבה), רב ופוסק הלכה ה'תק"ג - נפטר רבי עמנואל חי ריקי, פרשן ומקובל. ה'תקס"ה (אדר ב') - נפטר נפתלי הרץ וייזל, בלשן ומשורר עברי, מאבות תנועת ההשכלה היהודית. ה'תקס"ז - "סנהדרין גדולה" של יהודי צרפת כונסה בפקודת נפוליאון בפריז, לתת תוקף הלכתי להגדרת זיקת היהודים מצד אחד ולתת ומצד שני לצרפת "מולדתם". ה'ת"ר (אדר א') - פרשת עלילת דמשק נפתחת בהיעלמותו של נזיר נוצרי. ה'תרנ"ח - אמיל זולא נאסר לאחר פרסום מכתבו "אני מאשים", שבו הוא יוצא נגד האנטישמיות של הממשל הצרפתי, שהשתקפה בפרשת דרייפוס ה'תרס"ה (אדר ב') - נתפרסם "קול קורא אל צעירי ישראל אשר לבם לעמם ולציון" מאת יוסף ויתקין. ה'תשי"ג (אדר א') - נפטר הרב בן ציון נסים פרדס. ה'תשי"ח (אדר ב') - מוקם חיל התותחנים ה'תשמ"ז (אדר ב') - 3 צעירים יורים בישראל קסטנר בפתח ביתו. קסטנר מת מפצעיו 11 ימים מאוחר יותר ה'תשמ"ג - ממשלת ישראל מעבירה את אריאל שרון מתפקיד שר הביטחון, לאור ההמלצות בדו"ח ועדת כהן שפורסם ב-7 בפברואר הוא ממונה לשר בלי תיק, ומוחלף בתפקיד שר הביטחון על ידי משה ארנס ה'תשס"ג (אדר ב') - 17 הרוגים בפיגוע בקו 37 בחיפה ה'תשס"ה (אדר א') - נפטר ארתור מילר, מחזאי אמריקאי (אדר ב') - נפטר אמיר דרורי, סגן הרמטכ"ל ומנכ"ל רשות העתיקות.

ויקהל - מי יודע ?

הרב יהושע שקדי

פרשת ויקהל

א זה מתחרז ומזכיר רוצח מסוכן אדון רק אחת ממלאכות המשכן
ב. מחצית השקל משקלה כמו הנזם שנתן אליעזר לכלה
ג. מילה נרדפת לקודקוד אותה צריך לפקוד
ד. מבני השפחות ולעבודת המשכן הוא לא חשוב פחות
ה. נשאר המון ממה שהביאו ההמון
ו. אות לתפוס את היריעות
ז. עטרה סימן לכתר תורה
ח. האם תדע אחת ולתמיד מהו השם השני של הצמיד
ט. הנשים עשו על העיזים מבלי שאת הנוצה גוזזים
י. שימש את יריעות המשכן ואת קלעי החצר ונמצא במחנה כשאויב בא להצר
כ. בכניסה לחצר, משמאל ומימין יש חלק בגוף המופיע בברכת בנימין
ל. יש פנים ומחולק לכהנים
מ. חמש יריעות תפורות ארבעים דף עם שורות
נ. מה שחסר הם חיכו לראות ולכן נחסר מהם אות
ס. למזבח הוא אחד הכלים ובים על הגלים
ע. כך מכונה מזבח החיצון על שם הקרבן שעולה לרצון
ע. תשעה כאלו היו במנורה, ליופי וגם במטה אהרן, שלא יטילו בו דופי
פ. שם זהב על הקרשים המתין וחיכה, אולי לאנשים
צ. על הציץ כתוב אותםפיתוחי חותם
ק. במעיל צריך להיות וכמהוה נרבה זכויות
ר. שלוש אבנים בחושן ובאפוד נתונים
ת. מין חיה לצורך המשכן היתה

"ויקהל משה"

הרב אהרן ליכטנשטיין, שיחה לפרשת ויקהל תשנ"ד לא עברה את ביקורת הרב.

פרשת השבוע, מתארת את המעמד בו הקהיל משה את כלל ישראל: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל..."
(שמות ל"ה, א') הרשב"ם על אתר, מסביר שמטרת המעמד הייתה פרנמטית: "לקחת מכל אחד לגולגולת וגם להזהירם על מלאכת המשכן"
לעומת זאת, הרמב"ן מסביר שמטרת מעמד ההקהל הייתה שונה: "ויתכן שהיה זה ביום מחרת רדתו, ואמר לכולם ענין המשכן אשר נצטוו בו מתחילה קודם שיבור הלוחות, כיון שנתרצה לו הקב"ה ונתן לו הלוחות שניות וכתת עמו ברית חדשה שילך ה' בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאחבת כלולותם, ובידוע שתהיה שכינתו בתוכם כענין שצווהו תחילה, כמו שאמר יועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולכן ציוה אותם משה עתה בכל מה שצטווה בתחילה" לדברי הרמב"ן, מעבר לעצם הציווי, מעביר משה לעם ישראל את המסר שהקב"ה נתרצה וסלח לבני ישראל.
אולם, מעבר לשיקום היחסים בין עם ישראל לקב"ה, נדמה שניתן לדבר כאן גם על שיקום היחסים בין עם ישראל למשה. לעם ישראל היה קשר מיוחד אל משה. הוא זה שהוציא אותם ממצרים וטיפל בכל בעיותיהם, ומן הסתם הם ראו בו מנהיג ואב. גם לאחר חטא העגל, משה הוא זה שמייהר להתחנן עבור עם ישראל. הגמרא מתארת לאיזו תעוזה הגיע בתחינה זו: "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' - אמר ר' אבהו - אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו, מלמד שתפסו משה לקב"ה כאדם שהוא תופס את חברו בבגדו ואמר לפניו - רבש"ע אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם!" (ברכות לב.)

גם בהמשך, כשעלה משה שוב להר סיני, אמר לקב"ה באופן תקיף וחד-משמעי: "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני לא מספרך אשר כתבת" (שמות ל"ב, ל"ב).
הבעיה היא, שכל המעשים אותם תיארו, נעשו במעמד הקב"ה ומשה בלבד. עם ישראל לא ידע מאומה מיתעוזהו של משה. נבחן את הדברים מנקודת מבטם של בני ישראל. ראשית, הם היו סבורים שחטא העגל נבע מכך שמשה בושש לבוא. שנית, תגובתו הראשונית של משה לחטא היתה שבירת הלוחות -

הפרשה ה-22 בתורה וה-10 בחומש שמות. נכתבת ב-211 שורות ויש בה 13 פרשיות (מקום 22), מהן 7 פרשיות פתוחות ו-6 סתומות. יש בה 122 פסוקים (מקום 17), 1558 מילים (מקום 24) ו-6181 אותיות (מקום 21). לפי ספר החינוך יש בפרשת ויקהל 1 מצוות (מקום 33), אין מצוות עשה (מקום 34) ו-1 מצוות לא תעשה (מקום 26). שמה של הפרשה מקורו בפסוק הפותח את הפרשה: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם" (שמות ל"ה, א'). היא מתחילה באזהרה על שמירת השבת ועוברת להכנות המעשיות לבנית משכן אוהל מועד. לדעת הרמב"ן יתכן כי הפרשה נאמרה למחרת רדת משה רבינו מהר סיני, בפעם השנייה כאשר משה הודיע לעם כי נסלח להם מעשה העגל ועכשיו הם מתכנסים שמחים וטובי לב לשמוע על פרשת המשכן, שמשה כבר שמע אליה, כאשר עלה להר בפעם הראשונה. מפטירים בתיאור בניית בית המקדש בימי שלמה, בספר מלכים א', פרק ז'. התימנים קוראים פרק ז', פסוקים י"ג-כ"ב, הספרדים פרק ז', פסוקים י"ג-כ"ו והאשכנזים פרק ז', פסוקים מ"ג-נ"ו, וברומניא הפטירו פרק ח', פסוק א' עד פסוק י'. הפטרה זאת נקראת רק בכ-10.5% מהשנים, בשנים מעוברות מסוג החא והשג, מפני שלרוב ויקהל נקראת יחד עם פקודי, עם פרשת פרה או עם פרשת שקלים. **בשנה רגילה** (לא מעוברת), פרשות 'ויקהל' ו'פקודי' נלמדות ונקראות יחד. שתייהן למעשה עוסקות בסיכום מעשה המשכן ובכך מסיימות את ספר שמות. פרשת 'ויקהל' פותחת במילים: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם: אלה הדברים, אשר צוה ה', לעשות אתם. ששת ימים, תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון, לה'; כל-העשה בו מלאכה, יומת. לא-תבערו אש, בכל משבתכם, ביום השבת". הפרשות מפרטות את תהליך הקמת המשכן וכל המרכיבים שבו. לאחר הפירוט הנרחב פרשת 'פקודי' מסיימת במילים ויכס הענין, את-אהל מועד; וכבוד ה', מלא את-המשכן. ולא-יכל משה, לבוא אל-אהל מועד--כי-שכן עליו, הענין; וכבוד ה', מלא את-המשכן. ובהעלות הענין מעל המשכן, יסעו בני ישראל, בכל, מסעיהם. ואם-לא יעלה, הענין--ולא יסעו, עד-יום העלתו. כי ענין ה' על-המשכן, יומם, ואש, תהיה לילה בו--לענין כל-בית-ישראל, בכל-מסעיהם" בזה מסתיים ספר שמות.

נושאי פרשת ויקהל הם:

שמירת השבת - רשימת "הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת". מכאן לומדים על ל"ט אבות מלאכות האסורות בשבת - אלו המלאכות שנגעשו במשכן.

ליקוט התרומה מכל נדיב לב - פירוט החומרים הנדרשים לבניית המשכן. הרמב"ן עוסק באלו המביאים את התרומות ומבאר ויבואו האנשים על הנשים - "בעבור כי הנדבה בתכשיטין היא מצויה אצל הנשים יותר, וכלן היו להן, ופרקו נזמיהן וטבעותיהן מיד, ובאו תחלה, והאנשים אשר נמצאו להם הביאו עימם, כי טעם על הנשים שהן היו שם בראשונה והאנשים נטפלו להן".

מינוי הבונים - בוני המשכן: בצלאל בן-אוּרִי בן-חור לְמִטָּה יְהוֹדָה וְאַחֲלִיאֵב בן-אַחִיסָמֵךְ לְמִטָּה-דָן, אשר הקב"ה "וימלא אתו רוח אלהים בהקמה בתבונה ויבדע ויבצל-מלאכה". רבי אברהם אבן עזרא מבאר: "וימלא-הנה השם העידי כי הוא מלא "חכמה ותבונה ודעת". ותוספת עוד שהוא "חכם בכל מלאכה". ויפלא העם מהקביא - העם נדרש להפסיק לתרום. רבי עובדיה ספורנו מדייק: "אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש. לא הכריז שלא יביאו נדבה פְּרָצוֹנִים, אֲבָל הכריז שלא יעשו עוד מלאכה" **עשיית המשכן** - תחילה נעשה המשכן. מדרש רבה דורש את: "שחורה אני ונאווה" (שיר השירים א, א): "המשכן כפרה למעשה העגל" - שחורה אני במעשה העגל, ונאווה אני במעשה המשכן.

כלי המשכן - בנייתם: ארון העדות, שולחן לחם הפנים, מנורת התמיד ומזבח הקטורת ומסיים בשמן המשחה וקטורת הסמים.

החצר ומזבח העולה - החצר, כולל מזבח עולה, הכיור והיתדות.

פרשת שקלים

אחת מארבע פרשיות- השבת שלפני ראש חודש אדר (בשנה מעוברת- ר"ח אדר ב'). בשבת שקלים מוציאים שני ספרי תורה. בספר התורה הראשון קוראים את פרשת השבוע, ובספר התורה השני קוראים את "פרשת שקלים" (שמות ל, יא-טז). לפי פרשת שקלים כל אחד מישראל חייב להביא את מחצית השקל עבור קרבנות הציבור שהקריבו בבית המקדש. אם באותה שבת חל ראש חודש אדר, מוציאים שלושה ספרי תורה. בספר התורה הראשון קוראים את פרשת השבוע, בספר התורה השני קוראים את הקריאה של ראש חודש ובספר התורה השלישי את פרשת שקלים. לאחר קריאת התורה, קוראים את הפטרה "ויזכרת יהוידע וגו'" (מלכים ב

ניפוץ ההישג של מעמד הר סיני. מאוחר יותר, הלך משה וגרם למותם של החוטאים, ובהמשך עלה שוב להר סיני וחזר עם בשורות רעות: "כי לא אֶעֱלֶה בְּקֶרְבְּךָ כִּי עִם קִשָּׁה עָרְפָּה אֶתָּה פֶּן אֶכְלָף בְּדָרְךָ" (ויקרא, ג-ה). לאחר מכן, לקח משה את אהלו ונטע אותו מחוץ למחנה...

הגמרא בקדושין לג: אומרת, שיש שדרשו את נטיעת האוהל מחוץ למחנה לשבח ויש שדרשו זאת לגנאי. הירושלמי בשקלים (ה', ב') מסביר כיצד דרשו מעשה זה לגנאי, ומספר שטענת אנשים אלו הייתה: "ראו כמה עבים שוקיו, כמה צווארו שמן והכל משלנו - משה אוכל ושותה מן היהודים וכל מה שיש לו הוא מן היהודים!". הטחת דברים חמורים כאלו התאפשרה, רק משום שעם ישראל כלל לא ידע עד כמה השתדל משה אצל הקב"ה כדי להציל את העם.

רק בספר דברים, 40 שנה מאוחר יותר, סיפר משה לדור הבא את כל בקשותיו ותחינותיו לקב"ה. ייתכן מאד, שבתחילת פרשתנו הקהיל משה את עם ישראל כדי ליישר את ההדורים ולשקם את היחסים בינו לביןם.

בצלאל וחוכמתו

הרב שלמה ברין

בצלאל בצל א-ל - על קדושת ישראל, המשכן וכליו

ידועה דרשת חז"ל על שמו של בצלאל: "א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו, משה רבנו, מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן?! כלים שאני עושה להיכן אכניסם? שמה כך אמר לך הקב"ה, עשה משכן וארון וכלים! אמר לו, שמה בצל אל היית וידעת" ברכות נה ע"א וברש"י שם. וראה שמות ל א וכלומר, משה מקדים את הכלים למשכן, אך בצלאל מכוון לדעת עליון, מקדים את מבנה המשכן לכלים ומקבל את הסכמת משה.

על פי דרכו, מסביר בהמש"ח משי"ח שמות לה ל את מחלוקת משה ובצלאל כהבדל היוצא מקודת המבט. בפרשת תרומה פותח משה בציווי מפורט על עשית ארון שולחן ומנורה, משום שקדושתם של כלי המשכן קדושה יותר מכל פרט מאישי ישראל. כל אדם מישראל קדוש, אולם: 'הארון מקודש יותר מפרטיות מישראל'. ס' בשבוע שעבר בפרשת כי תשא, הצגנו בהרחבה את שיטת בהמש"ח על הקדושה, לפיה אין קדושה בצעם, וכל הקדושות המה פרטי וסניפי התורה ונתקדשו בקדושת התורה. עם זאת, קדושה ודרגות בקדושה יש גם במדרגות הקדושה, גוברת קדושת ארון שולחן ומנורה אפילו על קדושת אדם מישראל ויש בכך חידוש! ראייה לדבר ניתן למצוא בציווי על אופן נשיאת כלי המקדש בידי הלויים, שאם לא כן ימותו. ראה במדבר ד יז-כ, ברש"י ברש"י ובמפרשים. לא כן בנוגע לכלל ישראל: 'אבל כלל ישראל אין דומה להם וכל הבריאה כולה בשביל ישראל'. בפרשת כי תשא שמות לא ז מופיעה רשימת המשכן וכליו כסיכום כללי, לכן גם מבטו של בצלאל ממוקד בכולל ולא בפרטים. זאת ועוד, בצלאל ידע לצרף אותיות ברכות נה ע"א: "אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שכתבו בהן שמות וארץ".

'והיה בקי איך מהצורף, יולד עניין גבוה וחדש שאינו בפרטים'. מבטו הכולל של בצלאל רואה אפוא את המשכן, כמקום המפגש שבין כלל ישראל למקום המיועד לשכינה. במפגש נשגב זה מתכוננת קדושת המשכן והמקדש: 'בכלליות, בפרשת כי תשא כתוב משכן קודם. שזה עיקר הכוונה, שהמשכן שכלל בני ישראל באים בתוכו מקודש יותר ממקום המיועד לשכינתו יתברך, שכללות עדה קדושה אין לה שיעור! רוצה לומר, המשכן, שבו מייצגים הכהנים, שלוחי דידן, את כלל ישראל, הוא מקום מקודש אף יותר ממקום המיועד לשכינה שכלל ישראל אינם בו. אמור מעתה, מעלתה העליונה של קדושת מקדש ומשכן היא בהיות המשכן מקום לכלל ישראל. זוהי מעלה שאף גבוהה מהיות המשכן בית א-לקים.

בין בצלאל לארון - על לוחות וארון, כרובים ועבודה זרה

'ויעש בצלאל את הארון עצי שטים שמות לו א ואילו בשאר כלי המשכן לא נאמר שבצלאל עשאו. מדוע דווקא בארון מטביעה התורה את חותם עשייתו הבלעדית של בצלאל? שלוש תשובות מציע בהמש"ח ליישב את התלות בין הארון לבצלאל.

פרק יא). היא עוסקת בנדבת העם לבדק הבית של בית המקדש, בימי יהואש מלך יהודה

הלכות אמירת פרשת שקלים בשבת שלפני ראש חודש אדר.

הגאון הרב מרדכי אליהו זצ"ל

קריאת התורה

מוציאין שני ספרי תורה. בראשון קוראים בפרשת השבוע. בשני קוראים פרשת שקלים - בספר שמות פרשת 'כי תשא' פרק ל' פסוקים יב - טז ועד בכלל "לכפר על נפשתיכם"

חצי קדיש לאחר הקריאה

הנוהגים כשו"ע - לאחר קריאת פרשת השבוע אומר המשלים חצי קדיש. ולאחר קריאת פרשת שקלים אומר המפטיר חצי קדיש.

לנוהגים כרמ"א - לאחר קריאת המשלים, מניחים את ספר התורה של פרשת שקלים, על יד ספר התורה של פרשת משפטים, ואומרים חצי קדיש על שניהם.

לשם יחוד' לפרשת שקלים

טוב לומר 'לשם יחוד' לפרשת שקלים המובא בסידור 'קול אליהו' בעמוד תתכב-882

קריאת פרשת שקלים - לזכר, או מדין ונשלמה פרים שפתינו

הגמרא במסכת מגילה אומרת (דף כט ע"א) שקוראין פרשת שקלים בשבת שלפני ראש חודש אדר. וטעם הדבר מובא ברש"י: "להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה כדאמרינן בגמרא". נשאלת השאלה: כיום, שלצערנו לעת עתה, אין בית המקדש - האם יש צורך לקרא פרשת שקלים או לא?

וכתב המש"ב (בסי' תרפ"ה ס"ק א'): "פרשת שקלים לזכרון מצות מחצית השקל". ועוד כתב המש"ב (שם בס"ק ב'): "מקדמינן ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו שיביאו שקליהם בר"ח ניסן ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב בה ענין השקלים". דהיינו, אנחנו קוראים פרשה זו בבחינת 'ונשלמה פרים שפתינו'. או שזה לזכר או שזה מדין 'ונשלמה פרים שפתינו'

הרב פראנק זצ"ל בספרו 'מקראי קדש' (עמוד עו) כתב: וצ"ע על דברי המשנה ברורה שכתב שפרשת שקלים לזכרון מצוות מחצית השקל, ואח"כ בס"ק ב' כתב המש"ב: ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה - דהיינו אין זה לזכר אלא ממש.

ועיין שם בהערות, שבזמן הזה מצוות קריאת פרשת שקלים רק לזכר הקריאה במקדש. אולם מדברי הלבוש והמש"ב יוצא שקריאת פרשת שקלים נתקנה לזמן הזה לזכרון מצוות נתינת מחצית השקל שהיתה בזמן המקדש ובתורת 'ונשלמה פרים שפתינו' שיחשב כאילו אנו מקיימים מצוות נתינת מחצית השקל.

רוח קודשם של הגזברים

דבר מופלא ביותר רואים בעניין הכרות השקלים, שכן בזמן בית המקדש היו הגזברים ממתנינים עד ר"ח ניסן שכל ישראל יביאו את שקליהם, ומי שלא הביא עד ר"ח ניסן היו ממשכנים אותו. והיתה לי כל הזמן תימה עצומה, כיצד ידעו הגזברים בין מליוני היהודים שבכל העולם אם הפרישו שקליהם או לא, והרי הדבר הוא הרבה מעבר לכל הגיון. נתאר לעצמנו יהודי אחד מתוך מליון יהודים שדרים בארצות הברית, והוא יחידי שלא הפריש מחצית השקל, כיצד יכולים לדעת זאת הגזברים היושבים על מדין בארץ ישראל? אלא מכאן שהיתה להם כח ראייה מופלאה, וידעו מסוף העולם ועד סופו בכל מקום שנמצא שם יהודי מי הוא שהפריש כדת ומי עדיין לא, ועל פי זה היו עושים מעשה וממשכנים אותם. והדבר הוא הפלא ופלא לכל מבין, ומכאן רואים כמה גדולה ועצומה מעלת מחצית השקל שהיתה משפיעה רוח הקודש על הגזברים.

הפרשה של הכהנים

מי שלא היה מפריש מחצית השקל עד ר"ח ניסן היו ממשכנים אותו, אבל את הכהנים לא היו ממשכנים, ויכלו הכהנים לדחות את הגזברים ולומר להם שיפרישו מחר או עוד כמה ימים כי כעת הם עסוקים בעבודתם, ולא היו נושים בהם, כי מדה מיוחדת היו נוהגים בהם. אבל לעמך ישראל לא היו נוהגים כן, אלא היו ממשכנים מייד מי שהיה מתעכב, ולא היו עוזרים שום בקשות לדיחוי הגבייה. ובאמת לא היתה מציאות שהכהנים לא היו מפרישים בסופו של דבר מהשקלים.

זה יתנו - הראה לו כמין מטבע של אש

אמר הקב"ה למשה רבנו: "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל" (שמות ל, יג) כתב רש"י: "הראה לו כמין מטבע של אש, ומשקלה מחצית השקל, ואומר לו כזה יתנו", עכ"ל.

ואומרים חז"ל: בשלשה דברים נתקשה משה רבנו עד שהראה לו הקב"ה

התשובה הראשונה פשוטה: את כלי המשכן מלבד הארון, עשו מחדש בבית שני, ויעשו בבית השלישי שיבנה במהרה בימינו. אולם הארון משגנו ראה יומא כא ע"ב, הארון נמנה בין חמשה דברים שלא היו בבית שני. וראה עוד ביומא נג ע"ב נחלקו תנאים אם הארון גלה לבבל או נגנו. לא יעשו אחר על פניו. זאת משום שהארון תלוי בלוחות העדות שבתוכו ואינו ארון עד שייתן בו את העדות. וכיון שבמקדש שני לא היה בו לוחות, לא היה ארון! עוד על היחס שבין הארון ללוחות ראה במש"ח שמות כה כא וכן במש"ח שמות לח כא ובהשגות הרמב"ן לספר המצוות מצוות עשה לג. לכן 'רק ארון בצלאל הוא שקיים לדורות ולא אחר'.

התשובה השנייה נכתבה ע"י המש"ח בקיצור: 'ואולי הקפיד הכתוב שלא יעשו לדורות ארון וכרובים, רק זה שעשה בצלאל'. כלומר, לא בגלל הלוחות שבתוכו אלא מצד עצמו של ארון הכרובים, דין הוא לדורי דורות שרק זה שעשה בצלאל ישמש בבית ה'. זו דוגמה אחת מני רבות לדרכו של המש"ח ללמוד הלכה מפרשטו של מקרא. אף שהיא בניגוד לרמב"ן ה"ל בהערה הקודמת המש"ח סתם כאן ולא פירש מדוע דווקא ארון שעשה בצלאל כשר לבא בבית ה'. אולם, בתשובתו השלישית, מבאר המש"ח את חשיבותו האישית של בצלאל בעשיית הארון.

התשובה השלישית מעניינת ומקורית במיוחד, והיא קשורה לשיטתו של המש"ח בנושאי היסוד. כבר ראינו את חששותיו של המש"ח מפני הטועים בהבנת משמעות הכרובים ראה למשל מש"ח שמות כג יג-יד החששות מקבלים ביטוי בדברי הגמרא **ביומא נד ע"ב**: "אמר ריש לקיש, בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה. הוציאו לזרק ואמרו, ישראל הללו שברכתן ברכה וקללתן קללה, יעסקו בדברים הללו? מיד הזילו. [זלזלו בהם]! בהמש"ח מציין בהקשר לבעיית הכרובים גם את דברי המכילתא יתרו פרשה י "אלהי כסף ואלהי זהב", עיין שם.

החששות מתגברים במיוחד בעקבות חטא העגל: 'ואם כן חשש ה' יתברך שמא אחרי שחטאו בעגל, שמא כשיעשה אחד את הארון, יבא להרהר איזו מחשבה זרה הנוטה לדרכי הטלסמאות ועצביהם'. התשובה לחששות אלו נמצאת באישיותו של בצלאל. הגמרא מספרת שאבי אביו של בצלאל, חור, קינא לה', מחה על עשית העגל בידי אהרן ואף מסר את נפשו על כך **סנהדרין ז ע"א** על רקע מושרשות משפחתית עמוקה של התנגדות לעגל ולכל גילויי עבודה זרה שבו, בוחר הקב"ה בבצלאל, הנכד, לבנות את ארון הכרובים: 'לכן בחר בבצלאל, שאבי אביו נהרג על אשר מיחה בעשיית העגל. אם כן, מצד החינוך והטבע שהוא שונא כל הנוטים אחרי ההבל, וציוור שום דמות ותמונה, ובל יבא לשום מחשבה זרה כלל. ולכן כתב 'ויעש בצלאל', שהוא לבדו עשה את הארון בלא שום סיוע'.

אולם בהקפדה על עשיית הארון בידי בצלאל לבדו לא די. בעת הבנייה, התורה מחייבת מחשבה בהירה וטהורה, נקייה משמץ דמיון וכוב. לפני החטא אמר ה' למשה על בצלאל: "ואמלא אותו רוח א-להים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה" **שמות לא ג**. ואילו אחרי העגל, מוסיף משה בשבחו של בצלאל: "וימלא אותו רוח א-להים... ולחשוב מחשבות... בכל מלאכת מחשבת **שמות לה א-ג** בהמש"ח מיחס משמעות לביטוי שמשה מוסיף, "מלאכת מחשבת": 'לפי שזה היה לאחר העגל, ואז המלאכה היה צריך להיות טהורה גם במחשבה, שלא ירהרו שום ציור גשם [גשמי] ותבנית דמות כלל. וזה "מלאכת מחשבת", שהמחשבה תהא טהורה וברורה ונקייה'.

ועם כל זה, עדיין רוחו של המש"ח לא שקטה, שמא נותר שמץ ממחשבת פיגול של עבודה זרה מבין הכרובים בקדש הקדשים. תז"ל בגמרא **יומא סט ע"ב**, מעוררים את חששו של המש"ח. שם נאמר שלאחר החורבן יצאה אש בדמות גור של אריות מבית קודשי הקודשים והנביא פירש להם שזהו יצר עבודה זרה שהתבטל. בדברים 'נוראים' אלו רואה המש"ח שיירי פיגול של מחשבת עבודה זרה שחדרה למקדש: 'ואולי כיוונו לזה במליצתם הנוראה דנפק כגוריא מבית קודש הקודשים'.

בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה
על אמונה פשוטה, חקירה ומסירות נפש
"ויאמר משה אל בני ישראל, ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי

באצבעו ואלו הן, מנורה וראש חדש, ומחצית השקל. מנורה דכתיב "וזה מעשה המנורה", ראש חודש דכתיב "החודש הזה לכם ראש חדשים", ומחצית השקל דכתיב "זה יתנו" (ועיין מנחות כט ע"א, ולתוס' שם ד"ה שלשה דברים). ויש לשאול, מדוע הראה לו כמין מטבע של אש ולא מטבע רגילה? ועוד, אם משה רבנו אינו בקי בטיב המטבעות הוא יכול לשאול את ציפורה אשתו שתראה לו כיצד נראה מטבע של מחצית השקל? (במנורה מובן מדוע נתקשה שהרי קשה להבין כיצד ממקשה אחת יוצרים קנים ופרחים וכו'. וכן בקידוש החודש - קשה לדעת מתי ר"ח יהיה יום אחד ומתי יומיים, כי ידוע שהחדש הוא כ"ט ימים ותשצ"ג חלקים וקשה להבין אימתי מלא ואימתי חסר וכו', ואפילו הראב"ד שנוהג להשיג על הרמב"ם, כתב בהלכות קידוש החדש, שאינו בקיא בזה ולכן אין לו השגות). אלא משה רבנו לא הבין כיצד בדבר מועט מתכפר עוון העגל (עיין שיטה מקובצת שם). ועל כן היה צריך הקב"ה להראות לו מטבע בחזיון של אש, כדי להראות לו שאפילו מטבע קלה יכולה לכפר אם נותנים אותה לשם שמים בשמחה ובהתלהבות ובחשק כמו אש.

פיוט

מְשַׁנְכֵס אֶדְר מְרַבֵּן בְּשִׁמְחָה.
וְנִחְפֹּזְהוּ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הֵמָּה בְּשִׁנְאֵיהֶם.
חֵיב אֶדְם לְבִסּוּמֵי עַד דְּלֹא יָדַע.

שלושה משפטים המשקפים את ימי חודש אדר והפורים. היא פותחת בהצגת המסגרת של החודש, בתיאור סיפורו של פורים ובמצווה המוטלת עלינו בימי הפורים.

המשפט הראשון הוא "משנכנס אדר מרבין בשמחה". הוא לקוח ממסכת תענית, שבה נקבע כי יש להרבות בשמחה משנכנס אדר, כשם שיש למעט בשמחה מכניסתו של חודש אב. המשפט בן ארבע המילים הפך לשיר מייצג המושר שוב ושוב בתחילת החודש, ונדוע בכינויו "מיישֶׁה מיישֶׁה". בביצוע זה הוא מושר בכמה לחנים שונים.

המשפט השני לקוח ממגילת אסתר (ט, א) ומשקף את ההיפוך שחל בפורים: את ניצחונם של היהודים על מבקשי רעתם. המשפט למעשה מצדיק את ריבוי השמחה שבחודש אדר, ואולי לכן מקובל לשיר גם אותו יחד עם המשפט "משנכנס אדר" בלחן דומה.

המשפט השלישי מעובד מתוך משפט בארמית, המתאר את חובת השכרות בפורים: "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה ז ע"ב) - אדם מחויב להשתכר בפורים עד שלא ידע [להבחין] בין [הביטוין] "ארור המן" [לביטוין] "ברוך מרדכי". מצוות השכרות בפורים וסודותיה נידונו רבות בספרות ההלכה והסוד. בהקלטה זו עובד מעט המשפט, שגם הוא הפך לשיר ידוע, במטרה להופכו לנגיש יותר.

המנגינה המקורית לקוחה מתוך שיר עם צועני בשם Da-ma mama dupa Iura ("אימא, בבקשה תרשי לי ללכת ליוריי") הלחן הלך ונדוע בחסידות ויז'ניץ. הרב ד"ר יעקב קופל רייניץ, שהיה ר"מ בשיבת כפר הרא"ה, התאים את המשפט למנגינה בפורים תשט"ז, 1957, ומאז נפוצו המילים בלחן זה לציבור הרחב. ניתן לקרוא על תולדות הניגון בבלוג של פרופ' דוד אסף.

מספר האגדה

תלמוד בבלי, מסכת חולין, דף נז, עמוד ב.
אָמְרוּ עֲלָיו עַל ר' שְׁמַעוֹן בֶּן חֶלְפָתָא שֶׁעֲסָקוּ בְּדַבְרֵי הָיָה.
מָהוּ עֲסָקוּ בְּדַבְרֵי?
אָמַר ר' מִשְׁרְשָׁא: נְאֻמַּר: "לֵךְ אֶל נְמִלָּה עֲצֵל, רְאֵה דְרָקִיָּה וְחָכְסָה, אֲשֶׁר אֵין לָהּ קֶצֶץ שִׁטְר וּמִשְׁל, תִּכְבֵּן בְּקִיץ לְחֵמָה" (משלי ו, ו-ח) -
אָמַר: אֵלֶּךְ וְאָרְאָה אִם אֶמְתּוּ הִיא שְׂאִין לָהּ מִלֶּךְ.
הֵלֶךְ בְּתַקוּפַת תַּמּוּז, פָּרַשׁ טְלִית עַל קֶן שֶׁל נְמִלִים,
יָצְאָה אַחַת מֵהֶן וְנָתַן בָּהּ סָמֶן.
נִכְנְסָה וְאָמְרָה לָהּ: נָפַל צֵל.
יָצְאָה.
הִגְבִּיחָה אֶת הַטְּלִית וְנִפְלָה חֵמָה.
נָפְלוּ עֲלֶיהָ וְהָרְגוּהָ.
אָמַר: מִכָּאן, שְׂאִין לָהּ מִלֶּךְ,
שְׂאִילוּ הָיָה לָהּ מִלֶּךְ - לֹא הָיוּ נוֹטְלוֹת מִמֶּנּוּ רְשׁוֹת?

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א
בשבוע שעבר: טו - טלטול עציצים
השבוע: טז - תוספת שביעית

בן חור למטה יהודה" שמות לה ל מה ראתה התורה עלות בסולם היחס של בצלאל עד יהודה אבי סבו: המש"ח מאפיין את אבותיו של בצלאל משבט יהודה כאישים שהייתה בהם רוח של מסירות נפש. נחשון בן עמינדב למטה יהודה קפץ ראשון וירד לים תחילה, ראה סוטה לו ע"א וכן במכילתא בשלה פרשה ה. ירידתו של נחשון בן עמינדב לים מתוארת בתוספתא ברכות ד טז, כסיבה שבגללה זכה יהודה למלכות. בהמש"ח מציין לתוספתא ולא מראה לה מקום וחור, חרף נפשו למות במחאתו על עשיית העגל. סנהדרין ז ע"א לאופי זה של משפחת יהודה יש חשיבות מיוחדת.

בהמש"ח טוען טענה עקרונית: 'החקירה תעכב [ברצון פנימי] מלמסור נפשו על קדוש השם יתברך'. הוזה אומר, ככל שבעל האמונה מאמין בפשטות ותמימות שלא על בסיס דרישות וחקירות, כך תלהט נפשו ורוחו, ויסקין עצמו למסור את נפשו לשם שמים. לעומת זאת, ככל שבעל האמונה יישען על בינת שכלו וירבה בדיעה וחקר האמונה, כך יתקשה להשליך נפשו מנגד בעת מבחן בהמש"ח נשען על עדותו של יעביץ החסיד המתוארת בספרו 'אורי החיים' פרק ה. חלק מהעדות מצוטט בחיבור 'והארץ נתן לבני אדם' פרקי הגות וחינוך לרב יהודה עמיטל, עמוד 113. וראה עוד שם על אמונה פשוטה העשויה להחזיק מעמד יותר מאמונה מורכבת לכן ייחס הכתוב את בצלאל לאבותיו מקדשי השם, לומר: 'בעבור זה שלא חקרו ולא נתחכמו יותר מדי, לכן "וימלא אותו בחכמה ובדעת"... והבן! כלומר, חכמתו ודעתו המופלגות של בצלאל לא תהיינה לו לרועץ בעצמת אמונתו ומסירות נפשו. בהיותו אמן על מסורת בית אבותיו מובטח בצלאל ע"י ההשגחה העליונה שלא יטוש את מידת מסירות הנפש.

אולם ייתכן להבין את דברי המש"ח באופן אחר. נחשון וחור שלא הצטיינו במידת ההתחכמות והחקירה, היו בעלי אמונה פשוטה וחרפו את נפשם למות. משום כך גמלה להם ההשגחה העליונה ומילאה את רוח בצלאל זרעם בחכמה בתבונה ובדעת.

אבות מלאכה ארבעים חסר אחת

הרב דוב ברקוביץ, פורסם במוסף 'שבת', מקור ראשון

במלאכות שבת זיברה התורה שבכתב דרך כלל, ושבועל פה דרך פרט, שלא כבמלאכת המשכן. השבת קודמת למעשה המשכן, כיון שהכרת מקור החיים קודמת לפעולה המקדשת את החיים אלי

העיקרון לפיו מלאכות שבת נחלקות לשלושים ותשעה אבות מלאכה עשוי ללמד אותנו פרק ביחסים שבין תורה שבכתב לתורה שבעל פה. על המילים הראשונות בציווי השבת בפרשת ויקהל (שמות לה, א-ב), "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, דרש רבי במכילתא, "להביא שלוששים ותשע אבות המלאכות שאמר להם משה על פה". על פה – כיוון שאין אזכור בתורה המפרט ומגדיר מה הן מלאכות שבת, להוציא את הנאמר בפסוק שבאותה פרשה, "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", ואת המרומז בפסוק "בחריש ובקציר תשבות" (שמות לד, כ"א). זהו מקור אחד לאמירת המשנה בסוף פרק א בחגיגה, "הלכות שבת – הרי הם כהורים התלויים בשערה."

הדרשה של רבי במכילתא מופיעה בשינוי במסכת שבת דף צז: - "רבי אומר, דברים [=שניים] הדברים [=הה"א מוסיפה עוד אחד], אלה הדברים [אלה-בגמטריה 36], אלו שלוששים ותשע המלאכות שנאמרו למשה מסיני". הביטוי "אלה הדברים" - העומד במרכזו של דרשת רבי בשתי גרסאותיה - איננו מובן הביטוי מעורר ציפייה שיבוא אחריו פירוט של "דברים" רבים הקשורים למצוות שבת, "אשר צוה ה' לעשות אותם". אך בהמשך הפרשה אין פירוט שכזה, אלא כהרגלה של תורה במצוות שבת, הפסוק מגדיר הכללה של חיוב ה"שבתות" בלשון חיובי, ולאחר מכן ממשיך בהתראה, "כל העושה בו מלאכה יומת". הפירוט היחיד הינו הפסוק החריג בכל פרשיות שבת, "לא תבערו אש בכל מושבותיכם". למה מתכוון הפסוק בריבוי "אלה הדברים?!"

בפרשת המשכן, הכתובה מיד לאחר פרשת השבת, ישנה תופעה

שנת השמיטה מתחילה בא' תשרי, אולם הלכה למשה מסיני שכבר בשלושים הימים שלפני השנה השביעית, אסור לעשות מלאכות לצורך גידולי השדה והעצים בשביעית. אבל עבור נטיעות צעירות מותר לחרוש עד ראש השנה, כי הן זקוקות לכך, ואם לא כן – יינזקו בגידולן. איסור תוספת שביעית כולל רק את המלאכות החשובות שזכרו בתורה ומועילות לגידול הפירות בשביעית, והן: חרישה, זמירה וזריעה. אבל מלאכות שאסורות מדברי חכמים, כדוגמת זיבול וגיזום, מותר לעשות עד סוף חודש אלול. ואף שאיסור תוספת שביעית הוא שלוששים יום, הוסיפו חכמים ואסרו לחרוש שדה תבואה מפסח ואילך, ושדה אילן מחג השבועות, מפני שעיקר חריש זה לצורך השנה הבאה. וכל הדינים הללו מחייבים רק בזמן שקיימו את מצוות ניסוך המים על גבי המזבח בחג הסוכות, שכן הלכה למשה מסיני שדין ניסוך המים ותוספת שביעית כרוכים זה בזה. ואכן, לאחר שנחרב בית המקדש, נמנו רבן גמליאל ובית דינו וביטלו את דיני תוספת שביעית (מ"ק ג, ב; ד, א; רמב"ם ג, א; ט). לרבי עקיבא איסור תוספת שביעית מהתורה, שנאמר (שמות לד, כא): "בְּחָרִישׁ וּבְקָצִיר תְּשֹׁבֵת". ולרבי ישמעאל הוא מהלכה למשה מסיני. ופירש רב אשי, שהוראת רבן גמליאל שביטל דין תוספת שביעית אחר חורבן הבית כשיטת ר' ישמעאל (מ"ק ג, ב; ד, א; תוס' 'אלא'), וכן פסק רמב"ם ג, א. ואיסור תוספת שביעית מהלכה למשה מסיני חל על מלאכות שמועילות לגידול העץ והפירות בשביעית, ולכן אסור לחרוש ולזמור, אבל פשוט שמוותר לקצור ולבצר את פירות השישית, שהרי אפילו בשביעית הדבר מותר (שבת הארץ ג, א). ונראה פשוט שגם היה אסור לזרוע בתוספת שביעית, הואיל ועל ידי הזריעה יצמח היבול בשביעית. ואיסור תוספת שביעית חל על איסורי התורה, אבל מלאכות מדברי חכמים שמועילות לצמיחה בשביעית, כגון זיבול וסיקול – מותרות בתוספת שביעית (ה"ש, רא"ש, רע"ב, לשביעית ב, ב; שבה"א ג, ט). יש אומרים שאף שדין תוספת שלוששים יום בטל, התוספת של מספר רגעים שמצווה להוסיף בכל השבתות והחגים מצווה להוסיף גם לקראת השביעית (תוס' מ"ק ד, א, 'מה'). ותוספת יום טוב של ראש השנה מועילה גם לשמיטה. והרוצים להדר יאמרו זאת בפייהם (מאמר א, יג). **בשבוע הבא בעז"ה: יז - עד מתי מותר לנטוע ולזרוע בזמן הזה**

השכינה בישראל

הרה"ג זלמן ברוך מלמד שליט"א

מדרגת בניין המשכן לפני חטא העגל ואחרי

נאמר בפרשה: וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֵת: שְׁשֵׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְכֶם קָדֵשׁ שֶׁשֶׁבֶת תִּשְׁבֹּתוּן לה' (שמות לה, א-ג). שואל רש"י: למה הובאה מצוות שבת כאן, ומשיב: הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה שבת.

בסוף הציווי על המשכן בפרשיות תרומה ותצווה ובתחילת פרשת כי תשא, מגיע הציווי על השבת.

אם בפרשה שלנו הדיוק הוא מכך שהציווי על השבת בא לפני המשכן, ופירושו של דבר שאסור לעשות מלאכה בשבת, לכאורה אפשר לדייק בפרשת כי תשא לצד השני, שבגלל שבפרשת כי תשא הגיע קודם הציווי על המשכן ואחר כך על השבת, משמע שהמשכן דוחה את השבת! אומר ה'משך חכמה', שאכן לפני שישראל חטאו בעגל, מאז מתן תורה, שרתה השכינה בישראל במדרגה של המשכן. ועשיית המשכן הייתה בחינת עבודה, כמו שמתור להקריב קרבנות של העתידים והמוספין ולהקטיר קטורת בשבת. ריבונו של עולם כבר שוכן בתוך ישראל ורק עושים מקום לשכינתו, וזו בחינה של עבודה. לכן לפני חטא העגל, בניין המשכן היה אמור לדחות את השבת. אחרי חטא העגל, כיוון שנסתלקה השכינה, ועכשיו כדי שתשרה שכינה בישראל צריך לבנות קודם את המשכן, נמצא שבניין המשכן הוא לא גילוי של הופעה, אלא בחינה של מכשיר, ומכשירי מצווה אינם דוחים את השבת, שהרי אפשר לעשות אותם לפני השבת. לכן אחרי חטא העגל, יש לנו ציווי נוסף על מצוות השבת לפני הקמת המשכן, על מנת ללמדנו שכעת אין בניין המשכן דוחה את השבת.

מנוח התרומה במסירות – זכו לשכינה

נמשך בפרשה: קָחוּ מֵאֵתְכֶם תְּרוּמָה לֵה' כָּל נָדִיב לְבוֹ וְיֵבִיֶּה אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשָׁת וְתִכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים (שמות לה, ו-ו). אחר כך כתוב: וַיָּבִיאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הָבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל עֲבֹדֹתוֹ וְלִבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל עֲבֹדֹתוֹ וְלִבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ, וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנְּשִׂאִים כָּל נָדִיב לֵב הָבִיאוּ חָח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכוּנִיז (שמות לה, כא-כב).

אומר אור החיים שיש מדרגות בנדיבות הלב. יש מתנדב כפי יכולתו, מה שהוא יכול לתת הוא נותן. ויש כאלו אנשים שהם מתנדבים למעלה מיכולתם, מגודל טוב לבם, וזה נקרא 'אשר נשאו לבו', הלב מרים אותם יותר והם נותנים מעל ומעבר ממה שהם יכולים.

מידת החסד של מרן הרב זצ"ל הייתה גם כן בחינה של "נשאו לבו". היה

הפוכה. בפסוק ד' כתוב "...זה הדבר אשר ציוה ה' לאמור" – דבר אחד, ולא 'דברים' כבמצוות שבת. הפעם מזומנת לנו הפתעה הפוכה: מיד לאחר הביטוי "זה הדבר" נמצא פירוט רב, רשימה ארוכה של תרומות שיש להביא למשה ולעדת ישראל, "זהב וכסף ונחושת וכו'..." - לא פחות משבעה-עשר (!) פריטים שונים.

המבנה של הלכות שבת משקף את הכרת ירידת השפע והברכה מלמעלה למטה באופן שהאחד מתפרט לריבוי. כלומר, מצוות שבת המנוסחת תמיד בתורה שבכתב באופן כללי ואחדותי, דוגמת "לא תעשה כל מלאכה", הינה, לפי התורה שבעל פה, שלושים ותשע חטיבות שונות אשר כל אחת מהוה, בזעיר אנפין, תמונה של השבת השלימה. לדברי רבי, הביטוי "אלה הדברים" מרמז להתפרטות זו של איסור המלאכה הכללי לשלושים ותשע משפחות של מלאכות. המשמעות המעשית של התפרטות זו היא בכלל שמנוסח בדברי רב יוחנן בדף עג: ובמקומות אחרים, "שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת", למרות שהוא שכח למעשה רק פסוק אחד, "לא תעשה כל מלאכה".

לעומת זאת התובנה בבניית המשכן היא הפוכה. המשכן נבנה מתוך שפע המובא מלמעלה למעלה, שפע המשקף מציאות בה הריבוי יוצר תמונה של האחד הכללי. עצם קיומו של המשכן כמקום השראת השכינה מעוגן בכך שהבאת תרומות במגוון רב ביותר על ידי אנשים רבים יוצרת את "זה הדבר". כלומר ריבוי פריטי החיות שבעולם יכולה ליצור תמונת אחדות המאפשרת לבני אדם להעיד על השורש האחדותי של הזהב, הכסף, הנחושת, התכלת, הארגמן וכו'.

מקורות לל"ט המלאכות

בתלמוד הירושלמי על משנת "אבות המלאכה ארבעים חסר אחת" מובאים עוד הסברים המציעים רמזים בתורה שבכתב לזה שמספר אבות המלאכה, הוא שלושים ותשע: הסבר אחד הוא כנגד ארבעים חסר אחת "מלאכה" שכתוב בתורה (רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן); הסבר אחר הוא כנגד ארבעים חסר אחת פעם שכתוב במשכן "עבודה" ו"מלאכה" (רבי יוסי בי רבי בון בשם רב שמואל בר נחמני).

ההסבר השני קושר למעשה בין מלאכת המשכן לבין מלאכות שבת. הבהלי, המביא שיתות אלה בדף מט ע"ב, מחזק את הדעה השנייה בברייתא המקבלת אישוש על ידי אביו ורבי שם, ושוב בדף עג ע"ב, הקובעים כי "אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן". ביטוי מפורש לדעה זו נמצא במשנה בדף צו ע"ב: "היו שתייהן בדיוטא אחת (בעליה אחת באורך רשות הרבים על פני הבית, ויש הפסק רשות הרבים ביניהם) - המושיט חייב והזורק פטור, שכך היתה עבודת הלוויים".

כידוע פרשיות שבת והמשכן הן סמוכות זו לזו במספר מקומות בתורה כמו בפתיחת פרשת ויקהל. אחת הסיבות לכך, כפי שפרש הרמב"ן (שמות לא, יב-ג), היא לקבוע שאין בונים את המשכן בשבת - ומכאן שדווקא המלאכות שבהקמת המשכן הן שאסורות בשבת. מטרתן של השבת והמשכן, כאחת, הנה לכונן את ההכרה שמקור ברכת החיים איננו נמצא בגבולות העולם עצמו אלא בבורא עולם. המשכן מעצב הכרה זו על ידי חובת הקרבת ברכת העולם על גווניה - החי, הצומח והדומם - לגבוה. השבת מעצבת הכרה זו על ידי איסור מלאכות האדם הפועלות למימוש ברכת החיים היורדת מגבוה לחי, לצומח ולדומם. רעיון השביתה, כלומר ההכרה בכך שברכת החיים שבנחלתו מקורה בברכת הבורא, קודמת אפוא להכרה המכוונת את ההקרבה לגבוה.

שביתה הציוויליזציה

המשנה של אבות המלאכה בדף עג. מיוסדת דוקא על התפיסה של רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן, שהמלאכה אינה נגזרת ממלאכת המשכן אלא משדה הפעולה הכללי של האדם. משנה זו מארגנת את אבות המלאכה במסגרת המשרטטת את יכולת האדם לשנות את חומר הגלם שברא הקדוש ברוך הוא בכדי ליצור חומר מעובד שמקנה קיום לתרבות האדם:

יכול לתת את כל מה שיש לו למי שחסר לו, ואם בא עני וביקש ממנו סיוע ולא היה בידו לסייע, לקח את הכר והמצעים שלו ונתן לעני, לא חשב אם בערב לא יהיה לו עם מה לשכב. אדם נמצא במצוקה וצריך לעזור לו. "נשאו לבו" יכול להתבטא גם בשקידת התורה, יותר מהכוחות שלו. בחינה נוספת של 'נדיב לב'. האנשים והנשים הביאו את הדברים שהיו יקרים להם מאד, ממש הורידו מהאוזניים ומהצוואר את התכשיטים שלהם. הביאו הכול לעבודת המשכן. כשבונים את המשכן במסירות כזאת עם כל הלב, ראויה שתשרה השכינה בישראל.

מחצית השקל

השבת קראנו גם את פרשת מחצית השקל. במחצית השקל היו שתי תרומות נוספות: א. מחצית אחת למאה האדנים, שהם הבסיס המייצב של המשכן. תרומה זו הייתה שווה לכולם, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט". הייתה שותפות שווה של כולם בבסיס המשכן. ב. מחצית שנייה לעבודת הקרבנות הבאה לאחר בניין המשכן. גם כאן כולם שווים. למשכן יש בסיס ציבורי כלל ישראלי. ציבור הוא מציאות חדשה. לאדם הפרטי לא יכול להיות חלק גדול ברכוש הציבורי שבמשכן, אלא כל יסודות וחלקי המשכן שייכים לכולם.

אם אדם לא יודע להקנות לציבור יש בזה חיסרון. בן בוכרי אומר במשנה במסכת שקלים שכהנים פטורים מלתת מחצית השקל, כיוון שאם יש להם חלק בקרבן לא ניתן יהיה לאכול ממנחות הציבור, כי המנחה ששותפים בה הכהנים תקבל דין של מנחת כהן ו"מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". אך כיון שההלכה היא שהקרבן הוא קרבן של הכלל, כפי שאמרנו, ולא קרבן של שותפים, ממילא לא שייכת במחצית השקל ההלכה של מנחת כהן פרטית שאינה נאכלת. על כן כל ישראל חייבים במחצית השקל, כולל הכהנים, מכיוון שכולם שייכים לכלל ישראל.

כך אפשר להסביר את הביטוי "זה יתנו". חכמים מפרשים שמשה התקשה מהי מחצית השקל והקב"ה הראה לו מטבע של אש תחת כיסא הכבוד. במה התקשה משה. יתכן שמשה רבנו היה כל כך מופשט שלא ידע צורת מטבע. וכבר מצינו גדולים שלא ידעו צורת מטבע, כמורנו ורבנו הרב צבי יהודה, שהיה מקבל עודף לא היה בודק בכלל כמה קיבל. אך לא נראה שזו הסיבה. יש להבין בדברי חכמים, שהקב"ה הראה למשה שמחצית השקל שייכת לכיסא הכבוד, כיסא שבו מופיע כבוד ה'. מהו הבסיס שעליו נשען הכיסא הזה? כיצד מופיע כבוד ה'? על ידי עם ישראל, על ידי אלו שהם מרכבה לשכינה, להופעתו של ריבונו של עולם.

עבודת הקרבנות ומחצית השקל מבטאות את הופעת כלל ישראל הן במדרגה עליונה ביותר. אין זו מצוה פרטית של פלוני אלא בו זמנית כל ישראל עובדים יחד. באופן מעשי, הכהן, שליחם של ישראל, עושה זאת באופן אישי, אבל בעצם זו עבודה של כלל ישראל. זו ההופעה היותר גדולה של עבודת ה'. כאן מופיע הבסיס של כיסא הכבוד. על כן העבודה צריכה להיעשות על ידי כולם באופן שווה. בנוסף לזה יש מקום להתנדבות כמו בכל המצוות, שביצוען ופרטיהן שווים לכל נפש מישראל, אבל הכוונות, הרצון, הדבקות וההידור תלויים בכל אחד ואחד לפי כוחו. כך במשכן היה חלק של חובה השווה לכולם וחלק של התנדבות.

יהי רצון שיהיה החודש הזה חודש טוב ומבורך, חודש של לימודים טובים, חודש של גאולה, חודש של ניסים לכלל ישראל.

רבי שבתי הכהן, הש"ך

נולד בעיירה אמסטיבובה, ה'שפ"ב 1622 – 8 בפברואר 1663, נפטר א' באדר א' ה'תכ"ג (או ב-א' באדר ה'תכ"ב). רב ופוסק הלכה, מחבר פירוש הש"ך על השולחן ערוך. אביו רבי מאיר הכהן (מכונה מהר"ם כ"ץ), תלמיד מהר"ם מלובלין, כהן ברבנות. רבי מאיר היה תלמיד חכם ידוע, וראשית לימודו של שבתי היה אצלו. כבר בילדותו נודע כעילוי מופלג, ובגיל שתים עשרה נשלח ללמוד בקז'ימייז' בישיבה של ר' יהושע העשיל בעל "מגיני שלמה" ידידו ושותף לימודים של אביו. בהמשך נסע ללובלין ולמד אצל רבני העיר רבי העשיל, ורבי נפתלי כץ. בלובלין נישא לינטה-לאה, בת שמעון וולף, מעשירי וילנה נכד של הרמ"א, וישב בוויילנה כשהוא סמוך על שולחן חותנו.

כבר בצעירותו נחשב לאחד מגדולי הפוסקים. בשנת תי"א מונה לחבר בית הדין של וילנה (אצל רבי משה לימא בעל ה"חלקת מחוקק"), על מקום רבי הלל בן נפתלי הירץ ה"בית הלל". בתקופת הגזירות שהחלה בעת המלחמה בין האיחוד הפולני-ליטאי לרוסיה, גלה מוויילנה בעת כיבושה בידי הרוסים בשנת 1655 ונדד ממקום למקום, עד שהגיע לעיר הלישוי שבאימפריה האוסטרית (בתחומי צ'כיה של ימינו), שם נתקבל כרב, אך נפטר לאחר זמן קצר.

אגדה מספרת שאיבד את בתו הילדה ביער כשברח מביתו בשנת 1655, שנה

סדרא דפת – 11 מלאכות; סדרא דבגד – 13 מלאכות; סדרא דספר – 9 מלאכות; הבונה והסותר – 2 מלאכות (בית); המכבה והמבעיר – 2 מלאכות (אש); המכה בפטיש (תיקון כלי והשלמתו), והמוציא מרשות לרשות. המבנה הברור מדגיש את יסודות קיום האדם – אוכל, לבוש, ספר, בית, אש וכלי. כלומר, לפי המשנה מלאכה האסורה בשבת הנה תחנה משמעותית בתהליך בו תרבות האדם, הציויליזציה, הופכת את העולם כפי שהקדוש ברוך הוא ברא אותו להיות "עולם האדם". התמונה הכללית היוצאת מהדרך שהמלאכות מאורגנות במשנה היא שבשבת תרבות האדם חייבת לשבות ממפעלה האדיר בכדי להכיר שוב בתשובה האמיתית לשאלה, מי ברא אלה. במובן זה המשנה מדגישה את המעמד הראשוני של השבת ביחס למשכן במובן זה שהמשכן גם הוא מהווה יצירה של תרבות האדם, מוקד בו פרותיו של עולם זה שהאדם בנה ועיצב אותו מהווים עדות לבריאת העולם ואחדותו.

פרפראות לפרשה

שבת שבתון. למה כתוב בכפל לשון, להורות שגם אוכל נפש אסור. ובוזרה כתיב, **שבת** "בא לומר לאיסור מלאכה, "שבתון" לאיסור דיבור, וכמו שאמרו חז"ל, שבקושי התיירו לנחם אבל בשבת. ויש שרמזו עזור לשובתים בשביעי בחריש, לאלו השובתים ביום השביעי בחריש "היינו בשתיקה, שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך בחול

בה כבשו הרוסים את וילנה, ומלך או שר מקומי מצא אותה, וגידל אותה כנסיכה, היא שמרה על מוצאה היהודי, ומצאה את אביה שזיהה אותה כבתו. הרב שבתי הספיק לכתוב ספרים רבים וחשובים, המפורסם בהם הוא הספר 'שפתי כהן' (בקיצור ש"ך, ועל שמו כונה הש"ך) על שולחן ערוך יורה דעה וחושן משפט. את חיבורו על יורה דעה פרסם רבי שבתי בקרקא בשנת ת"ו 1646, בגיל 24.

באותה שנה יצא לאור בלובלין גם הספר 'טורי זהב' על חלק "יורה דעה" מאת ר' דוד הלוי סגל (הט"ז), שהיה פוסק זקן ומפורסם, וחתנו של הב"ח, הש"ך השיג על ספרו השגות בשם "נקודות הכסף", שעל חלקן השיב הט"ז ב"דף אחרון", ועל תשובות אלו ענה הש"ך בחריפות ב"קונטרס אחרון" (ה"דף" וה"קונטרס" נדפסו בסוף הכרך הראשון של חלק יו"ד, במהדורות הגדולות של השו"ע). לתוך "נקודות הכסף" הוכנסו לעיתים הגהות על הספר 'שפתי כהן', מבן המחבר. מעניינת התבטאותו של הש"ך אודות השגותיו על הט"ז, בה מתאר את ביקורו של הט"ז אצלו: "אל יעלה על לב הקורא בספרי זה שמפני שהיה לי ח"ו מחלוקת עם הבעל טורי זהב או שיש לי בלבי איזו טינא עליו חברתי השגות על ספרו, כי הלא נודע לכל כי נתקיים בנו "את והב בסופה", והתורה מחזרת אחר אכסניה שלה, שנעשיתי אכסניה להבעל טורי זהב, והיה אצלי שלשה ימים וכבדתי כבוד גדול אשר לא יאומן כי יסופר וגם הוא נתכבד בי הרבה עד שנשקני על ראשי ושמח בי ממש כשמחת בית השואבה. ואל אלהים יודע ועד שלא חיברתי ספרי נקודות הכסף הלז רק לשם שמים".

בדפוסים המקובלים של השולחן ערוך, נוהגים להדפיס את דברי הש"ך והט"ז משני צידי דברי השולחן ערוך, ונקראים "אשלי רברבי". בכתביו לא נרתע מחלוקת על דברי השולחן ערוך ולהכריע נגד התוספות מכח סברה ובמקום אחר תמה על דברי השו"ע, הרמ"א ועוד: "וכל זה ברור כשמש בצהרים ולא הוצרכתי להאריך רק שהב"י ומהר"ם איסרליש, ובעל ספר לחם משנה ושארית יוסף ובי"ח לא מצאו כל אנשי חיל את ידיהם ומקום הניחו לי מן השמים".

פרפראות לפרשה

ויקהל משה. וברש"י שזה היה למחרת יום הכיפורים. דרך ומנהג העולם לפייס איש את חברו בערב יום הכיפורים, אך יש לדאוג שגם למחרת יום הכיפורים להמשיך ולהתקהל ביחד ולחיות בשלום ובאחוה. וזה הכוונה ויקהל משה "למחרת" יום הכיפורים.

ששת ימים תעשה מלאכה. חז"ל אומרים, שאם ישראל עושין רצונו של מקום, אז מלאכתם נעשית ע"י אחרים. ולכן כתוב **תַעֲשֶׂה**, שמעצמה היא נעשית. שהקב"ה יזמין לו את כל מה שצריך בששת ימי השבוע, ע"י שמירת השבת.

ויקהל – אני יודע!

אורג	זר	מחברת	ציפה
בקע	חח	נשיאים	קודש
גלגלת	טוו	סירה	רימון
דן	יתד	עולה	שוהם
הותר	כתף	פרח	תחש
וו	לחם הפנים		

ספור לשבת

כאשר הגיע הרב מרדכי אליהו זצ"ל לצרפת ונחת במל התעופה על שם שארל דה-גול בפאריז, המתינה לו משלחת חשובה מטעם הקהילות היהודיות, בה היו כמה רבנים ועסקנים. על הארגון של קבלת הפנים ניצחה אשה אחת, מהפעילות המרכזיות של הקרי"ף, שהיתה מומחית בהפקת אירועים שכאלו. באיזשהו שלב, ניגשה האשה אל הרב וביקשה לשוחח עמו בארבע עיניים. סר הרב לאיזו פינה והאשה שפכה את לבה בדמעות שלישי: "בתה הכירה בחור מוסלמי והקשר ביניהם הלך והתהדק, עד שלאחרונה הודיעה לה על רצונה להינשא לו". שאל הרב כמה שאלות והאשה הרחיבה ותיארה, כי בחור מגיע ממשפחה מאד חשובה וכבר נקבע תאריך קרוב לחתונה, ומי שישדר את החתונה לפי חוקי הישריעה המוסלמית הוא לא אחר מאשר המופתי הראשי של פאריז. האשה בכתה וסיפרה כי קצה בחייה, שכן בתה לא מוכנה להקשיב לה והיא אוטמת אוזניה ולבה מול כל תחנוניה והפצרותיה. נענה הרב ואמר לה: "אני מבקש ממך, שכאשר תשובי הביתה, עוד היום, תקראי לבתך לשיחה ותשפיעי עליה, שלפחות תקבל על עצמה לשמור על דבר אחד מחוקי התורה הקדושה – שבבית המשותף שלה עם המוסלמי, יהיו שני כיורים, בשרי וחלבי". הסכימה האשה והרב נפרד ממנה בברכה חמה מעומק לבו, שיעשו דבריה רושם ובתה תסכים לתנאי הזה. הרב שהה כמה ימים בצרפת ובאחד הימים נערך לכבודו טקס ממלכתי, בארמונו של נשיא צרפת ז'אק שיראק. אל הטקס הוזמנו בכירי השלטון ונכבדים נוספים, ובין יתר המוזמנים פגש שם הרב את המופתי הראשי של פאריז, שהוזמן בתור ראש העדה המוסלמית בעיר. ניגש אליו הרב, לחץ ידיו בחמימות והחל בשיחת רעים בשיחה הערבית. שאל המופתי את הרב מהיכן הוא והרב התעניין על מוצאו של המופתי, ונודע להם ששניהם ילידי אותו מקום, ירושלים העתיקה, ושנות ילדותם עברו עליהם בשכנות. השיחה הלכה ולבשה אופי ידידותי והאיש ממש נשבה בקסמו של הרב. לפתע רכן הרב אל אזנו של המופתי ואמר: "ידידי היקר, היות ואנו לא רק ידידים אלא גם שכנים, ברצוני לגלות לך דבר חשוב. אמנם אני יהודי ואתה מוסלמי, אך כל אחד צריך לשמור על הדרך שלו. בבואי לכאן שמעתי על בחורה יהודיה, המתכוננת להינשא למוסלמי, אך

למעשה התוכנית שלה היא למשוך אותנו אל היהדות ולגרום לו להתגייר" דם הציף את פניו של המופתי והוא כמעט קם ממקומו מרוב כעס, אך הרב המשיך ואמר: "לא באתי להגיד לך כדי להרגיזך, אלא ברצוני לספר לך את כל הפרטים, את שם הבחורה ואת הטכסיסים שלה, כדי שתעמיד אותה במקום. אנחנו, אנשי הדת, חייבים להקפיד ולשמור על הגבולות. הרי אם היום אתן לבחורה יהודיה להסית את חברה המוסלמי להתגייר, מחר יתחילו מקרים הפוכים ובחורים מוסלמים יסיתו בחורות יהודיות להתאסלם"...

ראה המופתי שהרב מדבר ברצינות והקשיב לתיאורו של הרב, שמסר לו את שם הבחורה וסיפר לו שהיא החליטה לתבוע מהחבר המוסלמי שבביתם יהיו שני כוירים, בשרי וחלבי, וזו רק ההתחלה, כי בכוונתה להוסיף עוד ועוד עד שהמוסלמי יתגייר. "אני מכיר אותם והם הזמינו אותי להשיא אותם. מחר אקרא לבחור ואגיד לו לברר את הנקודה הזו, אם הבחורה מתכוננת להתקין שני כוירים במטבח ביתם. אם כן, לא יעזור לו כלום ואני אכפה עליו לעזוב אותה"...

כשעמד הרב לשוב לארץ ישראל והגיע עם פמלייתו לנמל התעופה ע"ש שארל דה-גול בפאריז, התלוותה אליו משלחת נכבדה של רבנים ועסקנים, וגם הפעם היה הארגון מופקד בידיה של אותה אשה. שוב ניגשה וביקשה מהרב להאזין לדבריה בפרטיות, אך הפעם היו עיניה דומעות משמחה. פחות משבוע חלף מאז עשתה כהוראת הרב ושכנעה את בתה להתקין במטבח ביתה שני כוירים, ואתמול שבה הבת בוכייה ושוברה, לאחר שחברה המוסלמי השליך אותה ואמר כי אינו רוצה להכירה. "גיוק נכנס בראשו, כי שני הכוירים אינם אלא אמתלא כדי לגרום לו להתגייר, והוא גירש אותה בבזיונות ובצעקות. כמה שניסתה להגיד לו שאין לה אפילו שמץ של מחשבה כזו, לא הצליחה לשכנעו והוא נטשה לעולם".

רבי אליעזר, אביו של הבעל שם טוב, היה גר בכפר והיה ידוע בהכנסת האורחים שלו. ר' אליעזר הציב שומרים בקצה הכפר שיבשרו לכל אורח שמגיע לכפר כי כדאי לו ללכת אל ביתו של ר' אליעזר ולהתארח שם. חושש היה כי האורח יפנה וילך למקום זר שבו אין מכירים אותו. כשהיה בא האורח אל ביתו, היה מקבל ממנו מיד נדבה הגונה, עוד לפני שביקש דבר. ר' אליעזר ידע כי רוב האורחים הם עניים הבאים לקבץ כסף, וכעת, לאחר שקיבל את הכסף מידי, יכול היה האורח לאכול בשמחה, כיוון שידע כי כבר השיג את מבוקשו.

פעם אחת שיבחו מאוד בשמים את מידותיו הטובות של ר' אליעזר והחליטו להעמיד אותו בניסיון. אמרו: "מי ילך לנסות אותו?" אמר השטן: "אני אלך!" אמר אליהו הנביא לשטן: "לא טוב שתלך אתה – מוטב שאלך אני במקומך." בעיצומו של יום השבת בא אליהו הנביא לפני ר' אליעזר, כשהוא מחופש לעני שזה עתה בא מן הדרך, עם מקלו ותרמילו. "גוט-שָׁפֶעס", קרא העני – שבת שלום!

מן הראוי היה לגרש את העני מן המקום, על שחילל את השבת בכך שנסע והלך בדרכים. אלא שר' אליעזר סבלן היה, ולא רצה לבייש את האיש. מיד הציע לו לאכול "סעודה שלישית" מכובדת, ולאחר צאת השבת כיבד אותו בסעודת "מלווה מלכה".

וכשהגיע בוקרו של יום ראשון, נתן ר' אליעזר נדבה לעני, ולא הזכיר לו את חילול השבת, כדי שלא לביישו. כשראה אליהו הנביא את מנהגו הטוב של ר' אליעזר, גילה לו את זהותו ואמר לו: "דע לך שאני אליהו הנביא. באתי לנסות אותך. כשכר על מעשיך הטובים תזכה לבן שיאיר את עיני עם ישראל." כך זכה ר' אליעזר בבנו, הבעל שם טוב.

שבת שלום, חדש טוב ושמח

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

